

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BİR ETKİLEŞİM ARACI OLARAK YÜZEYLERİN KENTSEL MEKANA
KATKISI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceylan Zeynep CEYLAN

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Pelin DURSUN ÇEBİ

MAYIS 2015

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BİR ETKİLEŞİM ARACI OLARAK YÜZEYLERİN KENTSEL MEKANA
KATKISI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceylan Zeynep CEYLAN

(502101061)

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Pelin DURSUN ÇEBİ

MAYIS 2015

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502101061 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Ceylan Zeynep CEYLAN**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**BİR ETKİLEŞİM ARACI OLARAK YÜZEYLERİN KENTSEL MEKANA KATKISI** ” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Pelin DURSUN ÇEBİ**

İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç Dr. Fatma ERKÖK**

İstanbul Teknik Üniversitesi

Veli Şafak UYSAL

Bilgi Üniversitesi

Teslim Tarihi : **4 Mayıs 2015**

Savunma Tarihi : **25 Mayıs 2015**

Anneme,

ÖNSÖZ

Tez süresi boyunca, yüksek enerjisini benimle paylaşan, çalışmamın ilerleyişinde fikirleriyle destekleyen ve anlayışını hiçbir zaman eksik etmeyen danışmanım Doç Dr. Pelin Dursun Çebi'ye,

Tez savunma jürimde bulunan ve yapıcı eleştirileriyle ilerlememi sağlayan Doç Dr. Fatma Erkök ve Doç Dr. Veli Şafak Uysal'a,

Sevgi desteğiyle her an yanımda olan ve tezimi bitirmemi sabırla bekleyen anneme,
Her zaman yanımda olduğunu bildiğim biricik kardeşime,

Bu süreci beraber yaşadığımız Ezgi, Hazal ve Betül'e,

Motivasyonuyla destekleyen Özlem ve Yasin'e,

Tezin düzeltmelerinde emeği geçen Beran'a,

ve isimleri sayılamayacak kadar çok, iyi ki var dediğim herkese teşekkür ediyorum.

Mayıs 2015

Ceylan Zeynep CEYLAN
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	xi
ÖZET.....	xiii
SUMMARY	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışma Alanının Tanımlanması	1
1.2. Çalışmanın Yöntemi.....	5
2. KENTSEL MEKANDA BİR ETKİLEŞİM ARACI OLARAK YÜZEY	7
2.1. Yüzey Kavramı	7
2.2. Kentsel Mekanda Yüzey	13
2.2.1. Kentsel mekanda mevcut yüzey tanımları	14
2.3. Kentsel Mekanı Yüzeyler ile Algılayan Beden	24
3. KENTSEL MEKANDA BEDENİN YÜZEYLERLE KURGULANAN ETKİLEŞİMİ	31
3.1. Eylemleri Tanımlayan Yüzeyler	31
3.1.1. Bilgilendirici ve yönlendirici yüzeyler	34
3.1.2. Ayırıcı ve sınırlandırıcı yüzeyler	39
3.1.3. Etkileşimli yüzeyler	41
3.2. Bedenin Kentsel Mekanla İletişimi	45
3.2.1. Bedenin hareketinin sınırlandırılması	45
3.2.2. Psikocoğrafya.....	49
3.3. Kentsel Mekan Deneyimi: Yürümek.....	50
3.4. Bölüm Sonucu	57
4. KENTSEL MEKANI YÜZEYLER ARACILIĞIYLA BİR ROTA ÜZERİNDEN DENEYİMLEMELİK	59
4.1. Rotanın Tanımlanması	59
4.2. Rotanın Mekansallıkları	61
4.3. Değerlendirme	69
5. SONUÇ.....	75
KAYNAKLAR	79
ÖZGEÇMİŞ.....	87

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: Çalışma alanı.	2
Şekil 1.2: Çalışma kapsamında “yüzey”in diğer kavramlarla ilişkisi.....	5
Şekil 1.3: Araştırma Üzerine.	6
Şekil 2.1: Bulut, Sou Fujimoto, Serpentine Galerî Pavyonu, 2013, (Url-1).....	8
Şekil 2.2: Gotik, rönesans ve neoklasik cephe imajları.	9
Şekil 2.3: (1) Kristal Palas, (Url- 5), 1849, (2) Cephennin plandan kopuşunun simgesi Villa Savoye, 1931, (Url- 6).....	10
Şekil 2.4: Sydney Opera Evi, 1956-1973, (Url- 7).....	10
Şekil 2.5: Arap Enstitüsü binası iç mekanı, (Url- 8).....	11
Şekil 2.6: Şişhane Yeraltı Otoparkı Üstü Kamusal Park, (Url- 9), İstanbul., Haydar Aliyev Kültür Merkezi, Bakü, (Url- 10).	11
Şekil 2.7: Kraliyet yolu, Londra. (fotoğraf: Ceylan, Z.).....	15
Şekil 2.8: Ticari “yüzey”lerin sıralandığı İstiklal Caddesi, İstanbul, (Url- 11).....	16
Şekil 2.9: Berlin Duvarı Anıtı, (Url- 12).	17
Şekil 2.10: Cartier Foundation Binası, Paris, 1994, (Url- 13).	18
Şekil 2.11: Hareketli dükkan yüzeyleri, New York, Steven Holl 1993, (Url- 14).....	18
Şekil 2.12: Berlin Duvarı’nın aydınlatma elemanlarıyla tekrar oluşturulması, 2014, (Url- 15).....	19
Şekil 2.13: Kentsel geçiş alanında çok fonksiyonlu birim, Za Bor Architects, 2011, (Url- 16).....	19
Şekil 2.14: Blinkenlights projesi, Amsterdam, 2001, (Url- 17).....	20
Şekil 2.15: Bursa Kent Meydanı AVM dış yüzeyindeki logolar, (Url- 18).	21
Şekil 2.16: İnternette iletişim şeklinin kentsel mekanda yüzeylere yansması,(Url- 19).....	21
Şekil 2.17: Kadıköy Yel Değirmeni Duvar Sanatı Festivali’nden Örnekler, (Url-20).	22
Şekil 2.18: Dalston Evi, Barbican-Leandro Erlich, Londra, 2013, (Url- 21).	23
Şekil 2.19: Bina cephesinde animasyon, URBANSCREEN, (Url- 23).....	24
Şekil 2.20: Kentsel mekanda yüzeyssel dinlenme alanları (Url- 24).....	26
Şekil 2.21: “Meeting Bowls” (Buluşma Çanakları), Times Meydanı, (Url- 25).....	26
Şekil 3.1: Çay, kitap ve giysi dükkanlarının vitrin yüzeyleri, (Url- 26).....	34
Şekil 3.2: Times Meydanı, New York, (Url- 28),Piccadilly Circus, Londra, (Url- 29).	35
Şekil 3.3: İstiklal Caddesi reklam yüzeyleri, (Url- 30).....	35
Şekil 3.4: Bozdoğan Kemerî, Fatih, İstanbul, (Url- 31).	36
Şekil 3.5: Vilnus Özgürlük Yolu Anıtı, Litvanya, (Url- 33).	37
Şekil 3.6: Toplumsal olayların kentsel mekanlarda yüzeylere yansımaları. (1) (Url- 34), (2) (Url- 35), (3) Ceylan, Z. (4) (Url- 36).	37
Şekil 3.7: Akıllı durak sistemi, (Url- 37).....	38
Şekil 3.8: Rekreasyon alanlarında yüzeylerin eylemlerle ilişkisi.	39

Şekil 3.9: Yarı açık kentsel mekan olarak arkad, (Url- 38).	39
Şekil 3.10: Mekansaloluşturduğu yatay ve düşey yüzeylerle eylemlerin ayrılması, (1) (Url- 39), (2) (Url- 40).	40
Şekil 3.11: Selamiçeşme Parkı duvarları, 2000, Nevzat Sayın, (Url- 43).	40
Şekil 3.12: Yansıtıcı yüzeyli heykel, Anish Kapoor, (Url- 42).	41
Şekil 3.13: Body Moves, 2001, Rafael Lozano Hemmer, (Url- 45).	42
Şekil 3.14: "Before I die" Projesinden Örnekler, (Url- 44).	42
Şekil 3.15: Bina cephesinde hareketle aktive edilen projeksiyon yüzeyi, (Url- 45)..	43
Şekil 3.16: Medya cephesi çalışması, (Brynskov, 2009).	44
Şekil 3.17: Brynskov'un çalışmasında sosyal ilişkiler analizi, (Brynskov, 2009).	44
Şekil 3.18: Yaya, bisiklet ve arabayla kentsel mekanda algılama, (fotoğraf:Ceylan,Z.).	46
Şekil 3.19: Mekansal niteliklerin iletişim durumlarını etkilemesi, (Gehl,2011).	47
Şekil 3.20: Kullanılmayan Polaris Binası için "Looking for love again" projesi, (Url- 47).	54
Şekil 3.21: Bina, zemin ve bitkisel yüzeylerle oluşturulmuş kentsel mekan, (Url- 48).	55
Şekil 3.22: Kentsel mekanda gölgelikler, Mint Plaza, San Francisco, (Url- 49).	55
Şekil 3.23: Mekan okuma deneyinde kentsel mekan odası, (fotoğraf: Ceylan, Z.). ..	57
Şekil 4.1: Yürüyen beden kenti keşfi.	59
Şekil 4.2: Yürüyüş Rotası.	60
Şekil 4.3: Yürüyüş deneyiminde yüzeyler üzerinden beden-mekan ilişkileri.	61
Şekil 4.4: Karaköy Meydanı'nda algılanan yüzeyler.	62
Şekil 4.5: Yaya alt geçidi.	62
Şekil 4.6: Yüksekaldırım Caddesi.	62
Şekil 4.7: Yüksekaldırım Caddesi vitrinleri.	63
Şekil 4.8: Galata Meydanı zemin yüzeyi.	64
Şekil 4.9: Galata Meydanı'nda sokak müzisyenleri.	64
Şekil 4.10:Galata Meydanı'nda oturma alanları ve gölgelik yüzeyler.	64
Şekil 4.11: Galipdede Caddesi'nde yaya hakimiyeti.	65
Şekil 4.12: Dokunsal iletişime açık dükkan vitrinleri.	65
Şekil 4.13: Tünel Meydanı.	66
Şekil 4.14: Müeyyadzade Sokak'ta beden mekan ilişkileri.	66
Şekil 4.15: Sofyalı Sokak.	67
Şekil 4.16: Sofyalı Sokak'ta kuşatılmış mekan.	67
Şekil 4.17: Sofyalı Sokak'ta kafe ve ayna dükkanı.	68
Şekil 4.18: Asmalımescit Caddesi.	68
Şekil 4.19: Farklı zamanlarda aynı yüzey önünde görülen geçici gösteri mekanına dönüşüm durumları.	69
Şekil 4.20: Sanat galerisinde gözlemlenen yüzeylerden örnek.	69
Şekil 4.21: Rota boyunca yürüme hızını etkileyen yüzey kurguları.	70
Şekil 4.22: Yürüyüş rotasının görsel akışı.	73
Şekil 4.23:Kentsel mekan okuma deneyi boy kesit ve yüzey-mekan ilişkileri.	74

BİR ETKİLEŞİM ARACI OLARAK YÜZEYLERİN KENTSEL MEKANA KATKISI

ÖZET

Kent birbiriyle beslenen birçok kurgulanmış mekanın toplamıdır. Kentsel mekan ise kentin boşluklu yapısı içinde, bu boşluklar arasındaki etkileşimin yaşandığı alanlardır. Kentsel mekan, onu sınırlandıran çeperleriyle ve kentliyle olan iletişimiyle tanımlanan, dönüşüme açık bir yaşam alanıdır. Bu döngü, kentsel mekanı oluşturan yüzeyler ve yüzeyleri deneyimleyen bedenin diyalogunda gelişmektedir.

Bu çalışma, bir etkileşim aracı olarak yüzeylerin, bu etkileşime bağlı oluşturduğu mekansallaştırıcı etkileri, kentsel mekana katkısı ve bu anlamda sahip olduğu potansiyeller üzerinden bir okumadır. Kent mekanı ve kullanıcısıyla etkileşim içinde olan yüzey, mekanı dönüştüren aktörlerle sürekli bir diyalog içindedir. Kentsel mekanda en küçük etkileşim ögesinin ‘yüzey’ olduğu düşünüldüğünde; bu etkileşim, bütüne ilişkin bir kavrayışın ilk adımıdır.

Kentsel mekanın kalitesi, mekanı oluşturan yüzeylerin etkileşimiyle yakından ilişkilidir. Yüzeylerin eylemleri kurgulaması, bilgilendirici, yönlendirici, ayırt edici ve etkileşime açık potansiyeller sunmasıyla, mekanın beden tarafından deneyimlenmekte; bu deneyim sayesinde beden mekanı dönüştürücü gücünü kazanmaktadır. Kentsel mekan bu deneyim olanağını sağlayamadığı durumda ise beden mekansal, duymasal ve eylemsel olarak sınırlandırılmış olur. Bedenin kenti keşfi ve mekanı dönüştürücü etkisi onun kentsel mekandaki hareketi aracılığı ile gerçekleşmektedir.

Bedenin kentle yakın ilişki kurmasında yürüme deneyimi, yürüme aracılığıyla yaya olan bedenin kentsel mekanı deneyimlemesi, kentsel mekanın gelişimi için yeni potansiyeller taşıması açısından değerlidir. Bedenin yürüyerek iletişim kurduğu kentsel mekanın çeperleri aracılığıyla gelişen mekansal farkındalık, yeniden yapılandırılan sosyal ilişkiler ve aidiyet oluşturan bir çevre ile bütüncül bir kent deneyimi kurgulamaktadır.

Tezin çalışma yöntemi, şimdiye dek ortaya konan kuramsal çerçeve içinde kamusal mekan, beden deneyimi ve bu mekanı kuran yüzeyler üzerinden çeşitli tartışmaların ortaya konularak, bunların örneklerle desteklenmesi üzerine gelişmiştir. Kentsel çeperler yüzey bağlamında ele alınarak, bu yüzeylerin eylemler üzerinden bedenle kurguladığı ilişkisi, etkileşimi ve bu etkileşim üzerinden dönüşme potansiyelleri tartışılmış ve örneklendirilmiştir.

İlk bölümde çalışma alanı ortaya konarak, araştırmanın yöntemi açıklanmıştır.

İkinci bölümde kentsel mekânı sınırlandıran çeperlerin açılımında yüzey kavramıyla ifade edilmek istenen mekansallıklar ele alınmıştır. Değişen mekansal nitelikleri doğrultusunda yüzeylerin kurguladığı yeni durumlar, yakın geçmişten bugüne gelen bir perspektifle, yeni kentsel mekân halleri ortaya konmuştur. Kentsel mekânın tanımlanmasında bedenın önemi vurgulanarak etkileşimin duyumsal boyutuna dikkat çekilmiştir.

Üçüncü bölümde yüzeylerin hangi eylemler çerçevesinde etkileşim yarattığı ifade edilmiş; etkileşimin oluşmadığı durumlarda ise, bedenın mekansal, eylemsel ve duyumsal olarak engellendiğı açıklanmıştır. Beden hareketinin temellerinden biri olan yürüme eylemiyle, yaya bedenın kentsel mekânla olan araçsız temasının sağlanması ve kentin dönüşüm dinamiklerini tasarlaması öngörülmektedir.

Dördüncü bölümde bu mekansal etkileşimin potansiyelleri kentte yüzeyler aracılığıyla bir rota üzerinden izlenmiştir. Karaköy-Beyoğlu rotasında farklı mekânların tanımlanması, bireysel ve özgün bir bakışla yeni mekansallıkların yakalanması amaçlanmaktadır.

Kentin bireyin gözüyle yeniden yaratımı ya da mekânın eylemler aracılığıyla bireyi mekâna ait kılması, iletişim döngüsünün temelini oluşturmaktadır.

THE CONTRIBUTION OF SURFACES TO URBAN SPACE: A SPATIAL TOOL FOR INTERACTION

SUMMARY

Although disciplines of architecture has created a wide range of design and application area, spaces for limited user groups is considered more than public places. Most of the time architecture in the city that holds a large amount of building stock, is interested in indoors. Whereas, if we consider the city as a building metaphor; it has corridors, halls, walls and windows. Urban space characterizes each of the city's room.

City is the sum of these rooms which fed by another. In the city's porous structure, urban space is the venue where there is interaction between the buildings. The city comprised of mass and gaps. The city's occupancy, or in other words, the positive areas forming structures are elements that surround the urban space. In the study the part of the interaction between body and urban components is discussed with "surface" concept. The surface is defined as "Communicated boundary" is thought to have significant potential as an interactive tool that enables spatial city's livability. Urban space is a transformative living space, is defined by its boundaries and the communication with the town-dweller.

This study is an understanding of spatial effects of surfaces as an interaction tool, created due to this interaction, and contribution of surfaces to the urban space in terms of its potentials. It is considered that, the smallest interaction element is 'surface' in the urban space. This interaction is the first step towards to an understanding of the whole city.

In this thesis, surface deals with surroundings of the space, the features for the functions in the urban space, determining the spaces and the actions without defining inside and outside, being multi dimensional or two dimensional, transforming into a subject that is focused, transforming into a silhouette according to the observing point or can be a tool for one to one contact. Exploring the city and space is realized through the transformative effect of the body movement in its urban space.

Experiencing urban space through walking is valuable in the sense of its new potentials for the development of urban space is precious in terms of transport. The body communicates urban space by walking, through surroundings developing spatial awareness, an integrated urban experience is a fictionalized environment which restructured social relations and spatial belonging.

The working methods of the thesis consists of the theoretical framework set out in the public space, body experience and put forth various arguments over the surface of which are developed on supported examples. Urban surroundings context by considering the surface, which fictionalized the relationship with the body through the action of this surface interaction and potential for transformation through this interaction are discussed and illustrated. These discussions were concluded over a surface reading experience through examining selected route.

The route for the study, it is not designated as a special route for body surfing in the city. Urban space experience that focuses on the body movement can be done any public space in the city.

Regarding the outlook in the flow of everyday life, requires a smooth narration of experience, not through observation of still images. In this sense, it accrues the link between the spaces by walking action, reveals the dynamics of the organization of space is being handled by a "cinematographic" narration.

It is observed that the surfaces affects the rhythm of walking and other body actions in urban space. Along the route observing new actions reveal new spatial sizes and triggered potentials. Repetitive action cases in everyday life in the city, and alternative usages or non-interactive situations are decoded through the eyes of moving observer body.

Scope of the study is to answer the following questions:

- How it can be defined by the surface of urban space?
- How does the interaction between the surfaces and the body creates a spatiality?
- Is it possible to improve the quality of space with the new spatial sizes which is created by personal urban space experience?

In the first section, by introducing a work area describes the method of research.

In the second chapter deals with spatial size defined by surfaces in the expression of urban surroundings. New situations that construct the surface in line with changing spatial qualities, a perspective that today's recent past has been demonstrated in cases of new urban space. Emphasizing the importance of the body in defining the interaction Attention is drawn to the sensory dimensions of urban space.

The third section of the surface has been expressed within the framework of interaction which caused actions; In cases where the interaction do not occur, the body's blocked. spatial, operational and sensory. The act of walking is one of the basic body movements, ensuring the car-free pedestrian's body in contact with the space and the urban transformation dynamics of the city is expected to design.

In the fourth part of this spatial interaction potential it was monitored via a route through the surface of the city. Identification of different places in the Karakoy-Beyoglu route is intended to capture the new spatiality an individual and unique look.

Re-creation of the city through the eyes of an individual or individuals to make of venue space through actions, constitutes the basis of the communication cycle.

1. GİRİŞ

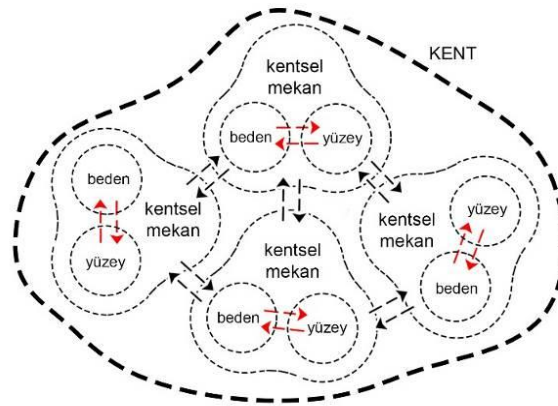
1.1. Çalışma Alanının Tanımlanması

Büyük bir yapı stoğu barındıran kentte mimarlık çoğu zaman yapıların kapısından içeri girildikten sonrasında ilgilenir. Oysa kenti bir bina metaforuyla ele alırsak, onun da koridorları, holü, duvarları ve pencereleri vardır. Kentsel mekan ise kentin odalarından her biri olarak tanımlanabilir. Kentsel mekan, onu kuşatan ve sınırlandıran “çeperleri” aracılığıyla mimarlıkla ilişkilenebilir, mekansal, sosyolojik ve toplumsal değerleriyle dönüşüme açık bir kamusal alanı tanımlamaktadır. Kentsel mekan, kullanıcısının çevresiyle ve diğer kullanıcılarla iletişime geçebildiği, mekansal deneyimini içinde barındırdıkları yardımıyla yapılandırdığı bir etkileşim alanıdır. Bu çeperlerin kullanıcı tarafından algılanması, onunla etkileşime girilmesi oranında kentsel mekanın etkinliğinin çoğaldığı söylenebilir.

Kentsel mekan, kent araştırmalarının odaklandığı, bilgi ortamını sağlayan önemli bir çalışma alanı, açık bir yaşam laboratuvarıdır. Doluluk ve boşluklardan oluşan kentte, kentin doluluklarını, ya da bir başka deyişle pozitif alanlarını oluşturan yapılar, kentsel mekanı sınırlandıran öğelerdir. Tezin çalışma kapsamında bu öğelerin kullanıcıyla/bedenle etkileşime geçen kısmı “yüzey” kavramıyla ele alınmıştır. “İletişim kurulan sınır” olarak tanımlanan yüzeylerin kentin yaşanabilirliğini sağlayan bir etkileşim aracı olarak önemli mekansal potansiyellere sahip olduğu düşünülmektedir. Bu potansiyelleri kentin bütününe dair düşünsel bir açılıma olanak veren dinamik kent yaşamının kesitleriyle yansıttığı ileri sürülmektedir. Kentsel mekanın gözlenmesi ve keşfedilmesi ise yüzeyleri araç olarak kullanan gözlemci bedenle gerçekleştirilmektedir (Şekil 1.1).

Yaşadığımız çevrede hareketimize, eylemlerimize yön veren ve kentsel mekanı biçimleyen birçok öğeyle karşılaşırız. Gündelik hayatımızda karşılaştığımız, kentte beden deneyimine açık yüzeyler; bina cepheleri, duvarlar, yollar, vitrinler, bitkisel

elemanlar, su öğeleri, enstalasyonlar/ sanatsal öğeler, kentin tarihi öğeleri ve dijital düzenlemeler olarak örneklenebilir.

Şekil 1.1:Çalışma alanı.

Kentsel mekan tüm bu yapısal öğeler ve onların dışında kalan boşlukta gerçekleşen hareketle, bir etkileşim alanı haline gelir. Mekanı sınırlandıran yüzey ve onunla iletişim kurmak üzere hareket eden beden arasındaki ilişkiyle yeni mekansallıklar oluşturulduğu ve kentin bu mekansallıkların toplamı olduğu düşünülmektedir.

Yüzeylerin kentsel mekanda tanımladığı alanlar, oluşturduğu algılara göre farklılıklar göstermektedir. Temel olarak yapıların dış katmanı olarak ele alınabilecek yüzey, bunun dışında imaj algısı yaratan ve süreklilik gösteren mekansal oluşumları da kapsamaktadır. Bedenin katılımıyla dönüşen yüzeyler ise güncel gelişimlerin bir ürünüdür. Yüzey kavramıyla, mekanın çeperlerine çoğulcu bir bakış açısı getirilerek, anlam zenginliği üretilmesi amaçlanmaktadır, (Sönmez, 2011).

Çalışma kapsamında mimarlık tarihi boyunca belirli oran ve kurallarla inşa edilen, yapıların görünüşlerini tanımlamak için kullanılan “cephe” yerine “yüzey” kullanılmaktadır. Tarihsel süreçte görme biçimleri, endüstri devrimi, algıların ve iletişim biçimlerinin değişimi ve dijital teknolojiler, yapı tasarımı ve inşasında cephe kavramını yetersiz bırakacak örnekler vermiştir. Farklı malzemeler, ışıklandırma sistemleri ve hareketli elemanlarla tasarlanmış yapıların kentsel mekanla ilişkisi, cephe tanımıyla sınırlandırılmayacak kadar zenginleşmiş ve dönüşmüştür. Bu dönüşümle, kentsel mekanda yapılaşmış çevrenin, yüzey bağlamında tartışılabilir bir duruma sahip olduğu gözlenmektedir. Formların sınırlarının muğlaklaşması, mekânı ve sınırlarını yeniden tanımlayarak, algıları ve iletişim şekillerini yeniden yapılandırmaktadır. Yatay ve dikey düzlemlerin farklı kurgulanmasıyla çok boyutlu

anlamaların ifade edildiği yapısal değişimler mimarının güncel konularından biri haline gelmiştir.

Kentsel mekanda yüzey tanımı üzerinden izlenen bu dönüşüm, bireyin (bilgi paylaşma, eğlenme, dinlenme ve yeme-içme gibi) sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya dönük örneklerde, pasif yapısal bir durumdan öte, deneyimle dönüşüme uğrayan ya da dönüşüme açık olan durumlar ortaya koymaktadır. Araştırma bütününde mimarının yeni kavramsal dönüşümlerinin kentsel mekana yansıması, yeni bir kamusal alan olan internetin etkileri, sosyal sorumluluk projelerinin, toplumsal olayların ve sanatsal etkinliklerin sokaklarda ifade edilmesi veya işlevsiz alanların dönüşümü gibi durumlar örneklenerek yüzeyler üzerinden yeni bir kentsel mekan tanımı oluşturulmaya çalışılmıştır. Kentle birlikte beden kavramının ele alınışı da değişerek evrilmiştir. Bedenin mekandaki varlığına ilişkin bir bilgi üreten deneyim, bedenin aidiyet oluşturmasını ve “yer” duygusunu geliştirmektedir. Bedenin sosyal bir varlık oluşu ve diğer bireylerle iletişiminin kentsel mekan deneyiminin gücüyle ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Bu verilerin toplamı ise mekanın kullanımını arttırmakta, mekanın kullanıcının zihin haritasına kaydını sağlamaktadır.

Bedenin duyuları aracılığıyla mekanı algılaması yüzeylerin oluşturduğu veri alanıyla sağlanmaktadır. Böylece toplumsal iletişimi de kurgulayan kentsel mekan, sınırları olan yüzeyler aracılığı ile deneyimi, iletişimi, gündelik yaşantıyı biçimlendiren eylemleri tanımlamaktadır. Çalışma kapsamında bu veri alanını sağlayan yüzeyler, bilgilendirici ve yönlendirici, sınırlayıcı ve engelleyici, etkileşimli yüzeyler olarak sınıflandırılarak bu eylemleri tanımlayan örneklerle tartışmaya açılmaktadır.

Algıladığımız çevrede, yüzeylerin görsellikle ilişkisi ön plandadır. Görselliğin diğer duyularla bağlantısız şekilde ele alınıyor oluşu mekansal boyutların tekrar sorgulanmasını gerektirmektedir. Bugün mimarının düşünsel ve kavramsal yolda katettiği açılımlar her ne kadar yaratıcı bir misyon yüklense de, duyuların ve duygusal açılımların yarattığı durum kadar etkili değildir. Palasma’ya göre “Mimarlığın zihinsel ve kavramsal boyutlarına yapılan aşırı vurgu, mimarlığın fiziksel, duyumsal ve cisimsel özünün ortadan kaybolmasına neden olmaktadır”, (Palasma, 2011). Bedenin katılımıyla dönüşen, diğer duyumsal reaksiyonlara da açılım sağlayan yüzeyler, sadece görselliğin ön planda olduğu kentsel mekana yeni potansiyel bakış açıları sağlamaktadır.

Kentte görsellik kadar öne çıkan “hız” kavramıyla yer değişimin kolaylaştığı günümüzde, kentsel mekanların bu yer değişimini gerçekleştiren taşıtların hareketine uygun şekilde planlanması beden hareketinin sınırlandırılmasına neden olmaktadır. Araba odaklı bir kentte mekanları oluşturan yüzeyler sınırlandırıcı ve iletişim değeri düşük mekanlar olarak tanımlanırken, yaya odaklı alanlar duyulara hitap eden, sosyal iletişimin yoğunluklu yaşandığı, canlı mekanlar olarak gözlemlenmektedir. Yüzeylerin doku, malzeme ve anlamı, bütüncül bir kentsel mekan kurgulamaktadır.

Yapılaşmış çevrenin insan üzerindeki etkilerini araştırma alanı olan psikocoğrafya, kentin deneyimlenmesi ve gündelik hayatın akışını değiştirmeye yönelik yeni düşüncelerin yakalanması açısından beden yaya olarak kenti katetmesini oldukça önemser. Temelleri 18. yy. Londra’sına dayanan psikocoğrafya terimi, 1950’lerde Uluslararası Durumcular’ın (International Situationist) yeniden kullanımıyla gündeme gelmiştir, (Coverley, 2011). Öznel anlamları da barındıran plansız yürüme (derive), beden kentsel mekanla temasında önemli bir deneyim aracı olarak görülmektedir. Kentle beden temas süreci, bu iki organizmanın arasında bir diyalog oluşturmakta ve soru-yanıt ilişkisi içinde nedensel bir bağ kurmaktadır. Algının özü kent boşluklarının keşfedilmesi ve deneyimlenmesinde yatmaktadır, (Aydınlı, 2012).

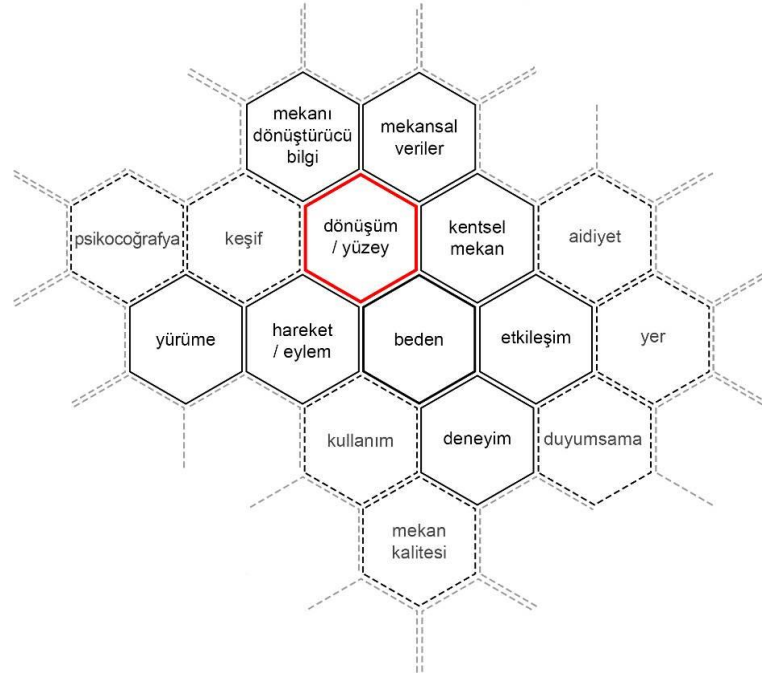
Kentle birey arasındaki diyalog, yürüme eylemi aracılığıyla De Certeau’ya göre (2009) yazınsal bir yaratım gerçekleştirmektedir. Yürüme eyleminin dilde konuşma eylemiyle ilişkilenen mekan kurucu etkisi, bu temel beden hareketinin kentsel mekandaki önemini vurgulamaktadır. Güncel kent araştırmalarının konularından biri olan “yürünebilir kent” düşüncesi ve buna yönelik çalışmalar kentin yaya mekanlarının gelişimine katkıda bulunacağı görüşünü taşımaktadır.

Bu çerçevede tez çalışması beden kentsel mekandaki yüzeylerle kurduğu ilişkiler üzerine odaklanarak kavramsal ilişkilerin sonucunda ortaya çıkan durumların mekansallıklarını ortaya koymak üzere şekillenmektedir (Şekil 1.2). Bedenin, kenti birey ölçeğinde deneyimlemesi ve mekana aidiyeti sonucu yarattığı potansiyellerle, kentsel mekanın daha yaşanabilir bir duruma gelmesinin mümkün olup olmadığı tartışılmak istenmektedir.

Çalışma kapsamında şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- Kentsel mekan yüzeyler üzerinden nasıl tanımlanabilir?

- Yüzeyler ve bedenin etkileşimi nasıl bir mekansallık yaratmaktadır? Hangi dönüşümleri tetiklemekte ve hangi potansiyelleri açığa çıkarmaktadır?
- Kentsel mekanın niteliğinin bireysel deneyim ve bu deneyimin kurguladığı yeni mekansallıklarla arttırılması mümkün müdür?

Şekil 1.2:Çalışma kapsamında “yüzey”in diğer kavramlarla ilişkisi.

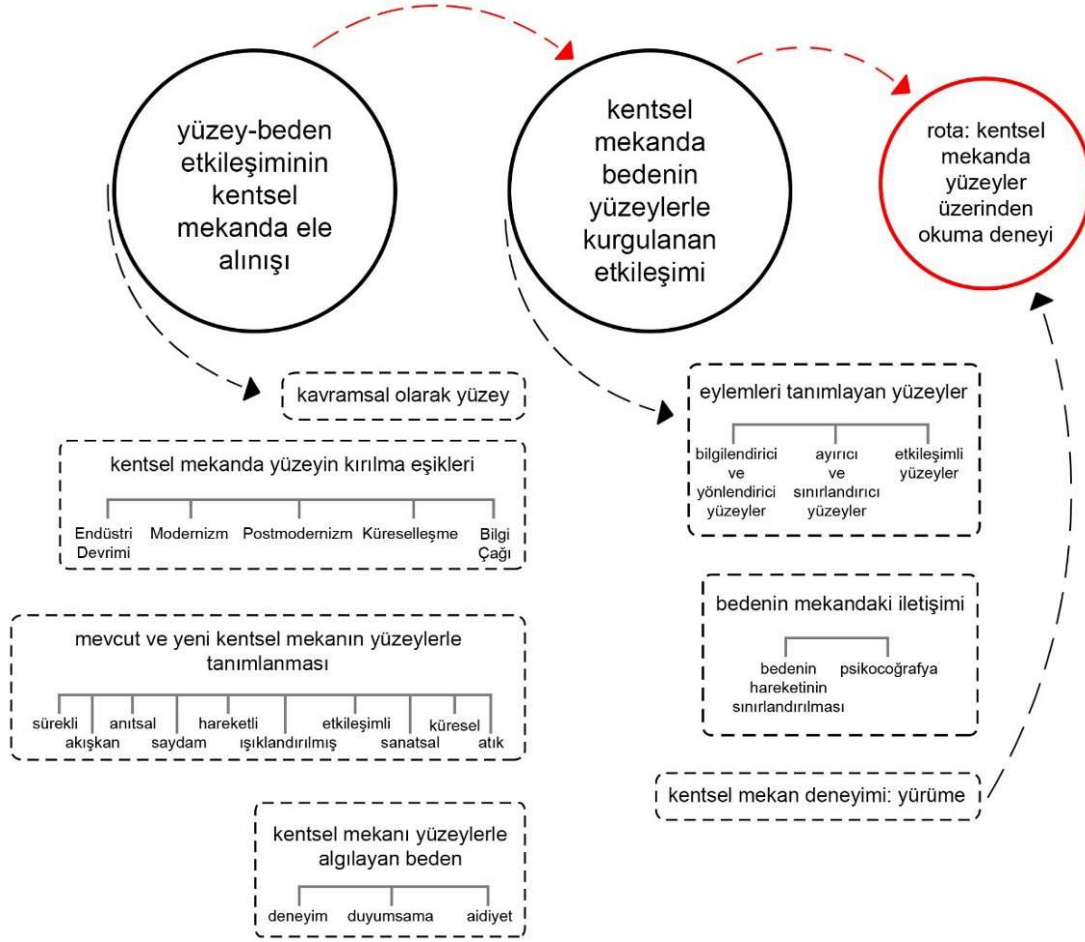
Araştırma kapsamında kentte hareket eden bedenin kent çeperleriyle kurguladığı ilişkiler ve ortaya çıkan mekansallıklar kentte yapılan bir yolculuk ile incelenmiştir. Karaköy-Beyoğlu arasında belirlenen rotada, izlenen yüzeylerle bedenin nasıl bir etkileşim kurduğu gözlemlenmiş, oluşan mekansallıklar bu ilişki halleri üzerinden haritalanmıştır.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma literatür araştırmasıyla başlamıştır. Ortaya konan kavramsal çerçeve seçili örneklerle tartışılmaya, açılmaya çalışılmıştır. Bu örnekler üzerinden kentsel mekanda yüzey-beden etkileşiminde ortaya konan potansiyeller, yeni mekansal durumlar görünür kılınmıştır. Yüzeyin, kavramsal ve somut açılımlarıyla kentsel mekanda temsil ettiği “çeper” kabulü açıklanmış, yüzeyler odağında oluşan etkileşimin aktörü olan bedenin, mekanın dönüştürücü öznesi olduğu vurgulanmıştır.

Çalışma kapsamında kentsel mekanda bedenin mekanla kurduğu iletişimin yüzeyler

üzerinden eylemleri nasıl kurguladığı örneklerle tartışılmıştır. Bedenin kentsel mekanda bu yüzeyler üzerinden sınırlandırılma halleri kavramsal çerçeveye ele alınarak örneklerle açılmıştır.

Şekil 1.3: Araştırma Üzerine.

Bedenin kentsel mekan dinamiklerini dönüştürücü durumlarını deneyimle bütünleştiren çalışma, bu deneyimi yürüme eylemi üzerinden sorgulamıştır. Yürüme eylemi ile kentin keşfi ve yüzeyler üzerinden kurulacak diyalogun mekansal ve sosyal yönleri tartışmaya açılmıştır. Sözü edilen yürüme eylemi Karaköy-Beyoğlu rotası üzerinden gerçekleştirilen yürüyüş deneyimiyle irdelenmiş; bu keşif ile rota üzerindeki farklı kentsel mekanların yüzeyler aracılığıyla bedenle kurduğu etkileşim durumları, kentsel mekanın yeni potansiyelleri sorgulanmıştır (Şekil 1.3).

2. KENTSEL MEKANDA BİR ETKİLEŞİM ARACI OLARAK YÜZEY

2.1. Yüzey Kavramı

Yüzey, günümüz mimarisinde, bilginin yansıtıldığı bir ekranın sınırlarından başlayarak iki boyutlu algının dışına çıkabilen, yeni etkileşimler yaratan çeperler için kullanılabilen kapsamlı bir kavramdır. Sözlük anlamıyla yüzey, bir cismi uzaydan ayıran, dış ve yaygın bölümü, satıh olarak tanımlanmaktadır, (Hasol, 2010). Heykel sanatında yüzey sanat ürününün kütesini dış mekandan ayıran, aynı zamanda heykelin dış dünyayla iletişime geçen parçası olarak tanımlanmıştır, (URL 1). Miess’e göre ise yüzey, mimari mekan çeperlerindeki ilişkilerden doğmuştur. Ona göre, çeperlerle nesnelerin karakterini sahiplenmeyen düzlemlerin ilişkisi sınırları tanımlamaktadır, (Miess,1990).

Semper “Teknik ve Tektonik Sanatlarda Üslup” adlı çalışmasında düzlem kavramı üzerinden yüzey kavramına bir açılım yaparak, kendi üslup öğretisindeki kaplama kavramını güncel bakış açısıyla anlama ve değerlendirme amacı taşımıştır, (Alagoya, 2000). Semper’e göre yüzey, mekanları birbirinden ayıran ve kendi içinde birbirine geçen bir dokuma gibidir. Mekan da bu dokumaların yarattığı düzlemlerin oluşturduğu hacimden meydana gelmektedir. Hacmi oluşturan yüzey kavramı iç ve dış kavramlarını da beraberinde getirmiştir. Stroll’a göre bu iki kavram aynı kavram ailesinden gelmektedir; dış kavramının görünen ve erişilebilen olduğunu, iç kavramının ise çevrelenmişlikle ilgili ancak erişilebilirlik ve görünebilirlik kavramlarıyla bakıldığında göreceli bir tanım alanı olduğunu belirtmektedir, (Stroll, 1988).

Neumayer’e göre dış mekanla ilişkinin keşfi kapanmayla ilgili bir durumdur. Neumayer bu kapanma durumunu barınmanın mekansal boyutlarını “dört duvar”la tanımlayarak vurgular, (Neumeyer, 1999). Buna karşılık ilk barınma alanının mağaralar olduğu çağlarda bedenin mekanla iletişimi dış yüzeylerle değil, iç yüzeylerdeki resimlerle başlamıştır. Mağaranın girişi olan boşluk ilk olarak

Semper'in ifade ettiği dokumalarla kapatılmıştır. Daha sonra duvar örme becerilerinin gelişimiyle dördüncü duvar tamamlanmıştır. Taşçıoğlu'na göre sözü edilen bu dördüncü duvar aslında ilk duvardır, (Taşçıoğlu, 2013). İlk duvar olarak yaratılan “dış yüzey”in, temel olarak içerideki yüzeylerin bir açılımı; “iç” ve “dış” bütünlüğünü sağlayan bir geçiş izleği olduğu söylenebilir. Bu yaratım süreciyle oluşan hacim, içerinin kapanıp “dış”ın ayrıştırılması olarak değil, farklı nitelikteki mekansal algılayışların tanımlanması olarak nitelendirilebilir.

Günümüzde iç ve dış kavramlarının anlatımı mimaride oldukça dönüşmüş ve sınırlarının keskinliği azalmıştır, (şekil 2.1). Bugün yüzey mimaride zemin, duvar ve çatı unsurlarını kapsayan bir açılıma olanak sağlamaktadır.

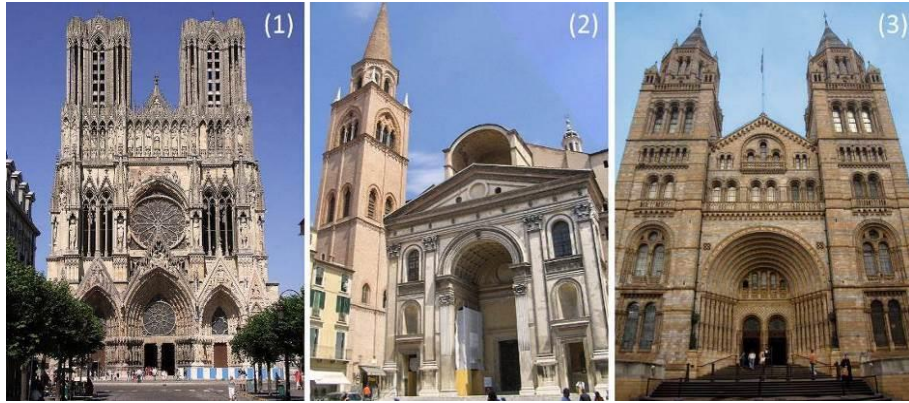
şekil 2.1: Bulut, Sou Fujimoto, Serpentine Galerı Pavyonu, 2013, (Url-1).

Sönmez'e göre mimari kronoloji içinde uygulamaların gelişimi, teori ve sınırlandırmaların dışına çıkmış, kuram ve söylemlerin yansıttığından farklılaşarak içeriği zenginleşmiştir, (Sönmez, 2011). Bu düşünce çerçevesinde cephe tanımının da evrildiği ve derinleştiği; mekansal çeperlerin, biçimlenme diliyle, kurgularıyla son yıllarda çok yönlü bir değişim gösterdiği söylenebilir.

Cephe kavramının mimarlık söyleminde evrimini anlamak, “yüzey”in tez kapsamında kullanım alanını açıklamak için önemlidir. Cephe, kentin yapısal katmanlarını ifade eden, binaların birbiriyle ilişkisinin yansıtıldığı ve kendi mimari imajı açısından geniş kapsamlı bir bilgi yüzeyi olarak ifade edilebilir. Sözlük anlamıyla bir binanın yüzlerinden her biri, özellikle ön yüz veya bina yüzüne dik doğrultuda sonsuzdan bakılan görünüşüdür, (Hasol, 2010). Eyüce'ye göre cephe kente karşı sorumluluğu olan bina yüzüdür. Cepenin iç ve dış mekanın bir arayüzü olarak algılanışı, yapının taşıyıcı öğesinden örtücü görevine geçişiyle ilişkilenmektedir, (Eyüce, 2002). Cepenin tasarım sürecinin gelişimi, tek bakış açısına sahip cephe imajının evrilerek iletişim değerı yüksek bir anlayışla ele alınmasını sağlamıştır.

Tarihsel süreçte aydınlanma dönemiyle birlikte başlayan yeni buluşlar, mimari çevrelerin mimarlığın köklerinden koparıldığı inancıyla Neoklasizm dönemini başlatmıştır, (Melvin, 2006). Bu dönemde sadece dış algıya odaklanan, saygınlık arayışı ve simgesel bir anlatımın ürünü olan cephe, 20. yüzyıla kadar, taşıyıcı özellikleri ile sınırlı boşlukları olan bir yapı ortaya koyar, (Şekil 2.2). Sönmez, bu duruma “tarihi maskeler” adını verir, (Sönmez, 2011). Bu maskelerin giydirildiği yapıların, klasik mimarlığın önceden oluşturulmuş düzenlemelerini yansıttığını belirtir. Bu cephe sistemleri klasik mimarlık boyunca iç mekanla ilişkisiz olarak binanın çeperlerini ve onun görsel niteliklerini oluştururlar.

Endüstri devrimi öncesine kadar olan dönem, iç ve dış mekanı ilişkisiz bırakan cephenin yakın çevresiyle etkileşimsiz kaldığı bir dönem olarak nitelendirilebilir. 19. yüzyılın sonu Endüstri Devrimi ile yapı malzemelerinin gelişiminde kronolojik sırasıyla tuğla, çelik ve camın kullanımıyla incelen ve kendi başına ayakta duran dış çeperin giderek ayrışması söz konusudur, (Ergün, 2008). Yapım teknikleri ve cam kullanımının yaygınlaşması ile bina cepheleri giderek daha geçirgen inşa edilmeye başlanmıştır.

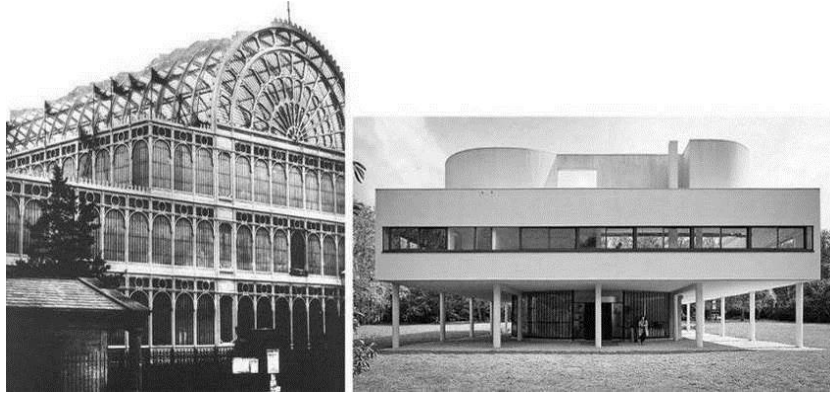
Şekil 2.2: Gotik, rönesans ve neoklasik cephe imajları.

(1) Reims Katedrali, 13-18 yy., Reims, Fransa, (Url- 2) (2) Sant’Andrea Bazilikası, 13. yy., Mantua, İtalya, (Url- 3) (3) Doğa Tarihi Müzesi, 19. yy., Londra, İngiltere, (Url- 4).

Leatherbarrow ve Mostavi’ye göre cephenin tarihsel süreci, modern öncesi ve sonrası olarak değerlendirilebilir, (Leatherbarrow ve Mostafavi, 2005). Modernizm, cephenin hem içeriden hem de dışarıdan etkileşime açıldığı bir gelişim sürecini başlatmıştır. Le Corbusier’in “serbest cephe” kavramıyla ortaya çıkan modernist

tasarım kararları cephenin iç mekanla ilişkili, strüktürel olarak bağımsız gelişiminin başlangıcı olur, (Corbusier, 1927), (Şekil 2.3).

Cephe üzerinde gözlenen modernizm etkileri bugün çevremizde biçimlendirilen birçok yapıya yansımıştır. Modern kent planlama anlayışının, onun estetik görünümünden ziyade işlevsellik ilkelerini göz önüne alarak, kenti tek tip düşünce temelinde şekillendirilen mantığının başarısız olduğu görülmektedir, (Karakurt, 2006). Temel geometrik formlar ve düşeyde dik açılı biçimlenen çevre algısı, modern kentin genel görünümüdür.

Şekil 2.3: (1) Kristal Palas, (Url- 5), 1849, (2) Cephenin plandan kopuşunun simgesi Villa Savoye, 1931, (Url- 6).

İşlevin dış mekanla kurduğu ilişki ile ortaya konan standardizasyon ve kimliksizlikleşme yeni bir dönemin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bir başka deyişle tarihsel referanslar, katmanlaşma, belirsizlik ve geçmişe gönderme gibi başlıca özelliklerle postmodernist dönem modernizmin eleştirisi olarak kurgulanmıştır, (Melvin, 2006). Postmodernizmin harmanladığı yapısal öğeler, teknolojinin desteğiyle cephenin yüzeye evrilmesini sağlayan kırılma olarak görülmektedir, (Şekil 2.4).

Şekil 2.4: Sydney Opera Evi, 1956-1973, (Url- 7).

Bina cephelerinin yüzey bağlamında değerlendirilmesi mimarlık söyleminde iç mekanın dışarıyla ilişkisinin bütünsel bir tasarım olarak ele alınmasıyla başlamaktadır. Cephelerde saydamlık, geçirgenlik ve boşlukların teknolojinin yardımıyla yeniden kurgulanması ve tasarım olgusunun yeni bakış açılarıyla ele alınması ile yapıların iç mekan ve çevresiyle ilişkisi yeni bir boyut kazanmıştır. Bu dönüşümün çarpıcı örneklerinden biri Jean Nouvel'in Arap Enstitüsü Binası'dır. Güneş kırıcı olarak farklı geçirgen durumlar sağlayan optik panellerle iç mekanın ışık miktarı ve güneş kontrolü sağlanmaktadır, (Şekil 2.5).

Şekil 2.5: Arap Enstitüsü binası iç mekanı, (Url- 8).

Bugün mimari bir ifade aracı olarak cephe kavramının, yapılanmış çevrenin dış kabuğunun tüm niteliklerini tanımlayamadığı söylenebilir. Güncel mimari örneklerde cephe kavramı yerine kullanılan kabuk, zarf, deri, örtü, cidar gibi tanımlamalardan da anlaşılacağı gibi, bu çeperler artık çok boyutlu ve zengin fonksiyonlu bir anlam taşımaktadır, (Şekil.2.6). Bu sebeplerle çalışma kapsamında cephe yerine “yüzey” vurgusu yapılacaktır. Mekanın çeperlerini tanımlamak için kullanılan yüzey kavramının mekansal boyutları indirgmeden geniş bir bakış açısıyla değerlendirmeyi olanaklı kıldığına inanılmaktadır.

Şekil 2.6: Şişhane Yeraltı Otoparkı Üstü Kamusal Park, (Url- 9), İstanbul., Haydar Aliyev Kültür Merkezi, Bakü, (Url- 10).

Yüzeyler mekanlar arası bir düzenleme katmanı olarak tanımlanabilir. Bu elemanlar mekanda ayırıcı özelliğinden çok, eyleme izin veren ve bedenle etkileşimi sağlayan çeperler olarak kullanılmaktadır. Yüzey, iç mekanı kapsayan, örten bir cidar durumundadır. Geçirgenlik, boşluk gibi özelliklerle ayırdığı mekanlar arasındaki ilişkileri yapılandırmaktadır.

Semper'in "Giydirme Teorisi" (Theory of clothing –orj. "Bekleidungstheorie") günümüzün bu etkileşim durumu için referans gösterilebilecek kuramsal bir altyapı sunar, (Eck, 2009). Yüzey, örtücü, ayırıcı ve sınırlandıran güncel konumuyla iç mekan ve kentsel mekanı bir araya getiren, birbirine ilikleyen bir görev üstlenir. Semper, "Four Elements of Architecture" adlı eserinde, mimarinin başlangıcı olan dokuma eyleminden söz eder, (Eck, 2009). Sistematik bir şekilde bir araya gelmiş ağaç dalları ve bitkiler dokunan yüzeyin temelini oluşturmaktadır.

Giydirme teorisine göre, yüzey iç mekanı örten bir giysi durumundadır, (Güncü, 2007). Bu düşünce aynı zamanda biçimsel bir ifade aracıdır. Almanca da giysi (Gewand) ve duvar (Wand) sözcüklerinin yakınlığıyla bir ilişkisi de bulunan teoride, duvar hem bir süsleme yüzeyidir, hem de diğer mimari elemanlar için bir kaplama alanıdır, (Sönmez, 2011). Semper'e göre yüzey mekanın olmazsa olmaz tamamlayıcısıdır; dokuma eyleminden oluşan düzlemlerle mekanı kurgulayan yüzeyler oluşmaktadır, (Alagoya, 2000). Günümüze referans verdiği düşünülen giydirme teorisi, yüzeyin sistematik olarak biçimlenişini ortaya koyarak, yüzeye yüklenen işlevler ve anlamlarla bedenin etkileşimini vurgular.

Tez kapsamında yüzey, mekanın çeperlerini oluşturan, bir eylemin gerçekleşmesini sağlayacak donanımları üstlenen, iç ya da dış olarak tanımlanıp yapılmaksızın mekanları ya da eylemleri ayıran, bazen çok boyutlu, bazen iki boyutlu imgelere indirgenebilen, bir ekrana dönüşerek mekanda odaklanılan nesne durumunu alabilen, gözlem noktasına göre bir siluete dönüşebilen ya da birebir temas kurulan bir etkileşim aracı olarak ele alınmaktadır.

Özetle yüzey, güncel mimarlık tartışmaları içinde farklı algılama hallerini sergilemesi, mekansal boyutları çoğaltması, teknolojik araçlarla biçimlenebilmesi ve bu bağlamda, yeni iletişim alanları tanımlaması açısından yeni mekansallıklar yaratmaktadır. Yüzeyler gündelik hayatta iletişim kurduğumuz mimari mekanların

etkileşim durumlarını anlatan, resmeden bir araç niteliği taşımaktadır.

2.2. Kentsel Mekanda Yüzey

Kent içinde barındırdığı aktiviteleriyle insan hareketine olanak sağlayan, bunlarla beslenerek de gelişen, dönüşen canlı bir organizmadır. Burden'e göre kent muhteşem bir parti gibidir. İnsanlar çok iyi vakit geçirdikleri için orada kalmak isterler, (Burden, 2014). Kentler sosyal ve kültürel canlılığı yansıtan özellikleriyle değerlendirilirler. Kentin bu özelliklerini kentsel yaşantıya yansıtması, canlı ve zengin bir kentsel mekan kurgusuyla gerçekleşmektedir, (Velioğlu, 1990).

Kentsel mekan aynı zamanda kentlinin bir etkileşim aracıdır, (İnceoğlu, 2007). Bu etkileşimin kentli ve mekan bağlamında incelenmesi karmaşık olduğu kadar önemli potansiyeller ortaya koyması anlamında da değerlidir. Kentsel mekan, aktivitelerinin zenginliği ve çeşitliliği, fonksiyonları sağlayan mekanlarının koordinasyonu, kullanım etkinliği, sağladığı deneyim, dönüşme potansiyeli ve kullanıcılarının iletişimlerine kadar pek çok etkileşim üretimine sahiptir. Bu etkileşimler bağlamında kentsel mekan insanın oyun alanıdır.

Carr'a göre kentsel mekan toplumsal hayatın sahnelendiği bir ortamdır, (Carr, 1992). Cullen'e göre ise maddi ve manevi ihtiyaçların karşılandığı iki farklı bakışın birleşimidir, (Cullen, 1976). Kentsel mekan, fiziki mekansal boyutlarıyla varolur; ancak dönüşmek üzere bir çok etkiye açık şekilde yaşar. Kentsel mekan Alexander'a göre yaşayan bir organizma (Alexander, 1977), Gehl'e göre ise zamansal boyutlara sahip sosyal bir mekandır, (Gehl, 2011).

Kentsel mekan, mimari bir mekan olarak çeperlerle ve bu çeperlerin arasında kalan boşluklarla kurgulanır. Mekanın tanımlı bir alan olabilmesi için bir eylem, dolayısıyla hareket gereklidir. Bu hareket de mekan içinde sınırlandırılmış boşluk içinde gerçekleşmektedir, (Kuban, 2002). Tez kapsamında ele alınan kentsel mekan, boşluk, boşluğu sınırlandıran yüzeyler ve bu boşluk içinde gerçekleşen eylemlerle tanımlanmaktadır. Mekanı anlamlı kılan, bu bileşenlerin uyum içindeki etkileşimi ve bu etkileşimin kenti deneyimleyen beden için yeni potansiyeller üretebilmesidir.

Kentsel mekanların üretken alanlar olması, bu alanların herkese açık olan, kullanım özgürlüğüyle bireyleri dahil eden bir yapı göstermesiyle sağlanabilir. Kuban'ın da

belirttiği gibi insan odaklanma ve serbestleşme mekanlarına ihtiyaç duymaktadır, (Kuban, 2002). Odaklanma tanımı kapalı ve özelleşmiş mekanları ima ederken, bu alanlar dışında kalan kamusal boşluklar çoklu kullanımlara izin veren serbest alanları tanımlamaktadır. Mekan tanımı kullanımla bütünleşen ve eylemin kaynağı olan insanla birlikte düşünüldüğünde yaşantı her yerde sürmektedir. Ancak kentsel mekan sosyal yaşama yanıt veren bir mekandır. İnsanların toplandığı, keyifli vakit geçirdiği, dinlendiği, spor yaptığı, yaya sirkülasyonunun sağlandığı, ticari fonksiyonları barındıran, bu sayede sosyal ve kültürel ihtiyaçları karşılayan alanlardan oluşur. Köknar'ın da ifade ettiği gibi kentsel mekan, kamusal eylemlerin süregeldiği “bütünün ‘dış’ ‘iç’inde” yaşanılan alan”dır, (Köknar, 2001).

Özel ve kamusal alanların birlikteliği ya da bu alanların birbiriyle ilişki kurabilir hale gelişi, bir arayüz olan yapısal çeper özelliklerinin dönüşümüyle kurgulanmaktadır. Kentin mekanları arasında farklı kamusal eşiklerine sahip alanların yaratılması değerli görülmektedir. Mekanların erişilebilir ve ulaşılabilir olması bağlamında, bu nitelikleri üstlenen yüzeylerin yeni kentsel mekana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında kentsel mekanda süregelen, gündelik yaşamda gözlenen ve gündelik yaşamı dönüştüren etmenlerin mekansal karşılıkları yüzey bağlamında ortaya konmaktadır.

2.2.1. Kentsel mekanda mevcut yüzey tanımları

Kentin süregelen dokusunu oluşturan yapılar, herkesin kullanımına açık olan kentsel mekanı çevreleyen yüzeyleridir. Kentsel mekanda kitlesel hacmi ve biçimiyle varlığının ilk niteliklerini bildiren binalar, dış yüzleriyle de kentsel mekanla kaçınılmaz bir bağ kurmaktadır.

Kenti cadde, sokak, meydan, pasaj ve niş gibi mekansal tanımlamalarla ifade etmek istersek, bu alanların belirleyici öğelerini de yüzeylerle tanımlamak mümkündür. Bu alanlar kentte merkezi ya da doğrusal mekanlar yaratmaktadır. Odak noktası oluşturan meydanları sınırlandıran fonksiyonlar, ilk adımda karşılaşılan yüzeyleri ile bir etkileşim alanı hazırlarlar. Sokaklar ve caddeler ise bina yüzeyleri, duvarlar, bitkisel öğelerin oluşturduğu kurguyla yüzey bir sınır oluşturarak mekana bir akışkanlık kazandırır, (Şekil 2.7).

Şekil 2.7: Kraliyet yolu, Londra. (fotoğraf: Ceylan, Z.)

Kentin damarları olarak tanımlanan sokaklar ve caddeler, yaya ve taşıt ulaşımını sağlayan yollar, kaldırımlar, yürüyüş yolları kenarındaki bitkisel öğeler, su öğeleri gibi süreklilik gösteren yüzeyler mekanları birbirine bağlamaktadır. Cadde boyunca var olan dokuyla benzer özellikler gösteren ve çevreyle uyum içinde olan yapısal nitelikler mekanda akışkanlık hissini yaratarak bütüncül bir algı oluşmaktadır.

Sokak ve caddelerdeki yüzeylerin ilişkilerinin, doluluk ve boşluklarda bütünleşen ve Venturi'nin “akan mekan” olarak öne sürdüğü kavramın kentin süregelen biçimlenişinde devam ettiği söylenebilir. Kent, içerisindeki odacıkların birbirine bağlanarak oluşturduğu bir bütün olarak düşünüldüğünde, süreklilik oluşturan alanlarla birlikte yer yer parçalı kurgulara dönüşen mekanların da var olduğu söylenebilir.

“Dışarıyla içerisi, bir mekanla diğeri arasındaki (bir gerçeklikle diğeri arasındaki) geçişler, her iki tarafı neyin belirlediğini aynı anda ortaya çıkaran, tanımlanmış ara mekanlar aracılığıyla yapılmalıdır. Bu anlamda bir ara mekan, çelişkili uçların yeniden ikiz olgulara dönüşebileceği ortak alanlar yaratabilir.”, (Venturi,1991).

Bu tanımla Venturi modernizmin getirdiği süreklilik kavramına karşı çıkarak, tasarımın birbirine bağlı mekanlar ve dağılımı sağlayan ara mekanlar olarak ele alınmasını savunur. Kent geleneksel düzenin de devam ettiği ve toplumu bu düzenin kurduğu aktivitelerle birleştiren mekanlara sahiptir, (Carr ve diğ., 1992). Yüzey kavramıyla modernist anlamda bir süreklilik arayışı olduğu kadar güncel kentsel mekanda dağılımı sağlayan ara mekanları da gözlemlemek olasıdır.

Kentin toplanma alanları olarak nitelenen meydanlar, meydanı besleyen bir çok fonksiyonla mekansal çekimini devam ettirmektedir. Meydanı çevreleyen birimler, karşılama yüzeyleriyle yüklendikleri işlevleri yansıtır. Vitrinler, bina çeperleri, yollar, arkadlar, bitkisel öğeler, parapetler, meydanı tanımlayan yüzeylere örnek olarak sayılabilir. Bu yüzeylerin oluşturduğu dinamik kurgu ile kent yaşantısı kurgulanmaktadır.

Kentte ticaretin gündelik hayatla entegrasyonu yaşantının canlı tutulması açısından önemlidir, (Jacobs, 2009). Ticari birimlerin oluşturduğu zemin kat kotu yüzeysel bir “süreklilik” oluşturmaktadır (Şekil 2.8). Bunun yanı sıra kentsel mekanda kalıcı ya da geçici olan, tabelalar, reklam panoları, el ilanları, konserlere dair posterler gibi öğeleri cisimleştiren yüzeylerle karşılaşmaktadır. Kentsel mekanda iletişimin göreceli olarak sağlandığı bu yüzey grupları yönlendirme, bilgilendirme gibi çeşitli iletileri mekanda belli bir süre asılı tutan bir etki alanı olarak düşünülebilir.

Şekil 2.8: Ticari “yüzey”lerin sıralandığı İstiklal Caddesi, İstanbul, (Url- 11).

Kent kimliğini oluşturan niteliklerin mekansal karşılıkları da yüzeylerle incelenebilir. Kentin tarihini yansıtan duvarlar, kentin giriş kapıları, anıtsal öğeler kentin özgünlüğünü sağlayan kentsel çeperler olarak tanımlanabilir. Kentin kimliğine dair anlamlar taşıyan bu yapıların kentli için değer taşımasının, kent belleği bağlamında iletişim değerinin kentsel mekanda anlaşılmasıyla sağlanabileceği düşünülmektedir.

Berlin Duvarı’nın yıkılışının ardından bilgi panolarıyla duvar yüzeylerinin bir kısmı bütünleştirilerek sergi yüzeyleri oluşturulmuş, bu sayede mekanın geçmişiyile bir bağ kurulmuştur (Şekil 2.9). Anıtsal nitelik taşıyan bu yüzeyler mekanı ziyaret edenlere bilgi aktarımını gerçekleştirmektedir.

Şekil 2.9:Berlin Duvarı Anıtı, (Url- 12).

Kent yaşanan, etkileşime girilen mekanları kadar iletişim kurulamayan mekanlara da sahiptir. Trancik'in öne sürdüğü kayıp mekan kavramı, kentin kullanım dışı kalmış işlevsiz alanları olarak tanımlanmaktadır, (Trancik, 1986). Çeper niteliği taşıyan bu alanların etkileşimsiz oluşu, kentsel mekanın kullanımını ve kalitesini etkilemektedir. Kentin bu atık yüzeylerinin dönüşümüyle kentsel mekana katılımı, kent yaşamına yeni işlevlerle çeşitlilik ve canlılık katmaktadır. Kentin sürekliliği, bu atık alanların dönüşümü ve bu sayede yeni mekansallıklara sahip çevrelerin oluşumu ile sağlanmaktadır.

2.2.2. Yüzeylerin tanımladığı yeni kentsel mekan

Kentte gündelik yaşamın sahnesi olan kentsel mekan, dönüşen canlı bir organizma oluşuyla değişimi yönlendirmektedir. Bu alanın mekansal tanımının değişen nitelikleriyle incelenmesiyle şekillenebileceği düşünülmektedir.

Bina çeperlerinin, yapının taşıyıcı sisteminden ayrılması, bu çeperlerin yeni malzemelerle kurgulanması, teknolojinin kullanılması, bedenle ilişki kuran, yaşam ve eylemleri organize eden, duyuşsal veri oluşturan yeni biçimlenmelerin yaygınlaşması, cephenin mekansal anlamını değiştirmiştir. Günümüze kadar süregelen dönemde ayırıcı bir rol oynayan bu dış katman, saydam malzemeler, hareketli yüzeyler ve aydınlatma alternatifleriyle, mekansal sınırlandırıcıların keskinliğini azaltarak mekanlar arası ilişkiyi sağlayan kent yüzeylerine evrilmiştir.

Saydamlık, iç ve dış arasındaki katmanı inceltip iki mekan arasında ilişki kurulabilir bir yüzey yaratmaktadır; iç ve dış mekan arasındaki geçişi yumuşatmakta, birbiri arasında görsel bir bağ kurmaktadır. Saydam yüzeylerle iç/dış ilişkisinin kırılması ya da aralarındaki ayırımın zayıflaması kentsel mekan sınırlarını genişleterek mekansal bir zenginlik kazandırmaktadır. Saydam çeperlerin yarattığı görsel derinlik, iç

mekana dair ipuçlarının algılanabildiği içerikli bir kentsel mekan kurgulamaktadır. Jean Nouvel'in tasarladığı Cartier Foundation Binası, öne çıkan saydam cephesi ve kütlenin bu saydam cephe üzerinden ele alınışı bu kırılmanın önemli bir örneğini oluşturur, (Şekil 2.10).

Şekil 2.10: Cartier Foundation Binası, Paris, 1994, (Url- 13).

Mekanlar arası kırılmayı sağlayan diğer bir dönüşüm, hareketli yüzey gruplarıyla sağlanmaktadır. Farklı kullanımlar ya da iklimsel ihtiyaçların öne çıktığı durumlarda yüzeylerin hareketi iç mekanın dışarı açılımını sağlarken, kentsel mekanda da alternatif senaryolar, yeni mekansallıklar kurgular. Steven Holl'un tasarladığı hareketli dükkan cephesi, kullanım zamanlarında dışarı açılarak iç mekanı görünür hale getirmektedir. Dışarıda ise açılan birimlerden oturmaya elverişli alanlar yaratılmaktadır. Bu sayede edilgen bir kentsel mekan yapısından uzaklaşmakta, sokak boyunca iletişimsiz, düz bir yüzey yerine dinamik bir yüzeyle karşılaşmaktadır, (Şekil 2.11).

Hareketli yüzeyler, değişken durumları tanımlamak için yapım teknolojisinin gelişimiyle kentsel mekanda yaygınlık kazanmış, mekansallıkları çoğaltmıştır. Hareketli yüzeylerin aynı mekanın zaman, işlev, kullanım gibi öne çıkan farklı durumlarına uygun şekilde değişim göstermesi mekanı çok boyutlu kılmaktadır.

Şekil 2.11:Hareketli dükkan yüzeyleri, New York, Steven Holl 1993, (Url- 14).

Aydınlatma kent algısı için önemli bir tasarım aracı olarak düşünülebilir. Kentsel mekanda aydınlatma sistemleriyle oluşturulan yüzeylerle yeni etkileşimler yaratılabilmektedir. Berlin Duvarı'nın yıkılışının 25. yılında, ışık sanatçısı Christopher Bauder ve film yönetmeni Marc Bauder duvarın 16 kilometresini parlayan beyaz balon şeklindeki 8000 adet ışıkla yeniden oluşturmuştur. Duvarın yüzey etkisi aydınlatma elemanlarıyla stilize edilerek aynı zamanda kent hafızasının yeniden canlandırılması amaçlanmıştır (Şekil 2.12).

Şekil 2.12: Berlin Duvarı'nın aydınlatma elemanlarıyla tekrar oluşturulması, 2014,(Url- 15).

Eski ve yeni mekanların oluşturduğu dinamik, kenti yeni müdahalelerle deneyime açık hale getirirken geçmişinden gelen yapı stoğunu da korumaktadır. Yüzeylerin yarattığı yeni biçimlenmeler, küçük müdahalelerle dönüşüm süreçlerini başlatıcı ve geliştirici edimlere sahiptir. Alışlageldik kent dokusu içinde farklı yüzeysel yapılanmalara sahip mimari tasarımlar kentsel mekana yenilik duygusunu taşımaktadır. Za Bor Architects tarafından Rusya'da çok amaçlı kullanılmak üzere tasarlanmış, çevre dokudan farklılaşarak hareketli bir dış kabuğa, yüzeye sahip olan birim, kentsel mekanlarda geçiş alanlarının kullanımını değerlendiren bir örnektir (Şekil 2.13).

Şekil 2.13: Kentsel geçiş alanında çok fonksiyonlu birim, Za Bor Architects, 2011, (Url- 16).

Toplumda yaşanan değişimlerin ve yeni iletişim hallerinin kentsel mekana yansıması kaçınılmazdır. Kentlerin gelişimi bilgi çağıyla birlikte değişime uğramıştır. Giddens’a göre bilgi toplumunun ortaya çıkışı, eğlence sektörü ve telekomünikasyondaki yeni gelişmeleri gündelik yaşamıyla bütünleştirmek isteyen bir tüketici temeliyle ilişkilendirilmektedir, (Giddens, 2012). Ticaret uluslararası sınırları aşarak küresel piyasada ağlar yaratmıştır. Pazarlanmaya yönelik olarak esnek ve daha az hiyerarşik bir dil üretebilmek adına gündelik hayatla bütünleşik bir iletişim kurgulanmış, bu iletişim kurgusu kentsel mekanda baskın bir karakter kazanmıştır.

Ticaretin imaj ve prestij arayışı gökdelenlerin yaygınlaşmasına ve bu sayede bazı kentsel yüzeylerin daha görünür olmasına neden olmuştur. Yansıtıcı ve farklı saydamlığa sahip yapı malzemelerinin kullanımı, dijital sistemlerin bütünleştirilmesi yüzeyler üzerinden kurgulanan bir iletişim kültürünü tetiklemiştir. “Blinken Lights” projesi cep telefonları ya da e-mail aracılığıyla yönlendirilebilen, bina çeperlerine yerleştirilen ışıklarla basit animasyonlar oluşturularak, yeni yüzey koreografileri yaratan bir projedir (Şekil 2.14).

Şekil 2.14:Blinkenlights projesi, Amsterdam, 2001, (Url- 17).

Kentin daha görünür yüzeylerinde yaratılan farklı kurgular, binaya dair bir imajı oluşturan ya da küresel bir iletişim yöntemini kullanan kent çeperleri olarak farklı uzaklıklardaki bedenle ilişki kurmaktadır. Dikkat çekici “kent peyzajları” olarak da tanımlanabilecek bu kent yüzeyleri saygınlık, güç ya da belirli bir işleve yönelik bir duruş sergilemektedir.

Küresel ticari ağların ve marka kültürünün mekansallaştığı yeni kamusal alanlar olarak alışveriş merkezleri kendi içinde çalışan dışa kapalı alanlardır. Alışveriş merkezlerinin yeniden yarattığı alanlar çatısı gökyüzü olan kentsel mekandan ayrılan yüzeyle tanımlanmaktadır. Ayırıcı yüzey iç mekana dair bilgilendirmeyi bu çerper üzerinden sağlarken mekanın sınırlarını da katı bir biçimde belirlemiş olur. Bu alanların dış mekanla ilişki kurduğu yüzeyler küresel bir imgelem dilini gündelik hayata aktarmakta, markaların logolarıyla bu yapıların çerperlerinde manipülatif bir imge bombardımanı yaratmaktadır (Şekil 2.15).

Şekil 2.15: Bursa Kent Meydanı AVM dış yüzeyindeki logolar, (Url- 18).

Bugün iletişim yoğunluğunun en üst düzeyde yaşandığı internet, ekranlara indirilmiş yaygın kullanımıyla, sanal bir kamusal mekan haline gelmiştir. İnternete ulaşımın kolaylaşması, internetin yeni bir düşünsel mekan olarak kullanılması kentsel mekanda da etkilerini göstermektedir. İnternetin sağladığı bilgi akışı fiziki dönüşüme uğrayarak kentsel mekanda kendi yüzeylerini yaratmaktadır (Şekil 2.16). Greenpeace sivil toplum kuruluşunun zeytinlikleri korumak amacıyla internette başlattığı sosyal sorumluluk kampanyası sonrası kamusal alanlarda çeşitli yüzeylere amblemler yapıştırılması, internette kullanılan “hashtag” adı verilen sloganların duvar yüzeylerine aktarılması internetin fiziki çevreye yansımalarının bir örneğidir.

Şekil 2.16: İnternette iletişim şeklinin kentsel mekanda yüzeylere yansımaları, (Url-19).

Günümüzde kentsel mekan sosyal projelere ev sahipliği yapan bir alan haline gelmekle birlikte sanatsal aktivitelerin gerçekleştiği açık bir seyir mekanına da dönüşmüştür. Sanat ürünlerinin kentin sokaklarına taşınması kentsel mekanın çeperlerini biçimlemekte, mekanı renk ve doku eklemeleriyle zenginleştirmektedir. Kadıköy Yel değirmeni Sokak, gerçekleştirilen duvar sanatı festivalinde kurgulanan yeni yüzeyleriyle kentlinin ilgi alanı haline gelmiştir (Şekil 2.17).

Sanatsal çalışmalarla kullanılmayan sağır, atık yüzeylerin kentsel mekana yeniden kazandırıldığı bir çok örnek mevcuttur. Kolektif çalışmalarla ve çeşitli organizasyonlarla kayıp alanların değerlendirilmesine yönelik bir kentli bilincinin yaygınlaştığı gözlenmektedir. Kentin bu atık yüzeylerinin dönüşümü, kentsel mekanı ve içinde geçen yaşantıyı yeniden şekillendirmektedir.

İşlevsiz alanların kentsel mekana yeniden katılımını sağlayan, bireylerin sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir çok mekan tasarlanmaktadır. Yeni mekansallıklar yaratan bu alanlar, yüzeylerinin dönüştürüldüğü, kentsel mekanda ilgi çekici bir odak oluşturan, insanların birbiriyle daha aktif iletişim kurmasına olanak tanıyan tasarımsal kurgulardır. 2013 Londra Mimarlık Festivali'nde kurulmuş olan Dalston Evi, düşeyde yansıtıcı bir yüzey ve zeminde bir ev çeperinden oluşmaktadır. Zeminde yer alan çeper üzerinde, bedenin çeşitli halleri yer çekimsiz bir ortam algısında yansıtılarak farklı algılar izlenebilmektedir (Şekil 2.18).

Şekil 2.17: Kadıköy Yel Değirmeni Duvar Sanatı Festivali'nden Örnekler, (Url-20).

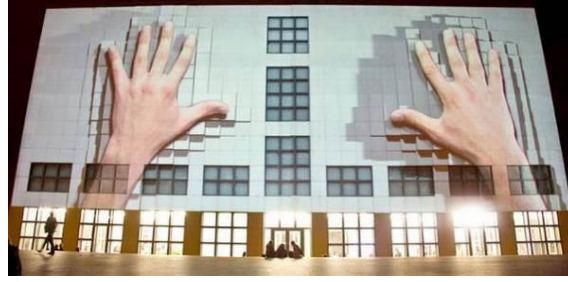
Şekil 2.18: Dalston Evi, Barbican-Leandro Erlich, Londra, 2013, (Url- 21).

Kentte yeni yüzeylerin yaratılması adına dijital veriler kentsel yaşam pratiklerini dönüştürmektedir. 1980’lerden bu yana bilgisayar teknolojilerinin yapıyı çevreye entegrasyonu, bilgisayar uzmanlarınca araştırma konularından biri olmuştur, (Khan ve diğ., 2007). Dijital çağın etkileri, kentsel mekanda görülen teknolojik tasarım ürünleriyle yaygınlaşmaktadır. Medya cepheleri ve bu yüzeylerle kurgulanmış oyunlar, bilgi ekranları, beden hareketlerine göre duyarlı, değişen ve dönüşen yüzeyler giderek çoğalmaktadır. Bunun yanı sıra kentsel mekanda farklı malzemelerle oluşturulan, bedeni deforme edip bozan, bu şekilde mekandaki varlığını vurgulayan enstalasyonlar da yer almaktadır. Bedenin mekandaki yerini var eden ve sosyal ilişkileri oluşturan, bireysel paylaşımların aktarıldığı yüzeyler de mekanı yeniden kurgulayarak duygusal etkileşimlere olanak sağlamaktadır.

Dijital projeksiyonlar geçici olarak kent yüzeylerini birer dev ekrana dönüştürmektedir. Kentsel mekanda yapı ve çevre yüzeyleri üzerinde farklı ambiyanslar oluşturulabilen, eğlence amaçlı projeksiyonlar yapıldığı gibi, kentsel mekandaki verilerin yüzeyler üzerine yansıtılarak bilgi ortamlarının oluşturulduğu çalışmalar da mevcuttur. URBANSCREEN adlı tasarım grubunun mimari yapılar üzerindeki projeksiyonları, yüzeylerin farklı renk, doku ve animasyonlarla dönüştüğü, “gerçek ve yapay mekanlar arası dalgalanan kıyıların görsel ve işitsel olarak canlandırılması” olarak tanımlanmaktadır, (Url- 22), (Şekil 2.19).

Kent içinde gelişen yeni teknoloji, sistem ve anlayışların yüzeylerle ilişki kurduğu durumlar mekansal zenginliği ve çeşitliliği sağlamaktadır. Kentsel mekanda değişen mimari, yeni iletişim şekilleri, mekanların yeniden işlevlendirilmesi, dijital teknolojilerin gündelik yaşantıya girmesi gibi yeni kurguların yaratımı eylemlerle

dönüşmekte ve bu dönüşümü deneyimleyen beden yeni eylemler oluşturarak bu döngüyü açık hale getirmektedir.

Şekil 2.19:Bina cephesinde animasyon, URBANSCREEN, (Url- 23).

2.3. Kentsel Mekanı Yüzeyler ile Algılayan Beden

Kentsel mekan bireyin gündelik hayatında önemli bir yaşantı alanıdır. Bu yaşantı bireysel bir kent imajı oluşturmakta, kentsel mekanların bireyin zihninde yarattığı birikimle beden kendi deneyimini geliştirmektedir. Beden, zihnin mekansallaşmış halidir ya da Pallasma'nın deyiimiyle zihnin mekansal uzantılarıdır, (Pallasma, 2011). William Shakespeare, Coriolanus adlı oyununda ise “İnsanlar olmadan kent nedir? (What is city but people?)” sorusuyla kentin anlamını insanın varlığıyla ortaya koymaktadır, (Massangale ve Dover, 2014).

Kentsel mekanı çevreleyen yüzeyler, mekanın kullanıcısı bedenle sürekli etkileşim içindedir. Bedenin yüzeylerle etkileşimi, yüzeylerin mekansal boyutları ile ortaya konan nitelikleri ve oluşturduğu duysal verilerle gerçekleşmektedir. Pluta, çağımızda bedenin kente dair mekansal ihtiyaçlarını fizyolojik, bağlantıyla oluşan yakınlık ve estetik ihtiyaçlar olarak sıralamaktadır, (Pluta, 2003). Fizyolojik ihtiyaçlar mekansal kurguyla, yakınlık ihtiyacı yer duygusunun hissedilmesiyle, estetik ihtiyaçlar ise mekansal kurgunun duysal niteliklerinin zenginliğiyle ilişkilendirilebilir. Kentsel mekanı oluşturan yüzeylerle bedenin etkileşiminde bedenin bu ihtiyaçlarının karşılanması, bütüncül bir mekan algısı için gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu ihtiyaçların karşılandığı kentsel mekanda beden deneyiminin sadece görsel algı üzerinden değil, diğer duyu sistemlerinin birlikteliği ile kurgulanabileceği ileri sürülmektedir.

Bedenin fizyolojik ihtiyaçlarından biri olan duysal algılama, beş duyunun çalıştığı bir sistem yerine duyuların birbiriyle bağlantılı çalıştığı bir kurguyu model

almaktadır. Gibson'a göre çevremizi beş duyardan öte birbiriyle iç içe geçmiş duyu sistemleri sayesinde algılarız. Bunlar, görsel sistem, işitsel sistem, tat-doku sistemi, temel yön bulma sistemi ve dokunsal sistem'dir, (Bloomer ve Moore, 1977).

Bu duysal algılamalar için kentsel mekan, bilgi alanı sunan yüzeylerle çevrilidir. Bilginin içeriği tasarıma, formun geometrisine ve bunların alt bölümlerine bağlıdır. İçeriğin etkileşim değerinin yüksek olması, bilgi alanıyla kurulan iletişimle ilişkilidir. Bilgi aktarımı da görsel, akustik ve dokunsal verilerin alınabileceği yüzeylerle gerçekleşmektedir, (Salingaros, 1999).

Görme, temel duyu olarak diğer duyularla kaynaşarak mekansal deneyimin derinleşmesine olanak tanımaktadır. Taş kaplı bir arkad içinden geçerken taşın dokusu dokunma ihtiyacını oluşturur. Aynı zamanda mekanda yankının duyulmasıyla mekansal derinlik ve malzemenin özelliği hissedilmektedir. Görme, dokunma ve işitme duyularına ortam sağlayan yüzeylerin etkileşim değerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Kentsel mekanı deneyimleyen beden için görsel bilgi veren yüzey ile gözlemci arasındaki mesafe önemli olmaksızın bu yüzeylerle iletişim kurulabilir durumda olması değerlidir, (Salingaros, 1999). Beden kentsel mekanda bina çeperleri, kaldırımlar, parapetler ve bitkisel yüzeyler gibi farklı örüntülere sahip yüzeylerle görsel etkileşime girmektedir. Görsellik aynı zamanda görünenin dokunma duyusuna yönelik bilgiyi de verebilmektedir. Taş, tuğla, ahşap, cam gibi malzemeler, bitki ve su gibi doğal yüzeyler ile sadece görsel ilişki kurularak bile zihinde yerleşmiş olan dokunma duyusu harekete geçirilebilir.

Akustik konfor için konkav (iç bükey) yüzeyler seçilmesi, sesin algılanmasını arttırmakta, aynı zamanda odaklanmayı da kolaylaştırmaktadır, (Salingaros, 1999). Yunan tiyatrolarının iç bükey yapısı görsel odaklanmayı sağlamakla birlikte akustik konfor için biçimlenmiş yüzeyle tanımlanır. İşitme duyusuyla mekanların derinliği ve yüksekliği ayırt edilebilmektedir.

Kent yüzeyleri ile kurulan dokunsal etkileşim kamusal alanda tasarlanan duraklama mekanlarıyla çoğaltılabilir. Açık alanlarda insanların durup oturduğu sabit oturma birimleri bu etkileşimi sağlayan yaygın örneklerden biridir (Şekil 2.20).

Şekil 2.20: Kentsel mekanda yüzeysel dinlenme alanları (Url- 24).

New York'ta Times Meydanı'na yerleştirilen “Meeting Bowls” (Buluşma Çanakları) isimli oturma birimleri yüzeylerinin biçimleniş şekli ile görsel, dokunsal ve akustik konforu sağlayan kentsel donatı örneğidir (Şekil 2.21).

Eliasson'a göre kentin bir resim olmadığı uzun zamandır dikkate alınan bir düşüncedir, (Eliasson, 2009). Buna göre kent içindeki yapılar bedeninin algısı ile yeniden inşa edilir; yani kent, kendisini deneyimleyen bedene içinde var olduğunu mekan yoluyla hissettirir. Mekanda algılanan duyular, bu tür bir deneyim için gerekli verileri biçimlendirir. Kentsel mekanın yüzeyleri üzerinden yaşanan deneyim, bu yüzeylerin ürettiği fiziki ve duygusal verilerle aslında oldukça öznel ve bireyseldir.

Şekil 2.21: “Meeting Bowls” (Buluşma Çanakları), Times Meydanı, (Url- 25).

Eliasson deneyimi doğa üzerinden örneklendirmektedir. Dağda yürürken, uzaktaki manzaraya göre ne kadar bir yol olduğu kestirilebilir ya da uzakta akan şelalenin akış hızına bağlı olarak yolculuğun uzunluğu tahmin edilebilir. Bir bakıma bu çıkarımlarla beden, duyuşsal algılarıyla mekanda yaşamaya başlayarak “resmin önündeki bedenle mekanın parçası olan beden arasındaki fark”ı ortaya koymaktadır, (Eliasson, 2009).

Deneyimle mekanın bir parçası haline gelen beden, mekana karşı bir aidiyet geliştirmektedir. Aidiyetle birlikte mekanın sahiplenilmesi ise “yer” kavramına işaret eder, (Koca, 2006). Mekan, kültürel ve bölgesel değerlerin katılımıyla yer halini alır, (Trancik, 1986). “Yer” duygusu, bedenin zihin haritasında mekanın kaydının tutulmasıyla başlar. Bu insanın doğası gereği bir yere ait olma hissini ortaya koyar, (Koca, 2006). Pluta’nın belirttiği bağlantıyla oluşan yakınlık ihtiyacı mekanı sahiplenmesiyle ilgilidir, (Pluta, 2003).

Kavramsal, düşsel, duyusal ve hayal gücüyle ifade edilebilecek soyut kavramlar, somut ilişkilerle -çevreyi oluşturan kuşatılmışlıkla- anlaşılmaktadır. Gündelik hayatta kentsel mekanda kurulan ilişki de bu bakış açısıyla irdelenebilmelidir. Beden, yüzeylerin mekansal anlamlarını etkileşim sonucu deneyimleyerek çıkarmaktadır. Bu deneyimin oluşturduğu bilgi ile mekan dönüşüme açık hale gelerek yeni mekansallıkları üretme potansiyeli göstermektedir/sergilemektedir. Kentsel mekan ise onu tanımlayan yüzeylere yüklenen, tasarlanan ya da etkileşim üzerinden dönüşen nitelikleri aracılığıyla eylemleri tanımlayarak bedenin gündelik hayatını ve hayal dünyasını biçimlemektedir.

Sosyal bir varoluşa sahip bireyin mekanları deneyimlemesi, aidiyet hissetmesi ve yer duygusunu oluşturabilmesi için mekan çeperlerinin işlev, malzeme, doku ve renklerinin beden-mekan etkileşimini oluşturmak üzere kurgulanması önemlidir. Pluta’nın belirttiği estetik mekan ihtiyacının da bu kurguyla karşılandığı söylenebilir, (Pluta, 2003). Bedenin yüzeylerle duyuları aracılığıyla kurduğu etkileşime odaklanan mekansal yaklaşımlarla kentsel mekanlar ele alınmalıdır. Bedeni temel ölçüt alan kentsel mekan tasarımı, bedenin varoluşu ve mekanı dönüştürücü rolünün vurgulanması açısından değerlidir.

Bentley’e (2005) göre yaşanan mekanın üretiminin anlaşılması, yeni mekansal yaklaşımların ve değerlerin geliştirilmesi için önemlidir.

“Güzel tesadüfler dışında, yapılı çevrenin nasıl üretildiğine dair mantıklı bir anlayışa sahip olmadığımız sürece daha iyi kentsel mekanlar yapamayız.” (Bentley, 2005).

Gündelik hayatın çeşitlenebilmesi deneyimin zenginliğiyle ilişkilendirilmektedir. Bireysel bakış, kentin bu deneyimleri çoğaltma olanağını sağlamasıyla gelişmektedir. Peki deneyim her zaman gerçekleşmekte midir? Mekanda bulunmak deneyimin

gerçekleşmesi ve mekana dair yeni bir bilginin yaratılması için yeterli midir? Deneyimi çoğaltmak üzere bedenın mekanla olan ilişkisi yeniden nasıl düzenlenebilir?

2.4. Bölüm Sonucu

Bu bölümde, kentsel mekan çeperlerinin "yüzey" bağlamında ele alınışı ile çağdaş kentsel mekandaki değişimlerin bu yüzeyler üzerinden izlenebileceği ve bedenın bu dönüşümde başat aktör olduğu ortaya konmuştur. Kentsel mekan-yüzey-beden etkileşim pratiği, kentsel mekanın mimari nitelikleri ve iletişim biçimlerinin değişimi ile dijital çağın kentsel mekandaki yansımaları üzerinden yeniden kurgulanmaktadır.

Bilgi çağı öncesi mevcut kent dokusunda süregelen “akışkanlık”, “süreklilik” ve “kent kimliği”ne ilişkin kavramların özgün mekansallıklarını yüzeyler üzerinden tariflemek mümkündür. Kentin ulaşım ve hareketini sağlayan sokak ve caddelerinde hizalanan bina dizileri, bu izler boyunca giden yeşil örüntüler, ağaç sıraları, yürüyüş yollarındaki bitkisel dokular, arkad, saçak gibi yarı açık mekanları kurgulayan mimari öğeler kentte akışkanlık sağlayarak mekansal düzeni kurmaktadır. Kentsel mekanları besleyen ticaret birimlerinin zemin kat kotunda devam ettirilmesi, çeperlerde aynı renk, doku, desen gibi mekansal elemanların yinelenmesi kentsel mekanın yüzeylerinde “süreklilik” yaratır. Kentin özgün tarihi binaları, simgesel yapıları ve anıtları “kent kimliği”ni biçimleyen yüzeyler olarak yorumlanabilir.

Gelişen kent yapısı, kentsel mekana yansımakta, iletişim yöntemlerinin ve mimari teknolojinin gelişimiyle yeni bir kentsel mekan tanımı yapmak mümkün hale gelmektedir. Saydam ve hareketli yüzeylerin, aydınlatma teknolojilerinin kullanımı ile yeni yüzeyler kentsel mekanını dönüştürmektedir. İnternet ve küreselleşmenin yarattığı dilin gündelik hayata girmesiyle iletişim biçimleri değişmiş, bu yeni dil kentsel mekanı yeniden kurgulamıştır. Dijital bilgi çağının etkileri bu iletişim biçimleriyle bütünleşerek bilgi, reklam ve eğlence amaçlı dijital ekranlar kentsel mekanda yaygınlaşmıştır.

Kentsel mekanın dönüşümünde mevcut yapı stoğunun ve atık alanların yeniden işlevlendirilmesi önemli bir potansiyel olarak görülmektedir. Bina çeperlerindeki dijital projeksiyonlar, kent oyunları ya da sağır yüzeylerdeki sanatsal çalışmalar bu

dönüşüme ivme kazandıran örneklerdir.

Bireyselliğin öne çıktığı çağdaş kent yaşamında bedenın birebir iletişimine açık yüzey kurguları da ön plana çıkmıştır. Farklı yansıtma biçimleriyle beden algısının deformasyonunu sağlayan heykeller, bireysel deneyim üzerinden mekan kurgulayan tasarımlar, sosyal iletişimi sağlayan dijital eğlence yüzeyleri bedenın bütün duyularıyla kentsel mekanda varoluşunu desteklemektedir.

Bedenin eylemleriyle mekanın tamamlayıcısı olabilmesi ve deneyimle edindiğı bilgiyi mekanı dönüştürmek için kullanabilmesi, bu etkileşime sahne olan mekan kurgusunu önemli kılmaktadır. Bu anlamda kentsel mekanın en küçük yapıtaşı olan yüzeyin bu etkileşimi nasıl kurguladığının anlaşılmasının, kentsel mekanın etkinliğinin kavranabilmesi anlamında değerli olduğu düşünülmektedir. Bir başka deyişle kentsel mekanda yüzeylerin sahip olduğu sınırlamalar ve potansiyeller anlamında beden mekan etkileşimini nasıl kurguladığı, bedenın eylemleri üzerinden deneyimini nasıl biçimlediğı sorgulamaya değerdir.

3. KENTSEL MEKANDA BEDENİN YÜZEYLERLE KURGULANAN ETKİLEŞİMİ

3.1. Eylemleri Tanımlayan Yüzeyler

Kentsel mekan gündelik hayatın mekansal yansımasıdır. Binalar dışında kalan alanlarda gündelik hayatın gereksinimi olan eylemler oluşur; mekan yeni eylem potansiyelleriyle dönüşür ve oluşan yeni mekansallıklar eylemleri etkileyerek bu döngüyü devam ettirir. Kentsel mekan boşlukları, onu sınırlandıran, kuşatan öğeleriyle beden etkileşimini eylem yoluyla gerçekleştirir.

Kentsel mekanın tercih edilebilir bir alan olabilmesi için mekansal niteliklerinin yeterli olması beklenmektedir. Bu yeterlilik bireysel tercihleri de içine alan çeşitli değerler ve karmaşık ilişkilerle sağlanmaktadır.

Kentsel mekanın yaşanabilirliğinin ölçülmesine yönelik bir çok çalışma ve değerlendirme mevcuttur. İnceoğlu İstanbul meydanlarının mekansal kalitesine ilişkin çalışmasında, kalite parametreleri belirlenerek sayısal sonuçlar üzerinden mekansal değerlendirmeler yapmıştır. İnceoğlu kentsel mekana dair mekansal kriterleri, işlevsel değerler (ulaşım, aydınlatma, iletişim konforu), estetik değerler (kültürel etkinliklerin yoğunluğu, kentsel mekanın kentle uyumluluğu), kent mobilyalarının yeterliliği ve güvenlik olarak sıralamıştır, (İnceoğlu, 2007). Bu kriterleri anketler doğrultusunda değerlendirerek meydanların mekansal kalitesi hakkında sayısal sonuçlar elde etmiştir. Çalışma kapsamında mekan kalitesinin belirlenmesinde kentsel meydanlardaki güvenlik problemlerinin, sosyal iletişim eksikliğinin, yapı kalitesinin düşüklüğü ve sosyal donatı eksikliğinin, kimlik kaybı probleminin, bitkisel elemanların yetersizliği ve trafikle yakın ilişkili olarak bu alanlardaki hava kirliliğinin önemli olduğu dile getirilmiştir.

Lync, kaliteli bir kentsel mekanı oluşturmak için temel ilkeler belirlemiştir. Bunlar, rahatlık, çeşitlilik, kimlik, bağlantısallık ve anlam değerleridir. Ancak bu değerlerle birlikte kentsel mekanın öznel algılarla da değerlendirildiğini eklemektedir,

(Lync,1990).

Rahatlık, duyuların konfor sınırlarını aşmamasıdır. Su kıyısında bir banka oturulduğunda korkulukların denizin seyri için belli bir yüksekliği geçmemesidir; ya da bir parkta yeşil alanların insanların oturabileceği şekilde düzenlenmiş olması, duyulara hitap eden düzenlemelerde diğer aktiviteleri engellemeyecek düzeylerde tutulması olarak düşünülebilir. Düşeyde yüzeylerin eylemleri sınırlandırmaması, zemin boyutunda ise yüzeylerin eylemlere elverişli olarak kurgulanması olarak yorumlanabilir.

Çeşitlilik, kentsel mekanda duygu ve çevresel farklılığının sağlanmasıdır. Farklı eylemlere olanak verecek kentsel mekan aynı zamanda bu aktivitelere erişimi de sağlamalıdır. Bir başka deyişle kentsel mekanda çeşitlik yüzeylerin farklı renk, doku ve işlevlerle ayırt edilmesi ve farklı kullanımlara olanak vermesi ile yaratılabilir.

Kimlik, kent içindeki mekanların güçlü görsel algıya sahip olmasıyla ilgilidir. Yer duygusunun ve aidiyetin hissedilebilmesi için mekanın diğerlerinden ayırt edilebilir ve hatırlanabilir olması gereklidir. Yüzeylerin görsel algısının diğer duyularla kurduğu ilişki deneyimin biçimlenebilmesi için önem taşımaktadır.

Bağlantısallık, gözlemci için mekanın parçalarının anlamlı ve birbiriyle ilişkili olabilmesinin sağlanmasıdır. Bu kullanıcının duygusal anlamda kendini güvende hissetmesine yerin mekansal belleğine yerleşmesine olanak vermektedir.

Anlam, çevrenin gözlemciler için derinlikli olarak algılanmasıdır. Kenti keşfetmek isteyen kişi meraklıdır; sembolik anlamlar, kente özgü simgeler ve görseller ilgisini çeker. Aynı zamanda bu oluşumların kentin tarihi ve karakteriyle de uyum içerisinde olması gereklidir. Beden yüzeyin malzemesi, yüklendiği tarihi ya da sembolik anlamlarla ilişkilenerken bir etkileşim gerçekleştirmektedir.

Bu değerlerin mekansallaştığı alanlar kentte tercih edilir ve daha çok kullanılan alanlar olarak nitelendirilmektedir. Yapılan çalışmaların bir sonucu olarak belirlenen kriterlerin, eylemlerin zenginleştirip çeşitlendiği bir kentsel mekan yarattığı da yadsınamaz. Ancak kentsel mekan için sunulan bu reçeteler farklı karakterlere ve geçmişlere sahip insan karışımı için her zaman geçerli olmayacaktır, (Carr ve diğ., 1992). Kentsel mekanda oluşan yeni kullanımlar, mekanın planlanmasında bir kriter

oluşturmaksızın, öngörülmeven durumların gözlemlenmesi ve tespit edilmesi açısından özgün bir çalışma olarak görölmektedir.

Çeşitli araştırmalar mekan ve içinde yer alan aktivitelerin karşılıklı olarak birbirinden etkilendiğini göstermektedir. Gehl'e göre kentsel mekanda gerçekleşen üç tip aktivite mekanın kalitesini etkilemektedir. Bunlar: zorunlu aktiviteler, seçmeli aktiviteler ve sosyal aktivitelerdir, (Gehl, 2011).

Zorunlu aktiviteler kentlinin mekanın kalitesini gözetmeksizin gerçekleştirdiği eylemlerdir; bir yerden bir yere gitmek, dağıtım işleri, araç beklemek gibi duyuşal bir katılım gerektirmeyen aktivitelerdir. Seçmeli ve sosyal aktiviteler ise kentsel mekanların olumlu koşullarına bağılı olarak gerçekleşmektedir. Bunlar yürüyüşe çıkmak, spor yapmak, çimlerde güneşlenmek, insanlarla sohbet etmek üzere ayakta durmak gibi eylemler olarak örneklendirilebilir. Seçmeli ve sosyal aktivitelerin çeşitliliği ve zenginliği kentsel mekanı canlı tutmaktadır. Gehl'e göre binalar arasındaki mekanlar sosyal ve seçmeli aktivitelere olanak sağılayan olumlu şartlar altında yapılandırıldığında, fiziki çevreyi ilginç tutmak adına abartılı mimari hareketlerin maddi külfetinden uzak durulabilir, (Gehl, 2011). Mekan, biçimsel özelliklerinin yanısıra işlev, doku, renk gibi bileşenleriyle de bir etkileşim değerine sahiptir.

Mekanların anlamı toplumsal iletişime destek olmakta, gelişen iletişim biçimleri de mekanı süreç içinde örgütlemeye yaramaktadır. İnsanların hangi koşullarda ve durumlarda iletişim haline geçtiği, birbirlerini nasıl görüp işittiği ve tepki verdikleri, kentsel kurgular için önemli farklar yaratmaktadır. Bu etkileşimler sonucunda bu iletişim durumlarının yoğunluğu, ivmesi ve çeşidine uygun şekilde mekanlar ve kentler birbirinden farklılaşmaktadır, (Erdönmez, 2005).

Çalışma kapsamında kentsel mekanda beden mekan iletişimi kentsel mekanı çevreleyen yüzeyler aracılığıyla ele alınmakta, yüzeylerin bedeninin hangi eylemlerini kurguladığı üzerinde durulmaktadır. Kentsel mekanın kullanımı, bedeninin mekana dahil olma durumları ne tür yüzeylerle gerçekleşmektedir? Bu yüzeyler bedenler arasında ne gibi sosyal ilişkileri tetiklemektedir?

Kentsel mekanda yüzeyler; 1. Bilgilendiren ve yönlendiren, 2. Ayırt eden ve sınırlayan, 3. Etkileşimli yüzeyler olarak gruplandırabilir. Bu, yüzeylerin, mekanın

duyumsanması, anlamlandırılması ve kullanımına yönelik bir etkileşim oluşturmasıyla kent yaşamını nasıl yönlendirdiğini anlamaya yönelik bir gruplamadır. Günümüz kentinde mekansal boyutları tanımlamak için yüzeyler sürekli, akışkan, saydam, hareketli, ışıklandırılmış, anıtsal, dijital görüntülü, hayatsız (atık), etkileşimli, sanatsal, küresel gibi sıfatlarla betimlenmektedir. Çalışma kapsamında mekansal kurguları ile beden eylemlerini biçimlediği düşünülen bu yüzey çeşitleri örneklerle irdelenmektedir.

3.1.1. Bilgilendirici ve yönlendirici yüzeyler

Beden kent içinde yüzeyler aracılığıyla basitten karmaşık olana doğru ne tür bilgiler alabilir? Bu bilgilerle kentsel mekanı yeniden ne denli yapılandırabilir? Bilgi çağında ve haberleşmenin elektronik bir ortama taşındığı günümüzde kentler kurguladığı mekansallıklarla bu gelişim için ne tür potansiyeller sunmaktadır?

Etkileşim kurmak üzere çevrelediği/ayırdığı/örttüğü mekanı temsil eden yüzeyler, mekana dair ilk bilgileri vererek kentsel mekanla iletişimin başlangıcını oluşturmaktadır. Gündelik yaşamın zorunlu ihtiyaçları içinde, bilgi akışının sağlanması kent yaşamı için vazgeçilmezdir. Kentin karmaşık dokusu içinde bu akışın sağlanması ve görsel ilişkilerin kurulması farklı durumlarla karşımıza çıkmaktadır.

Yoğun kentsel alanlarda yer alan işlevlerin başında ticaret gelmektedir. Ticari birimlerin satıcı - müşteri ilişkilerini gerçekleştirebilmeleri için bir iletişim dili ortaya koymaları gereklidir. Vitrinler ve tabelalar ticaret birimlerinin etkileşim yüzeyleri olarak kentsel mekanda var olmaktadır. Vitrin düzenlemeleri ürünler hakkında bilgi veren camekanlardır. Genellikle saydam yüzeylerden oluşan bu alanlar ticari birim için ön mekan görevini üstlenmektedir (Şekil 3.1). Ticari ürünler hakkında bilgilendiren vitrinler kentsel mekanda en çok karşılaşılan yüzey gruplarıdır.

Şekil 3.1: Çay, kitap ve giysi dükkanlarının vitrin yüzeyleri, (Url- 26).

Vitrinlerle birlikte tabelala ve reklam panoları da kentsel alanda benzer özellikler kurgular. Yerleşimleri sorgulanmayan, küreselleşmenin yayılımıyla gün geçtikçe artan bu yüzeyler, kentte görüntü kirliliği tartışmalarını da sıkça gündeme getirmektedir. Diğer yandan çok sesliliği ortaya koyan bu dikkat çekici yüzeyler mekan içinde yön bulmayı sağlarlar, (Url- 27). New York Times Meydanı'ndaki dijital panolar ve Londra Picadilly Meydanı'ndaki reklam yüzeyleri bu durumun uç örnekleridir (Şekil 3.2).

Şekil 3.2: Times Meydanı, New York, (Url- 28), Piccadilly Circus, Londra, (Url- 29).

Günümüz kent çeperlerinde artan reklam panoları ve afişlerinin kimi zaman bilgi vermek yerine kentsel mekanda görsel bağlantıyı kesen, yapılarla iletişim kurmayı engelleyen, karmaşa yaratan görünümler yarattığı da söylenebilir (Şekil 3.3). Bu yüzey gruplarına ilişkin tasarımların, yerleşimleri ve çevreyle olan uyumları bağlamında yeniden ele alınması gerekmektedir.

Şekil 3.3: İstiklal Caddesi reklam yüzeyleri, (Url- 30).

Kentin yeni yüzeyleri kadar geçmişinden bugüne gelen anlam ve sembolleri yansıtan ve bu anlamda kentsel hafızayı besleyen çeperleri de önemlidir. Kent her ne kadar dijital teknolojinin yaygınlaşmasıyla “renklense” de var olan mekanların korunması, ya da geçmişin hatırlanmasına dair kayıtların tutulması kent kimliğini özgün

kılmaktadır. İnceoğlu'nun mekansal kalite değerlendirilmesinde, özellikle yaşlı insanlar tarafından mekanda bir kimlik kaybının olduğu belirtilmektedir, (İnceoğlu, 2007). Yüzey bağlamında ele alındığında kentin sınırlarını gösteren, ya da geçmişine dair sembolik değerler yüklenmiş olan anıtsal yapılar, kentsel mekanı anlamsal olarak derinleştiren mekansal öğelerdir.

İstanbul'da Bizans dönemine dayanan kale duvarları olan surlar yüzeysel anlamda kent içinde farklı bölgelere geçişi temsil etmekte, kentin tarihine dair bilgilerin hatırlanmasını sağlamaktadır. Surlar, hem kent içindeki eski yerleşim alanları ve hem de deniz kıyısındaki yapılaşmalarıyla kentin en eski tarihi yüzeyleri olarak dikkat çekmektedir. İstanbul'un Fatih ilçesinde Bizans dönemine ait Bozdoğan su kemeri kentin tarihini belgeleyen geçirimli bir yüzey olarak konumlanır (Şekil 3.4).

Şekil 3.4: Bozdoğan Kemer, Fatih, İstanbul, (Url- 31).

Kent hafızasını oluşturmaya başka bir örnek olarak Litvanya'da heykeltıraş Tadas Gutasukas tarafından tasarlanan Vilnius Özgürlük Yolu Anıtı gösterilebilir. İnsan silüetlerinin anıtsal duvarda boşluk olarak biçimlendirildiği renkli yüzey, anıtın bulunduğu konumun tarihsel bir aksı tanımlaması anlamında sembolik anlamlar içermektedir. Anıt, mekana anlam yükleyerek kentin geçmişine dair bilgi paylaşımını sağlayan derinlikli ve sembol yüklü bir kentsel mekan yaratmaktadır (Şekil 3.5).

Kentin tarihi kadar toplumsal olaylar da mekanı kuran, için geçen yaşamı besleyen önemli dinamiklerdir. Bugün bu olaylara atıfta bulunan ve toplumsal mesajlar veren mizahi yazılar, duvar resimleri (grafiti) örnekleri kent yüzeylerine taşınmıştır. Mizahın bu şekilde kentsel mekana yansması, 2000 yılından sonra ortaya çıkan, Seattle'da, Londra'da, Quebec'te, Cenova'da küreselleşme karşıtı eylemlerde karnaval imgeleriyle karşılık bulan “Şenlikli Muhalefet” ya da “Varlığın Şenliği” adıyla anılan bir geleneğin uzantısı olarak yorumlanabilir (Url- 32).

Şekil 3.5: Vilnius Özgürlük Yolu Anıtı, Litvanya, (Url- 33).

Kentsel mekanda insan kotundaki sağır yüzeyler, bilgi aktarımının gerçekleştiği, toplum gündemini yansıtan yüzeylere evrilmektedir. Toplumsal ve politik olaylarla ilgili tepkilerin aktarıldığı bu “kent defterleri” kentte gayri resmi olarak bilgi aktarımının sağlandığı yüzeyler olarak değerlendirilebilir (Şekil 3.6).

Şekil 3.6: Toplumsal olayların kentsel mekanlarda yüzeylere yansımaları.(1) (Url- 34), (2) (Url- 35), (3) Ceylan, Z. (4) (Url- 36).

Kentin açık alanları, yönlendirici mekanlardan oluşur. Kentte karşılaştığı farklı işlev, biçim, doku ve renklerin oluşturduğu düzenlemelere beden eylemleri doğrultusunda uyum sağlar. Mekanın bu anlamda yönlendirici yüzeylere sahip olması önem taşımaktadır. Bu yüzeyler mekanı canlı tutan zorunlu ya da sosyal aktiviteleri

ayırarak çeşitlilik içinde bir düzen sağlar. Yaya ve taşıt hareketlerini düzenleyerek kentin yaşanabilirliğini artırır.

Ulaşım kent düzeni için önemli bileşenlerden biridir. Yaya yolları için kaldırımlar, bisikletliler için bisiklet yolları ve motorlu araçlar için sokak ve caddeler yönlendirici yüzeyler olarak tanımlanabilir. Yaya geçitleri yolların yüzeylerinde farklı renklerde ifade edilen yönlendirici mekanlar olarak konumlanır. Toplu taşıma güzergahlarında durak noktalarının belirli mesafelerde yerleştirilmesi, insanları beklemesi için bu noktalara yönlendirir. Durakların farklı iklim koşullarına uyum sağlayacak şekilde tasarlanan korunaklı kuşatıcı yüzeyleri mekansal bir odak oluşturmaktadır. Son zamanlarda otobüs saatlerini gösteren dijital ekran uygulamasının gündelik yaşama girmesiyle bedeni yönlendiren teknolojik yönlendirici yüzey grubunu oluşturmaktadır (Şekil 3.7).

Şekil 3.7: Akıllı durak sistemi, (Url- 37).

Parklar ve diğer rekreasyon alanlarındaki farklı yüzeyler oturma, dinlenme, yürüme gibi eylemleri düzenleyerek yönlendirmeyi sağlar. Gehl'e göre oturma birimlerinin yaya sirkülasyonlarının olduğu alanlara yönelmiş olması kullanımlarını arttırmaktadır, (Gehl, 2011). Kentsel peyzaj içinde kullanılan farklı malzeme ve dokular görsel ve dokunsal etkileşim kurarak buraya gelen insanları çeşitli eylemlere yönlendirir (Şekil 3.8). Yeşil alanlar bu anlamda dinlenme, uzanma, oturma, koşma gibi aktiviteleri sağlayan doğal yüzeyleri oluşturur. Bu alanların düşey bitkisel elemanlarla sınırlandırılması koşma gibi daha hızlı eylemlere izin verir. Yüzeylerin birlikte kurgulanması eylemler arasındaki duyuşsal bağı da oluşturmaktadır.

Şekil 3.8: Rekreasyon alanlarında yüzeylerin eylemlerle ilişkisi.

3.1.2. Ayırıcı ve sınırlandırıcı yüzeyler

Kentsel mekanda mekanlar arası işlev, hareket ya da görsellik durumlarını düzenleyen yüzeyler ayırıcı olarak tanımlanmaktadır. Kentsel mekan bir çok aktiviteye olanak sağlayan zengin bir ortam yaratırken, diğer yandan da bu etkinlikleri birbirinden ayıran ve düzeni sağlayan öğelere ihtiyaç duymaktadır.

Binalar dışında kalan alanlarda farklı kamusal eşiklere sahip alanlar kentsel mekanda farklı kullanımları doğurmaktadır. Açık alanlar, yarı açık ve özel alanlarla ilişkili olarak mekansal alternatifler sunar. Örneğin ticari birimlerle bütünleşik arkadlar yaya sirkülasyonu arttırarak kullanımı yoğunlaştırmaktadır. Farklı iklim koşullarında korunaklı bir mekan oluşturan bu tür arkadlar, kolon sırasıyla yarı geçirgen bir yüzey hissi yaratmaktadır. Bu sayede açık kentsel mekana göre daha yakın ilişkilerin gözlemlenebildiği bir mekan kurgusu biçimlendirilmektedir (Şekil 3.9).

Şekil 3.9: Yarı açık kentsel mekan olarak arkad, (Url- 38).

Yüzeyler, birbirinden farklı kullanımları ayırarak eylemleri de kurgulamaktadır. Yollar, kaldırımlar, bitkisel elemanlar, aydınlatma elamanları, yatay düzlemde farklı

renk, doku ve hacimleriyle yüzeyleri ayırt edici kırlarlar; düşey düzlemde ise süreklilik oluşturarak eylemlerin ayrımını belirlerler. Kentte yaya ve araç trafiği için farklı hareketlere ya da kafe ve benzer fonksiyonlar için farklı kullanımlara olanak sağlayacak şekilde farklı yüzeyler kurgulanmaktadır (Şekil 3.10).

Şekil 3.10: Mekansal oluşturduğu yatay ve düşey yüzeylerle eylemlerin ayrılması, (1)(Url- 39), (2) (Url- 40).

Kentsel mekanda saydam ve geçirgen yüzeyler mekanları birbirinden ayırırken görsel bağlantıyı korumaktadır. Bu anlamda kamusal ve yarı kamusalın bağlantılı olduğu bütünleşik bir mekan kurgulanmasında tasarımın önemi öne çıkmaktadır. Kadıköy’de Selami çeşme parkı duvarları bu kurguyu anlatan, hem ayırıcı hem de bütünleştirici olma özelliğini gösteren bir yüzey örneğidir. Nevzat Sayın park duvarlarına ilişkin “Hemen dibindeki ağaçların, bitkilerin etkisiyle; içeriden bakıldığında, tam bir "duvar". Yakından; yaklaştıkça açılan "sınır"a dönüşen, geçilemeyen ama geçirgen, koruyan ama gizlemeyen bir duvar.” tanımıyla tasarımın ana düşüncesini açıklamaktadır, (Url- 41).

Şekil 3.11: Selamiçeşme Parkı duvarları, 2000, Nevzat Sayın, (Url- 43).

3.1.3. Etkileşimli yüzeyler

Etkileşimli yüzeyler, kullanıcı deneyimine açık, dijital ya da dijital olmayan, kullanıcının katılımıyla değişimler gösteren, dönüşebilen ve bu sayede kentsel mekanı çeperleriyle yeniden kurgulayabilen yüzeyler olarak tanımlanabilir. Etkileşimli yüzeyler beden eylemlerini kurgularken, kendisi de değişim göstermektedir.

Kentsel mekanda kullanıcı katılımıyla farklı durumların deneyimlenmesini sağlayan bu yüzeyler mekanın odağını oluşturarak insanların bir araya gelmesini ve sosyalleşmesini sağlamaktadır. Yansıtıcı yüzeyler, dijital sistemlerle kurgulanan ve eylemlerle etkinleştirilen yüzeyler, beden üzerinden yaratılan projeksiyonlar ve bedenin katılımıyla dönüştürülen yüzeyler etkileşimli örnekler olarak sıralanabilir.

Kentsel mekanda yansıtıcı yüzeyler, yansıyan görüntüsü ile bedene mekandaki varlığını hissettirir. Anish Kapoor'un yansıtıcı yüzeylere sahip heykelleri, bedeni türlü halleriyle resmederek mekan farkındalığını biçimleyen örnekler arasındadır. Optik illüzyonlarla bedenin deformasyona uğramış yansımalarının deneyimlenmesine olanak veren heykeller, kentsel mekanda çekim noktaları oluşturmaktadır (Şekil 3.12).

Şekil 3.12: Yansıtıcı yüzeyli heykel, Anish Kapoor, (Url- 42).

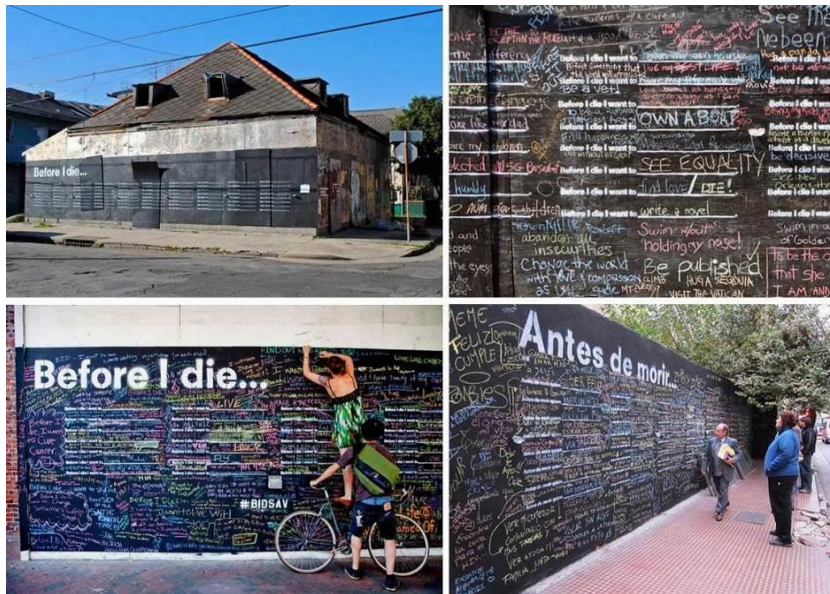
Lozano Hemmer'in kentsel mekanda yarattığı projede, bina yüzeylerine kurduğu perdelere, zemine yerleştirilen güçlü ışık kaynaklarıyla insanların silüetleri yansıtılmaktadır (Şekil 3.13). Farklı boyutlarda yansıtılan insan silüetleri ve bunların birbirleriyle ilişkileri mekana yeni bir görsel boyut katmaktadır. Hemmer,

araçsallaştırdığı interaktif yüzeylerle “temsilin yeni anlatılarının” kentsel mekanda yaratıldığını belirtmektedir, (Url- 43).

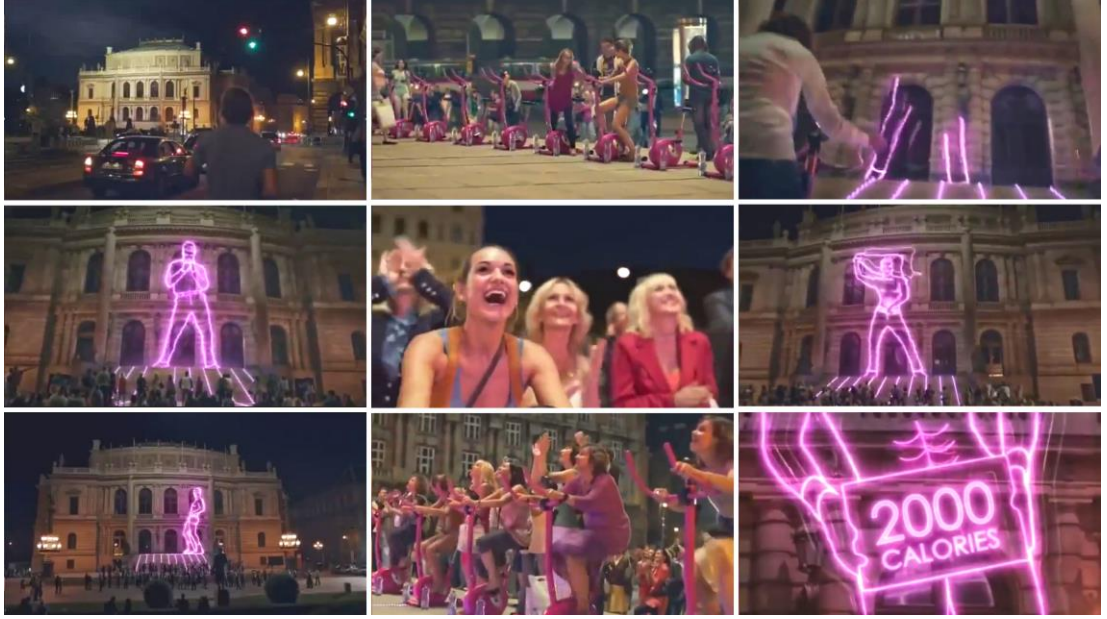

Şekil 3.13: Body Moves, 2001, Rafael Lozano Hemmer, (Url- 45).

Kentin işlevsiz yüzeylerinin kentsel mekana katılımına dair etkileşimli projelerin hayata geçirilmesi de yeni mekansallıklar yaratmaktadır. Candy Chang'ın farklı kentlerde oluşturduğu “Before I die (Ben ölmeden önce)” isimli projesi insanların ölmeden önce yapmak istediklerini terkedilmiş bir binanın dış yüzeylerine yazması ve diğer insanların bu yazılı yüzeyler üzerinden ilişki kurması hedefiyle geliştirilmiştir, (Url- 46). Yüzey, insanların düşüncelerinin yazılı olarak paylaşıldığı bilgi panosu haline gelerek yeni bir işlevle dönüşmüştür. Sosyal iletişimi sağlayarak duygusal açılımlara izin veren proje kentte dikkat çekici alanlar yaratmaktadır (Şekil 3.14).

Şekil 3.14: "Before I die" Projesinden Örnekler, (Url- 44).

Şekil 3.15: Bina cephesinde hareketle aktive edilen projeksiyon yüzeyi, (Url- 45).

Bir spor ürünleri markasının kurguladığı reklam filminde, eski bir bina cephesinde led ışık sistemiyle oluşturulmuş bir animasyon ve bunu kontrol eden kondisyon bisikletleri kullanılmıştır. İnsanları katılıma davet eden proje, bisikletlerin çevrilmesiyle animasyonu aktive ederek eğlenceli bir ortamın oluşumunu sağlamaktadır. Proje sosyal iletişimi arttırmakla birlikte kentsel mekanın yeni bir etkinlikle kurgulanmasını sağlamakta, kentli için bir oyun alanı oluşturmaktadır (Url-47), (Şekil 3.15).

Kentsel mekanda sosyal ilişkileri değerlendirdiği çalışmasında Martin Brynskov, medya yüzeylerini araç olarak kullanarak yüzeyle iletişime geçen insanların hareketlerini gözlemlemiştir. Kurgu, bina cephesinde 180 m² alanda kurulu medya yüzeyi ve zemindeki halı düzlemiyle birlikte kullanıcı katılımlı bir oyundur. Kurgu çoklu kullanıcı etkileşimine izin vermekte, oyun bireysel olarak da oynanabilmektedir. Projenin sonuçlarına göre kullanıcı sayısına bağlı olarak farklı mekansallıklar insanlar arası ilişkilerin yoğunluğunu etkilemiştir. Medya yüzeyinin kullanımı bireyler arası diyalog, toplu etkinlik gibi sosyal aktivasyonları tetiklemiştir, (Brynskov, 2009), (Şekil 3.16).

Medya yüzeyi, bina cephesinde, parkta, binaların giriş alanlarında ve kültür kurumlarının iç mekanlarında kurulmuştur. Kurguya dahil olan kullanıcı halı üzerindeki kamerayla izlenen hareketlerini LED panellerle oluşturulmuş yüzeyde görmekte ve oyun kurgusuna göre yaratılan durumları deneyimlemektedir.

Deneyimin sonucunda yüzeyin yarattığı mekansallık, “Eğlenceli”, kullanıcıyla “Bütünleşik”, “Dikkat çekici” ve “Sosyal” yönü güçlü olarak belirtilmiştir (Şekil 3.17).

Şekil 3.16: Medya cephesi çalışması, (Brynskov, 2009).

Malzeme	Form	Yer	Durum	İçerik	Etkileşim	Değer
Yarı trans- paran LED paneller	Düzensiz	Cepheler	Ziyaretçinin gelmesi	Yaratıklar	Jestlerin ve hareketlerin	Eğlenceli
	Uzatılmış	Kamusal park	Ziyaretçinin geçip gitmesi	Ufuk çizgisi	kamerayla izlenmesi	Bütünleşme/ uyum
Halı	Düzlemsel	Lobi		Siluet		Dikkat çekici
		Kültür kurumları				Sosyal

Şekil 3.17: Brynskov'un çalışmasında sosyal ilişkiler analizi, (Brynskov, 2009)

Sosyal bir varlık olan bedenın mekanları deneyimlemesi, aidiyet hissetmesi ve yer duygusunun oluşabilmesi için mekan çeperlerinin işlev, malzeme, doku ve renklerinin etkileşimi oluşturmak üzere kurgulanması, bir başka deyişle bedenın varoluşu ve mekanı dönüştürücü rolünün vurgulanması gerekir. Etkileşimli yüzeylerin bu durumları en baskın şekilde sağlayan mekansal kurgular olduğu düşünülmektedir.

Bedenın zorunlu, sosyal ve seçmeli aktivitelerini konfor alanı içinde gerçekleştirebilmesi, bilgi veren, yönlendiren, düzenleyen ve dönüşen özellikleriyle kentsel mekanda ürettiği eylemlerle sağlanabilmektedir. Bu yüzeyler bedenın hareketlerini tetiklemekte, mekanları deneyimlemek üzere kentle iletişim kurması için ortamlar yaratmaktadır.

3.2. Bedenin Kentsel Mekanla İletişimi

3.2.1. Bedenin hareketinin sınırlandırılması

Deneyim, bireyin mekanla beden arasında bir bağ kuran duyumsal algıları, zihninde değerlendirmesiyle kazandığı öznel bir bilgidir. Beden mekanla iletişim kuramadığında duyusal ve eylemsel bir takım sınırlandırmalara maruz kalmaktadır. Mekanın fiziki sınırlandırmaları bedenin hareketini, dolayısıyla eylemlerini engellemekte, buna bağlı olarak mekan deneyimini sınırlandırmaktadır.

Binaların obje haline geldiği bir kentte, binaların arasındaki yaşamın ikinci plana atıldığı söylenebilir. Mekanın yaşanabilir koşullara sahip oluşu, insan ölçeğinde algılanabilir çevrenin sunduğu mekansal olanaklarla değerlendirilmektedir. Kentsel mekanın yüzeyler bağlamında yeni mekansal niteliklerle gelişimi, beden ölçütünü önemseyen bir bakış açısıyla değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Kent birçok gelişme gösterirken, beden kendi ölçeğinde bu gelişmelerle nasıl bağlantı kurmaktadır? Bedenin hareketi ve kentle olan ilişkisi sınırlanmakta mıdır? Sennet'e göre günümüzde, geçmişten bu yana benzeri görülmeyen bir hareket kolaylığı sağlanmasına rağmen, günlük faaliyetlerimiz içinde hareket kaygı yaratan bir durum haline de gelmiştir, (Sennet, 2010). Modern ulaşım yöntemleri sokakta var olmak yerine mekansal sınırları ve çeşitliliği ortadan kaldırma isteğini taşımaktadır, (Sennet, 2014). Araba odaklı kentlerde mekan kurgusu, araba hareketine uygun olarak düzenlenerek, sokak hayatı ve yayaya yönelik detaylar ortadan kaldırılmaktadır. Hareketin hızıyla ters orantılı olarak bedenin mekan deneyimi dolaylı bir hale dönüşmüştür.

Hız, kalabalık kentlerde ulaşımında önemli bir avantajdır. Ancak kentin ulaşım planının motorlu taşıtlarla yapılması, ulaşım akslarının araç trafiğine göre kurgulanmasına neden olmaktadır. Araç trafiğinin yoğun olduğu kentlerde;

- Görsel çekiciliğin azaldığı, yaya sirkülasyonunun zayıfladığı sokak ve cadde görünümleri ortaya çıkarmaktadır.
- Mekan tasarımının zayıflamasıyla kullanım da orantılı olarak azalarak kayıp alanlar artmaktadır.
- Mekanların kullanımının azalması güvenlik sorununu getirmektedir.

- Motorlu araçların yarattığı hava kirliliği kentin açık alanlarının olumlu koşullarını yok etmekte, bu da kullanımı etkilemektedir.
- Kentin yürünebilir, yaya alanları azalmaktadır, (Jacobs, 2009; Speck, 2012).

Kentsel mekanın algılanışı hız kavramıyla değişiklik göstermektedir. Mekan içinde yer değişim miktarı/hızı arttıkça mekandan alınan veri de azalmaktadır. Dolayısıyla araç trafiği yoğunlaştıkça bu hıza uygun olarak mekan sığlaşmakta ve daha az veri barındırır hale gelmektedir. Bina yüzeylerinin algılandığı caddeyi yürüyerek, bisikletle ya da arabayla geçmek farklı mekan algıları ortaya koymaktadır (Şekil 3.18).

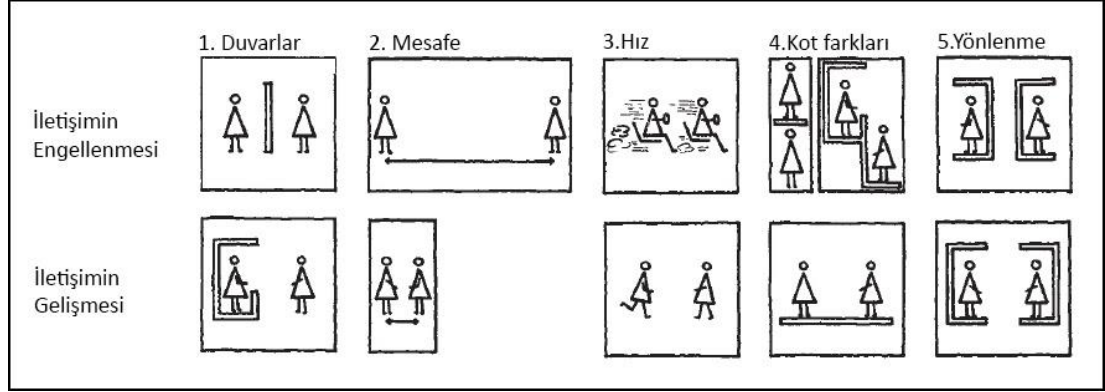
Şekil 3.18: Yaya, bisiklet ve arabayla kentsel mekanda algılama, (fotoğraf: Ceylan, Z.)

19. yüzyılın sonunda Amerika’da yaygınlaşan “Drive-in” kültürü kentin araçlara yönelik planlanmasının somut bir örneğidir. Arabadan inmeden alışveriş, sinema gibi eylemlerin gerçekleştirilebilmesiyle yeni bir gündelik hayat formu ortaya çıkmıştır, (Koca, 2006). Beden hareketinin araçlarla sağlandığı, beden kentin kamusal mekanlarına temas etmediği bir yaşantı yaratılmıştır.

Hareket kolaylığı kentte çoğunluğun ulaşım ihtiyaçlarını karşılamakta ancak gündelik hayatın sıkışıklığı ve karmaşasını artırarak beden temelde hareketlerini ve duysal ihtiyaçlarını kısıtlamaktadır. Simmel’in “Metropol ve Zihinsel Yaşam” adlı makalesinde kalabalıklar içindeki beden bireyselleşmekten uzaklaştığını ve görünmez hale geldiğini anlatılır. Beden, çevresine ve kendi duyumsamasına yabancılaşmış, mekandan kopmuştur; nesne halinde, edilgen bir rolde yaşamaktadır, (Simmel, 2002).

Gehl, (2011) mekansal sınırlandırıcıların insanlar arası ilişkileri de etkilediğini belirtmektedir (Şekil 3.19). Mekanın sınırlandırıcı durumlarına göre bireyler arası

sosyal iletişim de azalmaktadır. Kentsel mekanla bağ kuramayan beden diğer bireylerle de iletişimi zayıflayarak, kentle olan bağı zorunlu eylemlere indirgenmektedir. Bu durum, insanın temel olarak ihtiyacı yer duygusunun yokluğuna işaret eder. Öymen Gür’e göre de insanın kendisine bir yer belirlemesi zorunluluktur, (Gür, 1996).

Şekil 3.19: Mekansal niteliklerin iletişim durumlarını etkilemesi, (Gehl,2011).

Gehl sosyal ilişkilerin gelişebilmesi için mekansal bazı kriterler ortaya koymaktadır. Gehl, mekanlar arası duvarların sınırlandırıcı etkileri, mekanın çeperleri arasındaki uzaklığın fazla oluşu, beden deneyim sürecinde artan hızı, kot farklarının varlığı ve mekanda yönelmenin yanlış kurgulanışı gibi durumların iletişimi engellediğini belirtmektedir, (Gehl, 2011).

Kentsel mekanın sınırlandırıcı olmaması için geçirgen ya da saydam yüzeylerin kullanımı mekansal ayrımları en aza indirmektedir. Mekanın çeperleri arasındaki uzaklığın iletişime elverişli olacak şekilde yapılandırılması ve bununla birlikte açık ve yarı açık alanların dengelenmesi iletişim gücünü arttırılabilmektedir. Kentsel mekanın yaya olarak dolaysız bir şekilde deneyimlenmesi, sosyal ihtiyaçların uygun bir şekilde karşılanmasını sağlamaktadır. Kot farkları gibi beden ölçeğini önemsemeyen mekansal kurgular yerine beden hareketini referans alan kentsel mekanların yaratılmasının, bireyler arası sosyal iletişimi arttıracak düşünülmektedir. Farklı beden hareketlerinin (yürüme, oturma, koşma gibi) gerçekleştiği alanlarda bu farklı eylemlerin birbiriyle ilişkili şekilde kurgulanması, yönelmeyi sağlayarak iletişimi daha olanaklı kılmaktadır.

Pallasmaa'ya göre duyuların pasifleştiği bir çevrede yaşam "narsist ve nihilist bir mimarlığın" dışı vurumudur, (Pallasmaa, 2011). Bu şekilde gelişen mimarlığın

ortaya çıkışına neden olan bu süreç bedenini deneyimini devreden çıkararak, onu toplumsal ve zihinsel bağlarından kopuk bir noktaya itmektedir. Pallasmaa bu sürecin parçası olarak, maddesellikten uzak mimari imgelerin hızla yayılmasını göstermektedir, (Pallasmaa, 2011).

Görselliğin diğer duyularla iletişimsiz olarak baskın çıkışı, çevrenin algılanışında tek düze bir imge yaratmaktadır. Susan Sontag, dünyaya fotoğraf makinesinin gözünden bakan bir zihniyetin varlığından bahsederek, gerçekliğin gitgide fotoğraf makinesinin gösterdiği gibi algılandığını belirtmektedir, (Pallasmaa, 2011). Tanyeli de, fotoğraf makinesinin bir göz ve bir kalem gibi kullanılmasının arasındaki farkı betimler. Fotoğraf bir kalem gibi kullanıldığında, herkesin bildiği, bilindik kareler yakalanır ve bir metnin altına bir delil olarak yerleşir. Fotoğraf göz gibi kullanıldığında ise öznellik başlar; çekilen fotoğraf bir metin niteliği taşır. Fotoğraf metnin bir parçası olmak yerine metnin üretildiği referans haline gelir, (Tanyeli, 2004). Görme diğer duyularla kaynaşarak algıları oluşturduğunda deneyimi gerçekleştiren beden için özelleşmiş bir hale gelmektedir.

Bedenin mekanla etkileşimi, bedenini mekansal deneyimi için bir başlangıçtır. Köknar'a göre bu etkileşim tekil olarak başlamaktadır. Birey zihninde olgunlaşan düşünceleri ve kurguları mekanda bilinçsizce arayarak gerçekliğini sorgular, (Köknar, 2001). Bu sorgulama mekanını anlama ve onunla bütünleşmeyi gerektirir. Mekanı sorgulamak ve anlamak deneyimlemekle mümkündür. Bedenin mekanla diyalog içinde olması, etkileşimin getirdiği yeni fiziki ve düşünsel açılımlara deneyimle bireysel bir boyut katmaktadır. Bu boyut özgün mekansallıkların yaratılması için değerli görülmektedir.

Kentsel mekanda bedenin bu ihtiyaçlarının karşılaması için mekanla ilişkisinin dolaysız olması gerektiği düşünülmektedir. Burada sözü edilen beden mekan ilişkisi üzerinden oluşan etkileşimin araçsız bir beden üzerinden, bir başka deyişle kentsel “mekanını yaya olarak deneyimleyen bir beden” üzerinden okunmasının önemidir. Bedenin duyular ve duygularla tanımlanan mekansal deneyiminde “yaya beden”, bu duyumsamaya hareket ve eylemsel nitelikler kazandırır. Aynı zamanda yaya bedenin mekanla teması hızını yavaşlatır. Yaya alanları yayanın beslediği ve beslendiği mekansal ve sosyolojik dönüşümleri tetiklemektedir.

Bireylerin sosyal iletişimden yoksun kaldığı durumlarda karşılaşılan engelleyici durumlar, duyuşal iletişim kurmayan yüzeyler ve araç yoğunluğu nedeniyle yayaları sınırlandıran ve kentsel mekandan uzaklaştıran yüzeyler üzerinden örneklenebilir. Kentin araba odaklı planlanmasının, görselliğin diğer duyulara baskın çıkarak kentsel mekanın donuk bir şekilde algılanmasına, kentin işlevsiz alanlarının artmasına neden olacağı görüşü vurgulanmaktadır. Bu da yayanın kent içindeki etkinliğini azalmaktadır.

3.2.2. Psikocoğrafya

Kentin planlanmış alanları ile beden etkileşiminin incelenmesi ve bu etkileşimin mekansal boyutların yarattığı duyuşal verilerle sağlanması psikocoğrafya kavramını öne çıkarmıştır. Psikocoğrafya, genel anlamda çevrenin duyuşal etkilerinin incelenmesi olarak tanımlanabilir.

Londra’da 18. yy.’da “Vizyoner Gelenek” akımıyla ilk düşünceleri ortaya çıkan Psikocoğrafya, 1950’li yıllarda Paris’te “Uluslararası Durumcular (International Situationists)” akımıyla yaygınlaşmıştır. Kentsel mekanın davranışsal etkilerini araştıran psikocoğrafya, psikoloji ve coğrafya kelimelerinin kaynaşmasıyla oluşmuştur, (Coverley, 2011).

Daniel Defoe'nun 1772 tarihli "Veba Yılı Günlüğü" eserinde ortaya koyduğu çarpıcı istatistiki gerçekleri, hassas topografik ayrıntıları ve özgün yerel ifadeleri, psikocoğrafik araştırmanın karakteristik özellikleri haline gelmiş ve “plansız yürüyüşün” (derieve) eğilimlerini karakterize etmiştir, (Coverley, 2011). Filmlerinde psikocoğrafya etkilerinin görüldüğü İngiliz yazar ve yönetmen Iain Sinclair, "Blake's London" adlı kitabında İngiliz şair William Blake’in (1757-1827) Londra yürüyüşlerinden bahseder. Blake, sokakları "kendi hayal gücünün düşünceleri" olarak gören, Londra'nın sembolik anlamlarını gündelik hayatın akışında bulmuş bir gezgindir. Sinclair onu psikocoğrafya araştırmalarının kurucusu olarak görmektedir, (Coverley, 2012).

Gündelik kent yaşantısını dönüştürmek üzere, Guy Debord’un öncülüğünde gelişen ticari ve popüler kültürü değıştirme düşüncesi, “psikocoğrafya”yı önce estetik değeri amaçlayan bir araç olarak kullanmış, daha sonra politik değeriyle ön plana çıkmıştır, (Coverley, 2011). Debord’a göre “Psikocoğrafya, bilinçli ya da

bilinçsiz olarak düzenlenen coğrafi çevrenin bireylerin duyguları ve davranışları üzerindeki belirgin etkilerinin araştırılmasıdır”, (Debord, 1955).

Benjamin’in “Pasajlar” yapıtında Fleneur, kenti başıboş şekilde gezen bir yürüyüşçüdür; yapıt modern kentte yayılan hız ve sirkülasyona olan ihtiyacı sorgulamaktadır. Fleneur’un Paris sokaklarını evi haline getiren tarzı, Coverley’ göre psikocoğrafya düşüncesine temellenmektedir, (Coverley, 2011). Kentte yürüyerek sorgulama durumu, bedenin kentle kendine has bir diyalog oluşturmaya sebep olur. Bu durum kentin düzeniyle bedenin mücadelesini anlatan metinsel bir kurgudur.

Breton, psikocoğrafi bir etkileşim olarak kentin ilgi çekici ve “hayalet” bölge olarak nitelendirdiği yerleri farklı renklerde işaretleyerek bir harita oluşturmuştur. Bu yöntem daha sonra psikocoğrafya tanımıyla kaynaşarak Durumcu’ların bir yöntemi haline gelmiştir, (Lavrinec, 2011). Kentsel mekanı niteliklerine göre değerlendiren ve resmetmeye niyetlenen sayısız araştırma söz konusudur. Aydınli, kent keşfini “deneyimin mekansal-zamansal” düzlemi olarak ifade eder; modern kentte “şimdi”yi öznel bir algıyla bütünleştirip geçmişle bağdaştırmak olarak açıklar, (Aydınli, 2012).

Kentin psikocoğrafi bir bakışla deneyimlenmesi, yaya olmanın getirdiği algıyla ve bedenin duygusal tepkileriyle harmanlandığı bir keşfi tetiklemektedir. Gündelik hayatın yarattığı duygular, mekanın yarattığı yönlendirici etkiler ya da etkisiz durumlar gözlemcinin geçmiş deneyimleriyle yorumlanarak değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmenin mekansal boyutları olan yüzeyler, beden üzerindeki etkileri başlatan en küçük birimi olarak görülmektedir. Kent hayatının psikocoğrafi araştırması, gündelik deneyim olasılıkları ile yeni bir deney alanının zemini olarak kabul edilmektedir, (Url- 46). Bu anlamda psikocoğrafyanın esas aldığı kent hayatının dönüşümünün, yaya bedenin gündelik hayatla olan teması üzerinden deneyimleneceği düşünülmektedir.

3.3. Kentsel Mekan Deneyimi: Yürümek

Kentsel mekanda yaya olarak tanımlanan beden, yürüme eylemiyle mekanla etkileşime girmektedir. Kentte yürümek, tüm bedenin katılımıyla gerçekleşen, duyularla organize edilen, mekansallaştırıcı, müdahale edici niteliklere sahiptir. Gündelik yaşamın bir parçası olan yürüme eylemi, kentsel mekanı dönüştürme

gücüne sahip toplumsal bir araç olarak nitelendirilebilir.

Yürüme eyleminin kentle ilişkisi, ilk olarak 18. yüzyıl şair ve yazarlarının eserlerinde betimledikleri kent yürüyüşleri ile dillendirilmeye başlar. Kentin mekansal ve topografik yapısına dair analizlerin subjektif düşünceleri de içeren aktarımıyla ortaya çıkan psikocoğrafya tanımı da, bu analizler için yürüme eylemini araç olarak kullanmaktadır, (Coverley, 2011).

Fransızca anlamı “avare gezinen” olan Flaneur, Boudlaire’in şiirlerinde bahsedilen ve Benjamin’in “Pasajlar” adlı eserinde temel bir kavram olarak ele alınan, yaya dolaşırken, aynı zamanda çevre izlenimleriyle düşünce üreten kişi anlamında kullanılmaktadır. Kenti bir “fantazmagori” olarak algılayan Flaneur, kentsel mekanı bir peyzaj ya da bir iç mekan olarak algılar ve yaşar, (Benjamin, 2002).

“Sokak, dört duvar arasındaki kentli gibi, binaların cepheleri arasında kendini evindeymiş gibi hisseden aylak için bir apartman dairesidir. Dernek adlarının yazılı olduğu parlak plakalara, kentlinin, salonundaki yağlı boya bir tabloya verdiği değeri verir. Duvarlar, üstüne not defterini dayadığı sıradır; gazete bayileri kütüphaneler gibidir; kafelerin teraslarını ise, çalıştıktan sonra kendi içini seyrettiği bow-window'lar (cumbalar) gibi görür (Benjamin, 2002).

Flaneur’ün kenti aylakça gezinmesinden ortaya çıkan “Flanerie”, oyalanarak, aylakça yürüyüş olarak tanımlanmaktadır. Kentte gündelik yaşam sahnelerinin içinden merakla geçen ve bir araştırmacının farkındalığını taşıyan beden yürüyerek bu sahnelerin mekansal anlatılarını ortaya çıkarmaktadır, (Lavrinec, 2011).

20. yy.’da yürümeyi sanat dışı bir eylem olarak görüp dışlayan Dadaist’ler, amaçsızca yürümeyi, aşağıladıkları burjuva kenti ile bir yüzleşme yöntemi olarak görmüşlerdir. Sürrealist’ler ise burjuva kentinin farkında olmadığı ve bilinçaltında saklı olan gerçekliğinin yürüme eylemiyle ortaya çıkarılabileceği düşüncesiyle, Dadaist’lerin saçma bulduğu aylakça yürümeyi (deambulation) bir yöntem olarak kullanmışlardır, (Dereli, 2010).

1950’lerde Durumcular psikocoğrafya düşüncesini benimseyerek yürüme eylemiyle ilişkili “derive” ve “detournement” teknikleriyle kent hayatını değiştirmeye niyet etmişlerdir. “Derive”, toplumsal şartlara bağlı olarak deneysel davranış biçimi, yöntem olarak değişken çevreler aracılığıyla geçici bir yolculuk olarak

tanımlanabilir. “Detournement” ise var olan öğelerin saptırılması anlamında, kentsel mekanda popüler ve ticari kültür düzenini değiştirmek üzere, bir takım müdahalelerde bulunmak için kullandıkları bir yöntemdir, (Coverley, 2012)

Yürümek Certeau’ya göre kentle metinsel bir bağ kurmayla ilişkilidir. De Certau (2009), yürümenin kent için olan anlamını dildeki konuşmayla benzeştirir. Böylece yürümeyle edinilen deneyim aynı zamanda kente dair bedene özgü bir metin oluşturmaktadır. Her yürüme eylemi özel olduğundan üretilen metin, tekrar okunup, tekrar yazılmaktadır.

Kenti deneyimleyen yaya beden, yürüme eylemiyle mekanların biçimsel düzenini tekrar inceler; mekanı yürümeyle birlikte olan eylemleriyle tanımlar. Beden, yürümeyi ya da deneyimi engelleyici durumları ortaya çıkarmaktan çok bunları kendi deneyimiyle var edendir. De Certeau’ya göre yürüyen kişi seçim yapan kişidir, (De Certeau, 2009).

Lavrinec’in Kör bir Yürüyüşçü’den Kentsel Küratör’e (From a Blind Walker to an Urban Curator) isimli makalesinde de bedenin kentte karşılaştığı yeni mekansallıklarla rutinleri bozduğunu, yeni kent pratikleri inşa ettiğini, kente dokunarak, iletişim kurarak, pasif bir gözlemciden kentsel bir küratöre dönüştüğünü belirtmektedir.

Yürümenin “şimdi ve burada” olma durumu onu gerçek bir deneyim haline getirmektedir (Harmanşah, 1997; Careri, 2002). Yürüme bu eşzamanlılıkla gerçekleşen, üzerine anlamlar yüklenen bir eylem değil, anlam üreten ve mekanı anlamayı sağlayan bir araç niteliğindedir. Yürümek kent için mekansallıklar yaratan bir dönüşüm aracıdır. Beden yürümeyle oluşan hareketi ve bu harekete eşlik eden diğer eylemleriyle mekanı tamamlar ve kentsel mekanın dönüşüm potansiyelleriyle kenti yapılandırır. Kent ise mekansal düzeni ve düzensizlikleriyle bedenin yeni duygu ve düşüncelerinin ortaya çıkışını etkiler.

“Şehrin karşısında bedenimle çıkarım. ...bakışım bedenimi bilinçsiz biçimde katedralin cephesine yansıtır, bedenim orada silmelerin ve konturların çevresinde dolanır, girinti ve çıkıntıların boyutlarını duyumlar; ...Bedenim ve şehir birbirini tamamlar ve tanımlar. Ben şehirde barınırım, şehir de ben de barınır.”, (Palasmaa, 2011).

Yürümek ilk ve önde gelen bir ulaşım türü, bir gezinti yoludur, ancak aynı zamanda

kentsel mekanda görünür olmanın gayri resmi ve kolay bir olasılığını sağlar. (Gehl, 2011). Yürümenin öznel bir keşif eylemi olduğu söylenebilir. Kentin mekansal boşlukları arasında amaçlı ya da amaçsız olarak gezinmek, bireyin karşılaştığı mekanların anlamları ve yarattığı duygularla baş başa kalmak bir rahatlık etkisi yaratmaktadır. Hızlı kent hayatının yoğunluğundan uzaklaşmak için yürümek, bedenin varoluşsal bir ihtiyacıdır. Yürümek eylemler ve deneyimler üzerinden bireyin kentle olan diyalogunu yaratır.

“Kent ancak sakinlerinin adımlarıyla ya da onun yürüyüşleriyle, buluşmalarıyla, dükkanlarına, ibadet yerlerine, resmi dairelerine, istasyonlarına, kafelerine eğlence yerlerine vb. girip çıkmalarıyla canlandırarak yaratan gezginleriyle var olabilir. Gelip geçenler kentin canlılığının ya da uyumasının, verdiği zevkin ya da sıkıntının işaretidir.”, (Le Breton, 2008).

Wunderlich kentteki yürüme eylemini amaçlı, plansız ve kavramsal olarak gruplamıştır (Wunderlich, 2008). Amaçlı yürüyüş kent içinde mekansal boyutları gözetmeksizin yapılması gerekli eylemdir. Gehl’in zorunlu aktiviteler kategorisine giren yürüme biçimidir, (Gehl, 2011). Plansız yürüme ise, gezinti ya da bir varış noktası belirlenmemiş yürüyüşler olarak düşünülebilir. Bu yürüyüş kentte karşılaşılan mekanların duyumsanması ve etkileşim kurulması durumlarını ortaya çıkarmaktadır. Charles Baudelaire, Walter Benjamin ve Alan Edgar Poe’nun eserlerinde yer alan “aylak, başıboş, gezgin, avare” gibi geçen betimlemelerle anlatılan kent gezgini “Fleneur” plansız yürüyüşler yapan bir karakterdir, (Coverley, 2012).

Kavramsal yürümenin bir koreografi dahilinde oluştuğunu belirten Wunderlich, kent içinde duyuların önceden planlanarak yürüme eyleminin yapıldığından bahseder, (Wunderlich, 2008). Kavramsal yürüme dönüştürme etkisi üzerinden düşünülecek olursa, kentsel mekanda yürürken karşılaşılan durumlara karşı tepkisel eylemler gerçekleşeceği öngörülür. Kentsel donatılar ya da mekanı dönüştürmek üzere konulmuş öğeler üzerinden oluşan eylemlerle mekan yeniden organize edilebilir.

Bedenin yaya olarak mekanları deneyimlemesi, mekanları sahiplenerek onlar hakkında söz sahibi olduğunu göstermesi olarak yorumlanabilir. Alaska Fairbanks’te artık kullanılmayan Polaris Binası’nın zemin katında oluşturulan yazı panosu insanların anılarını not ettiği ve binanın yıkılmaması için düşüncelerini bir araya

getirdiği bir iletişim yüzeyi olarak kurgulanmıştır, (Şekil 3.20), (Url- 49). Binanın mevcudiyetinin korunması ve yaya kotundaki yüzeyler aracılığı ile bilgi paylaşımı, bir farkındalık oluşturulması hedefiyle kentsel mekana yapılan dönüşümsel bir dokunuştur.

Şekil 3.20: Kullanılmayan Polaris Binası için “Looking for love again” projesi, (Url- 47).

Bedenin yaya olarak binalara erişebilir ve kentsel mekanı dönüştürülebilir olması kentin yürünebilir alanlarıyla ilişkilidir. “Yürünebilir Kent” başlığı altında kentsel mekanın yaya odaklı tasarlanması amacıyla hem mimarlık hem de diğer disiplinler bağlamında kimi kriterler oluşturulmaktadır. Yürünebilir kent, kentsel mekanın öncelikle yayaların sirkülasyonuna yönelik olarak kurgulanmasıdır. Speck’e göre karma kullanımlı kent modellerine bakılacak olursa kent yaşamında yayaların ihtiyaçları önde gelmektedir ve taşıt hareketi buna göre kentsel alana uygun hale getirilmelidir, (Speck, 2012).

Yürünebilir kentsel mekanlar için Dover ve Massangale çeşitli mimari prensipler tanımlar. Bunlar biçimlendirilmiş bir çevre, konfor, güvenlik, bağlantılılık, ilginçlik ve akılda kalıcılıktır, (Dover ve Massangale, 2014).

Biçimlendirilmiş bir çevre tanımlanabilir bir çevre algısının oluşturulmasıdır. Kentsel mekan kentin bir odası olarak tanımlandığında bina çeperleri "duvarlar" olarak çevrelenirken, kaldırım ve yollar "zemin" yüzeylerini şekillendirir. Ağaçlandırma da bu kuşatılmışlık hissinin oluşması için kullanılmaktadır (Şekil 3.21).

Şekil 3.21: Bina, zemin ve bitkisel yüzeylerle oluşturulmuş kentsel mekan, (Url- 48).

Konfor gereksinmesine bağlı olarak yayalar sıcak yerlerde gölgelendirilmiş alanları tercih eder; soğuk yerlerde gün ışığından yararlanmak ister; tropik alanlarda ise ani fırtınalar için korunma ihtiyacı duyar. Tenteler, arkadlar, galeri gibi mimari öğeler bu ihtiyaçları karşılayan çözümlerdir. Kumaş tenteler farklı güneşlenme saatlerine göre açılıp kapanan mekanizmaları sayesinde kentsel mekana katılan yüzey grupları olarak algılanabilir (Şekil 3.22).

Yayalar güvenli kentsel mekanlarda bulunmak ister. Sokaklar pencere, kapı, balkon, dükkan önü gibi sokakla temas kurulabilecek öğelerle izlenebilir bir konumda olmalıdır. Kentsel mekanı çevreleyen yüzeylerin bu açıklıklar ve saydam alanlarla sağlanan iç-dış iletişimi doğal gözetimi gerçekleştirerek suçun azalmasını sağlar.

Şekil 3.22: Kentsel mekanda gölgelikler, Mint Plaza, San Francisco, (Url- 49).

Yayalar birden çok alternatif bağlantıyı barındıran caddelerde yürümeyi tercih eder. İdeal olarak küçük bloklara ayrılmış birden fazla rotaya sahip bir kentsel mekanda, sınır işaretleriyle (landmark) okunaklı bir çevre oluşturmak, yayaya çevrelenmiş bir yer hissini verir.

İlginçlik, akılda kalıcılıktır. Kentsel alanlarda yeni doku ve karakterlerle üç boyutlu bir mimari yaratılarak teatral bir sahne yansıması oluşturulabilir. Bu sayede kentsel mekan küçük detaylarla monotonluktan uzaklaşır.

Yayaların kentin araç trafiği yoğun alanlarıyla bütünlüğünü kaldırım yüzeyleri sağlamaktadır. Jacob's a göre sokak ve caddelerde kaldırım olmayışı yayaları park gibi bölgelemiş (sadece yayalara ayrılmış) alanlara itmektedir. Ulaşım arterlerinden uzaklaşan yaya, güvenliği sokak ve caddeler kadar yüksek olmayan alanlarda izole edilmiş haldedir, (Jacobs, 2009). Kaldırım bir anlamda yayalar için dokusuyla yürüyüş rotasını yönlendiren ve süreklilik sağlayan bir yüzeydir. Taşıt hareketin yoğun olduğu alanlarda kaldırımın varlığı binaların zemin katındaki ticaret yüzeyinin körelmesini engeller. Taşıt hızıyla oluşan algı kaybı, kaldırımla ve yaya sirkülasyonu ile daha yavaş hızda bir beden algısını tetikler.

Araç ve yayaların birlikte olduğu ya da tamamen ayrıştırıldığı kentsel mekanın iyileştirilmesine dönük projeler kent merkezlerindeki yoğunluğu azaltmak yönünde çözümler üretmektedir. Belirli saatlerde araçların kullanımına açılan cadde ve sokakların, yayaların kullanım saatlerine uygun olarak yayalaştırılması, yaya sirkülasyonunun kentsel mekana uyumunu sağlamaktadır. Hava kirliliği ve gürültü gibi etkenlerden belirli zamanlarda uzaklaştırılan beden kentsel mekanla olan temasını kesmemiş olur. Bedenin eylemlerine dönük, dönüşüme açık, etkileşimli yüzeyler, mekansal değerlerini korur.

Kentte kamusal alanlara dikkat çekmek ve kentte yaya etkinliğini vurgulamak üzere çeşitli projeler yürütülmektedir. Bedene odaklanan yaya sergilerinde, sosyal ve toplumsal yansımaların sanatsal bir yorumla bir araya getirildiği tasarımlarla, yayanın ve bedenin farkındalığı üzerinden kenti yapılandıran bir anlayış ortaya konmaktadır. Kentin daha yürünebilir ve yaşanabilir hale gelmesi amacı altında oluşan kent platformları, kent hayatının ve mekanının dönüştürücü etkilerini tartışmaktadır.

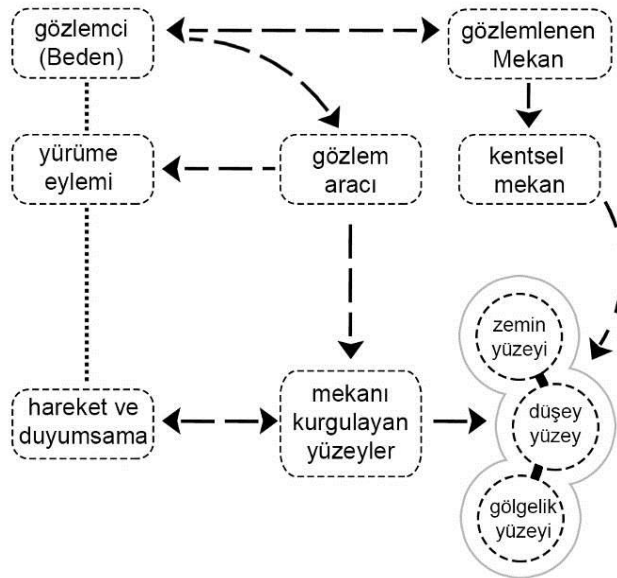
mekanların duyularla iletişim kuran özünün kaybolması bedeni pasif bir hale getirerek sınırlandırmaktadır. Duyularıyla dolaysız olarak kent içinde hareket etmesi gereken beden için psikocoğrafi bir bakış açısı sunularak kent içinde yürümeye elverişli mekanların yapılandırılması gerektiği açıklanmaktadır.

Kenti deneyimlemenin bir aracı olarak seçilen yürüme eylemi ve bu eylem üzerinden oluşturulan deneyim, bedene mekanı dönüştürücü gücü kazandırmakta, bu dönüştürücü rolü üstlenen beden ile kent arasında bir ilişki kurulmaktadır. Yaya bir bedenin kentsel mekanı iletişim kurduğu yüzeyler aracılığıyla gözlemlenmesinin önemi dikkate alınarak yeni mekan açılımlarının mimarlığın temellerinden biri olan beden-mekan etkileşimi üzerinden ortaya çıkaracağı düşünülmektedir.

4. KENTSEL MEKANI YÜZEYLER ARACILIĞIYLA BİR ROTA ÜZERİNDEN DENEYİMLEMEK

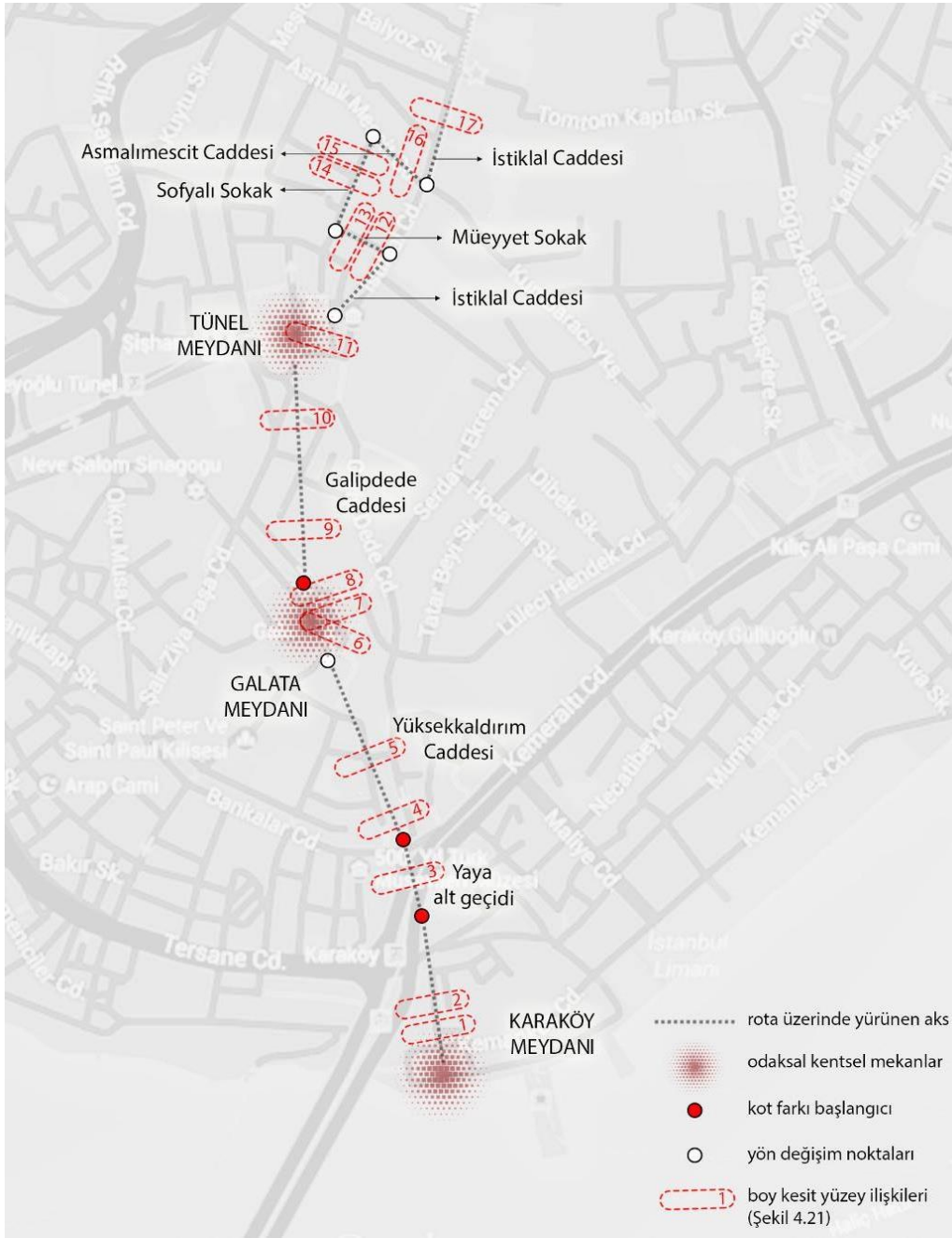
4.1. Rotanın Tanımlanması

Çalışma kapsamında yürüyen bedenin kenti keşfi, bu beden kentsel mekanın çeperlerini oluşturan yüzeyleri ile etkileşimini deşifre eden bir mekansal okuma ile resmedilmektedir. Yüzeylerin mekansal kurgusunun aynı zamanda mekan deneyimini gerçekleştiren beden hareketlerini de etkilediği düşünülmektedir. Söz konusu mekan okumasında yürüme ile ortaya çıkan mekansal potansiyeller açılmaya çalışılmış, gündelik yaşam içinde tekrar eden eylem halleri, mevcut kullanıma alternatif kullanımlar ya da etkileşimsiz durumlar yürüyen beden gözünden deşifre edilmiştir. Gözlemci olarak kabul edilen beden yürüme eylemi ile mekanı oluşturan “yüzey”ler kenti keşfinde etkileşim için bir araç olarak belirlenmektedir (Şekil 4.1).

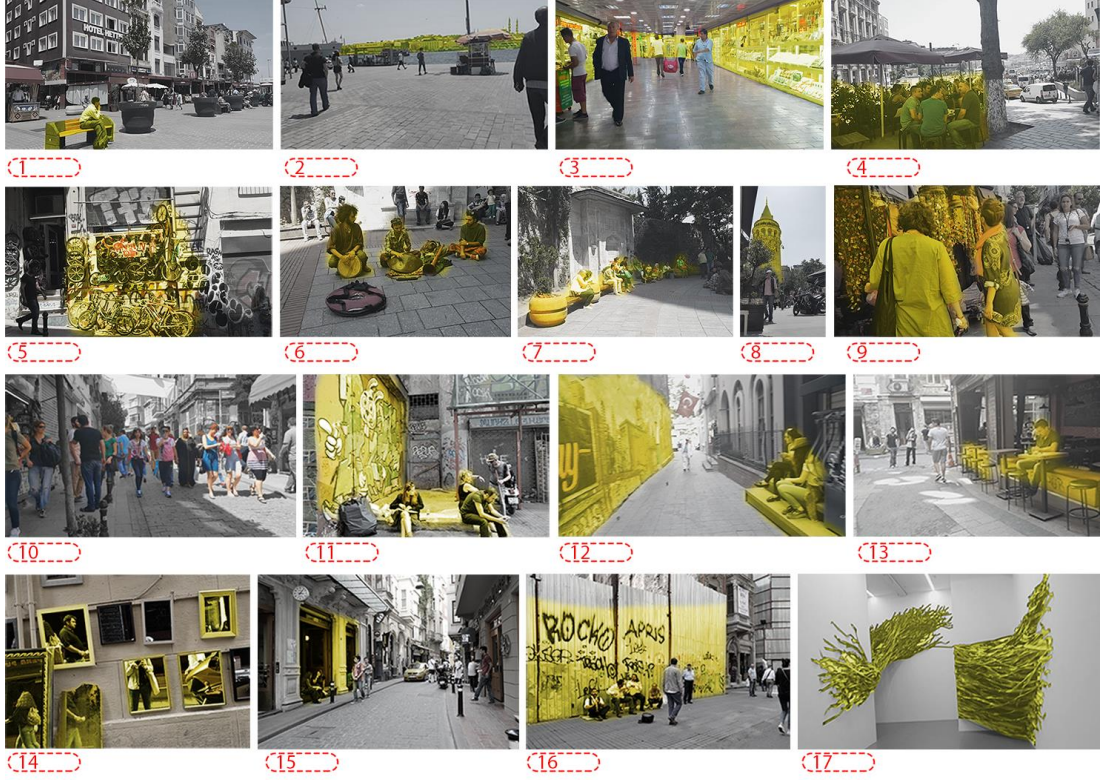
Şekil 4.1: Yürüyen beden kenti keşfi.

Yürüyüş rotası Karaköy Meydanı'ndan başlayarak, İstiklal Caddesi'nde son bulmaktadır (Şekil 4.2). Çalışma için seçilen rota, kentte gezinen beden için özel olarak belirlenmiş bir rota değildir; beden deneyimine odaklanan bu mekansal okumanın kentin farklı mekanlarında da gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir.

Şekil 4.2: Yürüyüş Rotası.

Çalışmanın gündelik yaşamın akışı içindeki bakışı önemseyişi, gözlemin sabit görüntüler üzerinden değil, akıcı bir geçişle aktarımını gerekli kılmaktadır. Bu şekilde yürüme eyleminin hareketi ile mekanların bağlantısı gerçekleşmekte, gözlemin "sinematografik" bir anlatımla ele alınışı mekan organizasyonunun dinamliğini ortaya koymaktadır.

Şekil 4.3: Yürüyüş deneyiminde yüzeyler üzerinden beden-mekan ilişkileri.

Gözlemci bedenın yürüyüşünün yüzey farklılıklarıyla oluşan değişimi, karşılaşılan bedenlerin eylemleri, bu bedenlerin mekanı oluşturan yüzeylerle kurdukları iletişim biçimleri kentsel mekan deneyimi boyunca gözlemlenen durumlardır. Yüzeylerin taşıdığı nitelikleriyle mekana yeni eylemleri ekleyişi ya da mekana katkısı olmadığı düşünülen yüzeylere bedenın eylemleriyle bir mekansallık kazandırması gibi durumlar tespit edilerek irdelenmiştir.

4.2. Rotanın Mekansallıkları

Gözlemci beden Karaköy Meydanı'ndan başlayan yürüyüşünde, yaya alt geçidi, Yüksekaldırım Caddesi, Galata Meydanı, Galipdede Caddesi, Tünel Meydanı ve İstiklal Caddesi'ni bağlayan rota üzerinde kentsel mekanın sahip olduğu potansiyelleri analiz etmektedir.

Karaköy Meydanı'nda ilk göze çarpan bedenın özgürce hareket etmesine olanak veren geniş zemin yüzeyidir. Bu zemin üzerinde yer alan donatılar bedeni oturma eylemine yönlendirerek mekanın kullanımını ve mekanla duysal iletişimin kurulmasını sağlamaktadır. Düşeyde meydanın kent silüetiyle ilişki kurduğu söylenebilir. Kentin tarihi geçmişini yansıtan bu yüzeyle beden bir anlamda kent

belleğiyle bağlantı kurmaktadır. Mekanın bedenle etkileşime geçen herhangi bir gölgelik yüzeyi gözlemlenmemiştir (Şekil 4.3).

Şekil 4.4: Karaköy Meydanı'nda algılanan yüzeyler.

Karaköy Meydanı'ndan Yüksekaldırım Caddesi'ne geçiş alanı olarak kullanılan yaya alt geçidi, kot farkının gözlemlendiği, saydam vitrin yüzeylerinin bulunduğu bir mekan olarak deneyimlenmiştir. Bir geçiş alanı olması nedeniyle kullanıcıların yürüme ritimleri hızlıdır; beden yürüyüşünde mekanla ilişkide değildir. Zemin ve tavan yüzeylerinin bedenle etkileşime geçebilecek bir niteliği gözlenmemiştir (Şekil 4.4).

Şekil 4.5: Yaya alt geçidi.

Gözlemci bedenin Yüksekaldırım Caddesi'ne yönelmesiyle yürüme eylemini etkileyen eğimli topografya öne çıkmaktadır. Arnavut kaldırımı dokusu olan taşıt yolu yüzeyinin, bazen eğimli bezen basamaklı bir yapıda olan kaldırım yüzeyinin ve bu iki farklı akışı ayıran yüzeylerin birlikte caddenin özgün zemin yüzeyini tanımladığı düşünülmektedir (Şekil 4.5).

Şekil 4.6: Yüksekaldırım Caddesi.

Eğim ve taşıt trafiği yürümeyi zorlu ve kısıtlı hale getirmektedir. Bununla birlikte mekanın yoğun kullanımı kaldırımda yürüyüşü de zorlaştırmaktadır. Birbirine bitişik bina cepheleri ve bunların zemin katında devam eden vitrin çerperleri, bitkisel öğeler, kaldırım ve yolu birbirinden ayıran elemanlar düşey yöndeki yüzeyleri oluşturmaktadır. Tekrar eden vitrin yüzeyleri genellikle camekan olarak kurgulanmıştır. Bu sınırlandırılmış algı, Bedenin kentsel mekanla görsel ilişkisi üzerinden dokunsal bir iletişimi tetiklememektedir (Şekil 4.6). Düşey yüzeyler içinde işlevsiz alanlar göze çarpmakta, bu alanların önünde işportacı satıcılar geçici mekanlarını oluşturmaktadır. Grafiti yüzeyleri de işlevsiz yüzeylerin birçoğunda yer almaktadır. Etkileşim kurulamayan bu yüzeyler çevresinde kurgulanan oturma elemanları bedenin mekana katılımını sağlamaktadır. Yüksek kaldırım Caddesi'nde özelleşmiş alanlar dışında bu grafiti yüzeyleriyle mekansal bir açılım sağlanamadığı söylenebilir. Gölge alanlar olarak dükkanların tentelerinden söz edilebilir. Üst kattaki bu yüzeyler, yarattığı gölgelik alanlarla yürüyüş yolunu tanımlar ve bedeni yönlendirir.

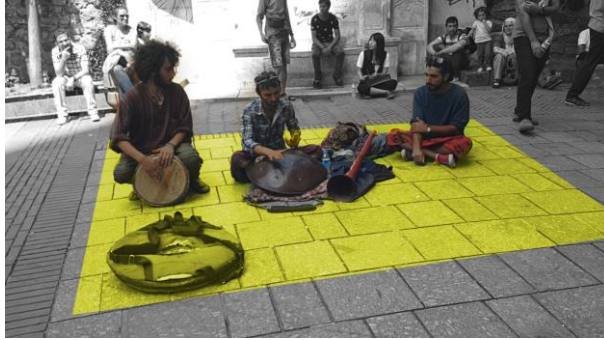

Şekil 4.7: Yüksek kaldırım Caddesi vitrinleri.

Yüksek kaldırım Caddesi ile Galipdede Caddeleri arasında simgesel bir yapı olan Galata Kulesi, Galata Meydanı'nı kurgulayan odak noktasıdır. Zemin yüzeyi kule etrafında kuleyi referans alarak dairesel planlı olarak tasarlanmış ve yürümeye elverişli olarak tanımlanmıştır (Şekil 4.7). Sokak müzisyenleri zemine oturarak sahne alanlarını bu mekandan türetmekte, bu sayede zemin yüzeyiyle dokunsal ilişki de kurulmaktadır (Şekil 4.8). Kulenin taş duvarları mekanı sınırlamakta, görsel ve dokunsal ilişkiye izin vermektedir. Meydanın çevresindeki yeşil alanlar düşey yönde sınırlandırıcı doğal öğeler olarak belirirken, oturma birimlerine gölge sağlayarak gölgelik yüzeyleri de oluşturmaktadır (Şekil 4.9).

Şekil 4.8: Galata Meydanı zemin yüzeyi.

Şekil 4.9: Galata Meydanı'nda sokak müzisyenleri.

Şekil 4.10: Galata Meydanı'nda oturma alanları ve gölgelik yüzeyler.

Yüksekkaldırım Caddesi'nin devamı niteliği taşıyan Galipdede Caddesi üzerinde yürüyüş devam etmektedir. Kaldırım ve yolu ayıran çizgisel elemanlar (babalar), kaldırım alanı, tarihi yapılar ve bitkisel öğeler yürüyüş aksını belirleyen yüzeyler olarak tanımlanmaktadır. Yürümenin eğim ve yaya yoğunluğu nedeniyle sınırlandığı yolda taşıt trafiğinin azaldığı gözlemlenmiştir. Yaya sirkülasyonu taşıt yoluna da yayılmakta, caddeyi zaman zaman tamamen yayalaştırmaktadır (Şekil 4.10). Yaya yoğunluğunun artmasıyla ilişkili olarak vitrinlerin dokunsal iletişime daha açık olduğu söylenebilir. (Şekil 4.11). Bu durum daha yavaş yürüyen, duysal iletişime açık yaya hareketini göstermektedir. Ayrıca cadde boyunca müzik aletleri dükkanlarıyla ilişkili olarak müzik sesi algılanmakta, mekanda işitsel veriler de öne

çıkmaktadır. Gölgelek yüzeyler olarak gözlenen dükkan tenteleri mekansal ya da duyumsal bir veri yaratmamaktadır.

Şekil 4.11: Galipdede Caddesi'nde yaya hakimiyeti.

Şekil 4.12: Dokunsal iletişime açık dükkan vitrinleri.

Gözlemci Tünel Meydanı'na yönlendiğinde yürümek, eğimin azalmasıyla daha da kolaylaşmıştır. Geniş bir yürüme alanı sağlayan meydanda, tramvay yolu, hemzemin yüzeyi oluşturmakta ancak yürümeyi sınırlandırmamaktadır. Meydan vakit geçirilmekten çok, geçip gidilen bir mekan olduğundan yürüyüş hızlıdır. Mekan düşeyde tünel binası ve karşıdaki dükkan vitrinleriyle çevrelenmiştir. Mekanda kapalılık hissedilmediğinden, yüzeylerle olan görsel ve dokunsal ilişkinin de sınırlı olduğu söylenebilir (Şekil 4.12).

Şekil 4.13: Tünel Meydanı.

İstiklal Caddesi üzerinde devam eden yürüyüşün geniş yaya alanında serbestleştiği fark edilmektedir. Vitrinlerin dokunsal iletişim verileri azalmış, yürüyüş hızlanmıştır. Müeyyetzade Sokak'ın başında grafiti yüzeyleri dikkat çeker; bunlar alandaki oturma yüzeyine doğru yürüyüşü yönlendirir (Şekil 4.13). Kullanılmayan Narmanlı Han Binası'nın dış yüzeyleri grafiti çalışmalarıyla dikkat çekmektedir. Beton platform ve grafiti yüzeylerinin tanımladığı mekanda dinlenerek ve oturarak mekanın kullanılabilirliğini arttıran beden, kurgulanan görsel ve dokunsal iletişimin sonucunda mekana bir değer yüklemektedir.

Şekil 4.14: Müeyyetzade Sokak'ta beden mekan ilişkileri.

Müeyyetzade Sokak'ın devamında Sofyalı Sokak, Narmanlı Han'ın sağır yüzeyleri boyunca çeşitli grafiti yüzeyleri, dikey bitkisel öğeler, ilanlar ve posterlerle, diğer tarafta ise cafe ve restoran işlevleriyle sınırlandırılmaktadır. Yaya yoğunluğunun

azalmasıyla yürüyüş rahat ve yavaştır. Ara sokakların sürprizli açılımlarını keşfetmek üzere gözlemci yoluna devam etmektedir (Şekil 4.15).

Şekil 4.15: Sofyalı Sokak.

Sarmaşıkların ve saçakların oluşturduğu yüzey grubu, sokağın karşılıklı çeperlerinin yakın oluşuyla bütünleşerek sokağın neredeyse kapalı olarak algılanmasını sağlamaktadır(Şekil 4.16).Geniş bir alana yayılmış olan düşey bitki yüzeyiyle doğal / yapay dengesi sağlanmış olduğu düşünülen sokakta, mekanı oluşturan yüzeylerin birbiriyle olan mesafelerinin daralmasının etkisiyle de kenti keşfeden beden gözünden ara sokak bir oda gibi algılanıp özelleşmektedir (Şekil 4.17). Bedenin öznel algısını ortaya çıkaran bu mekansal kurgu, eylemsel ve anlamsal açıdan gözlemcinin gözünden mekanın yeniden tanımlanmasıyla dönüşümünü sağlayan bir gelişim ortamı tasarladığı düşünülmektedir.

Şekil 4.16: Sofyalı Sokak'ta kuşatılmış mekan.

Narmanlı Han'ın devamındaki kafenin dış yüzeyi oturma alanlarıyla kurgulandığı gözlemlenir. Beden yüzeyin sokağı sınırlandırdığı mekanda iletişimin bir parçası haline gelmiş, sosyal ilişkilerin potansiyelini arttıran bir kurgu içindedir. Bu kafenin tam karşısında yer alan dükkanın sergilediği çeşitli boylardaki aynalar gözlemcinin bedeninin yansıdığı yüzeyler dikkat çekmektedir. Gözlemci bu yüzeylerden sokak yaşantısının çerçevelendiği görüntüleri izlemektedir (Şekil 4.15).

Şekil 4.17: Sofyalı Sokak'ta kafe ve ayna dükkanı.

Gözlemci beden Asmalımescit Caddesi'ne yönlendiğinde ilk olarak taşıt trafiğinin akışı göze çarpar. Yürüyüş kaldırım yüzeyiyle ve trafiği ayıran babalarla sınırlandırılmış, yürüyüş hızı yavaşlamıştır. İşlevsiz alanlardaki grafiti yüzeyleri ve vitrinler düşey yüzeyleri tanımlayarak bedenle görsel bir iletişim kurgulamaktadır. Kaldırım hizasında yer alan tentelerin yarı açık alan etkisi yaratmadığı görülmektedir (Şekil 4.16).

Şekil 4.18: Asmalımescit Caddesi.

Asmalımescit Caddesi'nden İstiklal Caddesi'ne geçildiğinde zemin yüzeyinin yayalara ayrılmasıyla yürüme eylemi serbestleşmiştir. Vitrin yüzeylerinin devam ettiği caddede ilerlendiğinde devam eden inşaat alanlarının yaya alanından ayrıştırılması için kullanılan metal yüzeylerle karşılaşılır. İlk bakışta işlevsiz olduğu düşünülen bu yüzeylerin sokak çalgıcıları ve göstericileri için önemli bir mekansal potansiyel içerdiği görülmektedir. Söz konusu mekanlar bir sahnenin arka fonu gibi işlevlenir (Şekil 4.17). İşlevsiz alanların geçici dönüşümleri mekan kullanımını düzenleyen eylemlerle gerçekleşmektedir.

Şekil 4.19: Farklı zamanlarda aynı yüzey önünde görülen geçici gösteri mekanına dönüşüm durumları.

Devam eden yürüyüş, cadde üzerinde yer alan sanat galerisinin dış yüzeyinin gözlemcinin ilgisini çekmesiyle bu mekana yönelir. Zemin yüzeyinin caddedeki zeminden farklılaşması, yürümenin zeminle olan iletişimini koparmakta, bu sayede sanat ürünleriyle olan iletişimi arttırmaktadır. Algılanan sanat ürünlerini oluşturan yüzeyler uzaktan yakına bakılarak gözlemcinin bireysel hayal gücünü destekleyen üç boyutlu öznel algılamaya açık bir mekan yaratmaktadır. (Şekil 4.19).

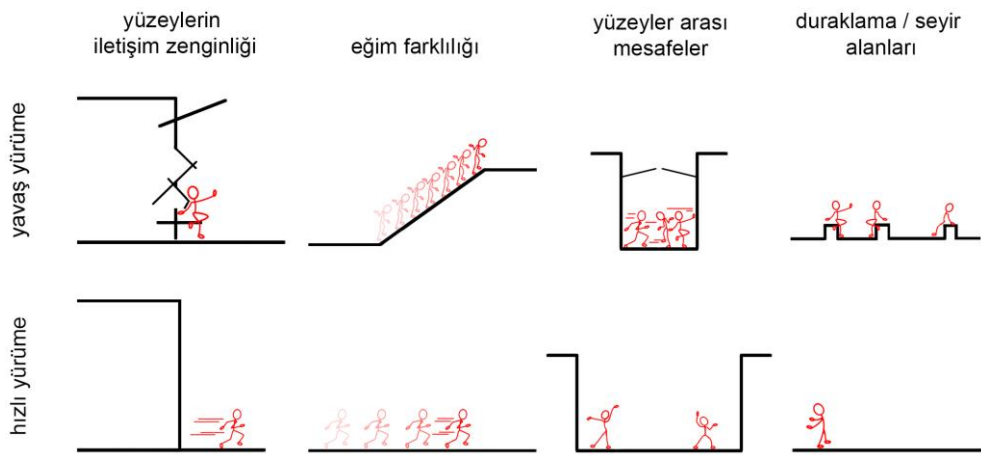

Şekil 4.20: Sanat galerisinde gözlemlenen yüzeylerden örnek.

4.3. Değerlendirme

Deneyimlenen kentsel mekan yürüyüşüyle bedenın kentle yüzeyler üzerinden kurduğu ilişki üzerinden ortaya çıkan mekan potansiyelleri, yeni mekansallıklar üzerinden dillendirilmiştir. Yürüme eylemi mekanları birbirine bağlayan bir araç olarak ele alınmakta, bedenın hareket eden/ deneyimleyen/ deneyimi gözleyen rolü ise mekanda aidiyet duygusunu oluşturarak bedenın mekanı dönüştürücü gücünü tanımlamaktadır.

Söz konusu deneyimde topografik değişimler, farklı zemin dokuları, yaya ve taşıt yoğunluğu gibi etkenlerin yürüyüş biçimini, hızını değiştirdiği gözlenmektedir. Eğimli zemin yüzeyine sahip olan Yüksekaldırım ve Galipdede Caddeleri'nde yürüyüş yavaşlamış, dokunsal iletişime açık yüzeylerle (vitrinler, ürün sergileme alanları) bu ritm desteklenmiştir. Yaya alt geçidinde vitrin alanlarının görsel yüzeylere dönüştüğü, geçiş alanı olmasının etkisiyle de yürüyüşün hızlandığı gözlemlenmektedir. Yürünen alanda karşılıklı yüzeyler arasındaki mesafe azaldıkça etkileşimin arttığı ve yürüyüşün yavaşladığı söylenebilir (Şekil 4.21).

Şekil 4.21: Rota boyunca yürüme hızını etkileyen yüzey kurguları.

Yürüyüş sırasında oturma, seyretme, dokunma gibi beden eylemlerinin ve bu eylemlerle oluşan kullanım yoğunluğunun mekanı çoğalttığı ve bedenın mekanın bir parçası haline geldiği söylenebilir. Oturma birimleri, manzara / kent silueti, duysal iletişime olanak veren mekansal kurgular bu etkileşimi artırarak mekanın bedenle olan bağıını güçlendirmektedir.

Atık yüzeylerin kentsel mekana katılımı çerçevesinde bakıldığında, yürüyüş sırasında iletişim kurulan grafiti yüzeyleri, sergileme yüzeyleri ve eylemle oluşan geçici mekansallıklar, kurguladıkları ilişkilerin gücü derecesinde mekanı zenginleştirendinamik yüzeyler olduğu söylenebilir.

Bedenin mekanı deneyimlemesi yüzeylerin yönlendirdiği eylemleri gerçekleştirmesiyle sağlanmaktadır. Yürüyüş boyunca bedenın sosyalleşmesine ilişkin mekansallık yaratan yüzeylerin olmayışı, bedenın mekanla ilişkisini temel düzeyde gerçekleştirdiğini göstermektedir. Bedenın bireysel duyumsamasını dikkate

alan, beden hareketleri üzerinden farklı hallerin sergilendiği yüzey kurgusu seçilen rotada gözlemlenmemiştir; ancak yeni kentsel mekan tanımında yüzeyler üzerinden incelenen örneklerin üstlendiği sosyal iletişim potansiyelinin deneyimlenen rota üzerinde taşındığı söylenebilir. Tekrarlayan eylem döngülerinin oluşturduğu geçici mekansallıklarla değerlendirilen atık yüzeyler, beden hareketlerini algılayarak dönüşen yüzeylerin kurguladığı mekan kurgusunun temelini oluşturmakta ve dönüşümleri başlatan bu “iletişim sınırı”nın gözlemlendiği kentsel mekanın bu anlamda gelişime açık olduğu düşünülmektedir.

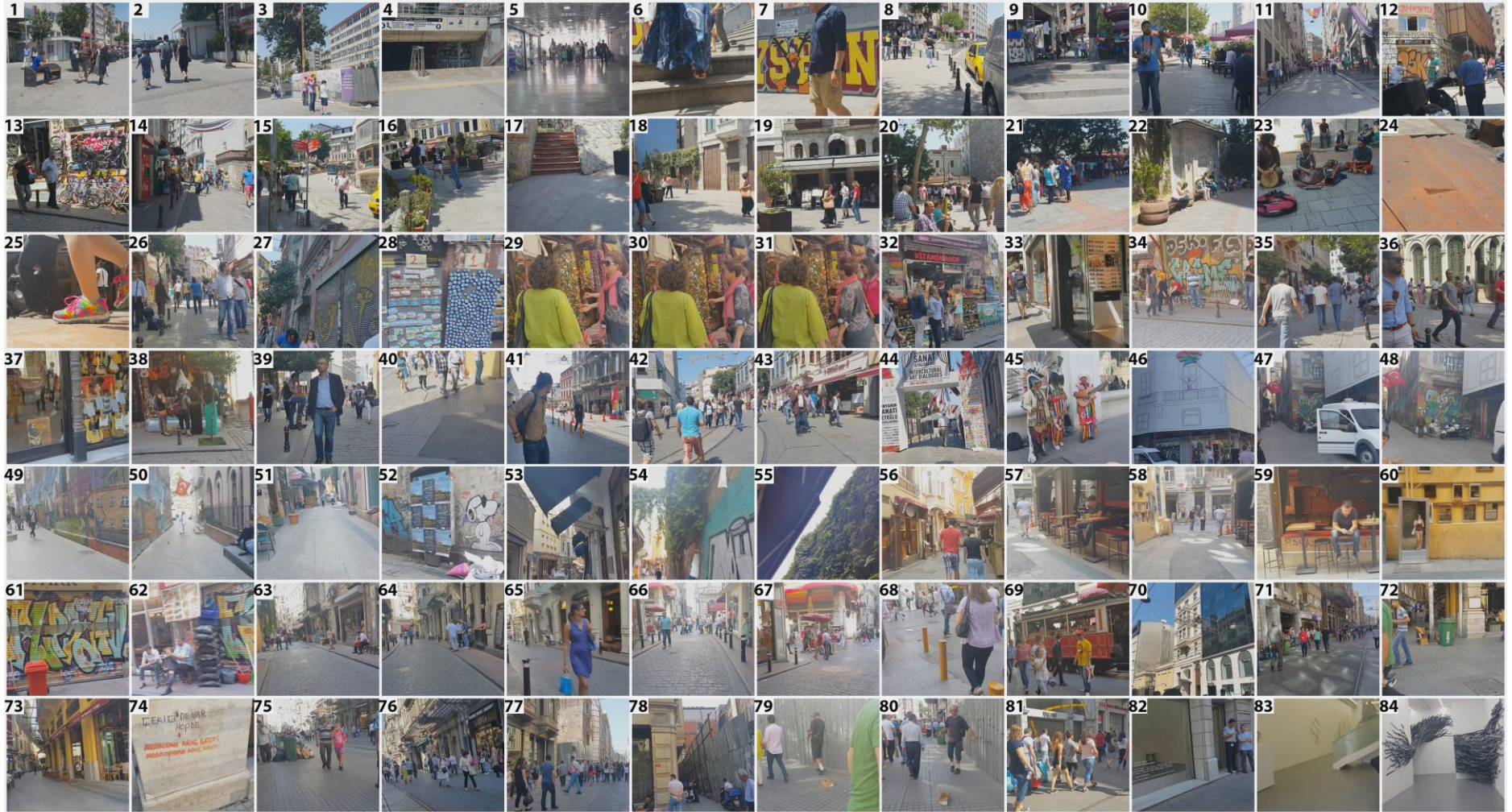
Yürüyüşle birbirine bağlanan mekanların gözlemcinin gözünden incelendiği kentsel mekan deneyimi, görsel bir akışla resmedilerek, gündelik yaşamın ayrıntılarını, mekanla gerçekleşen duyumsal ilişkileri, bedenın mekandaki eylem ve eylemsizlik hallerini ortaya çıkarmaktadır (Şekil 4.22).

Yüzey-beden etkileşiminin gözlemlendiği kentsel mekan deneyimi yürüyüş yönü doğrultusunda (boy kesiti) ele alınarak yürüme eyleminin ritimleri ve bedenın diğer eylemleri üzerinden tespit edilen mekansal potansiyeller belirtilmiştir. (Şekil 4.23). Bu kesite göre;

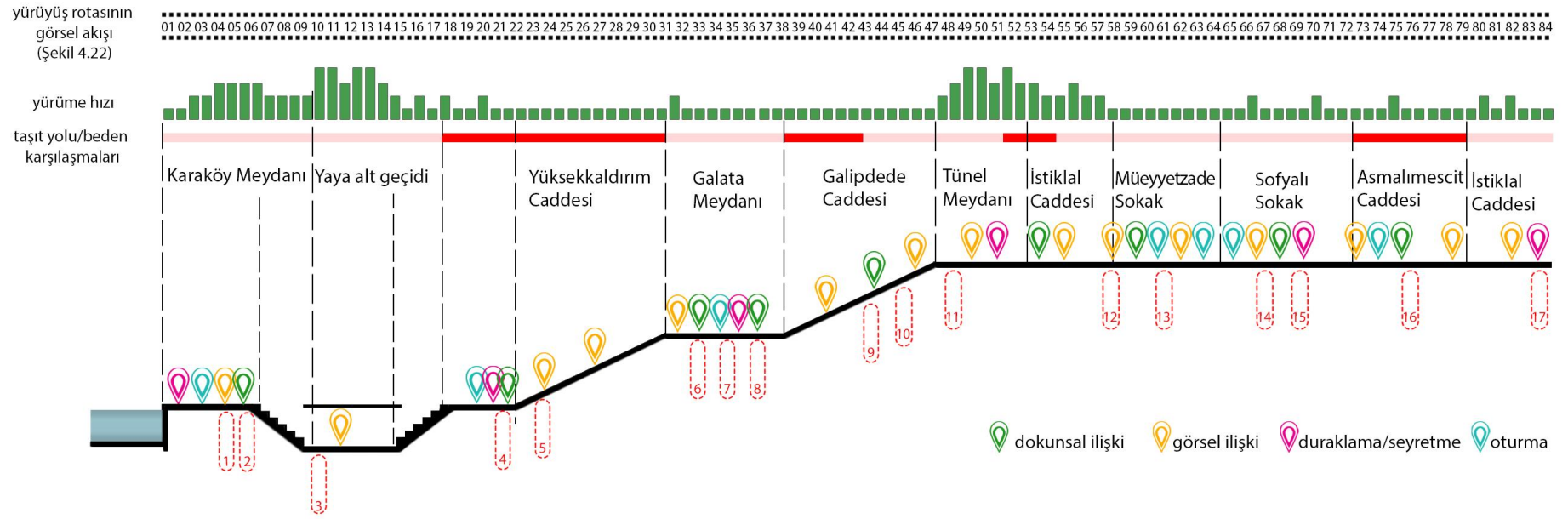
1. Yüzeylerle olan iletişimin zenginliği görsel ilişkiyle başlayıp gelişmektedir. Bireyin mekanla iletişimi görsel değeri yüksek yüzeylerle başlayarak diğer duyusal bağlantılara olanak sağlamaktadır. Öznel ve keşif duygusunun başlangıcı görsel yeniliklerle mümkün olduğu düşünülmektedir.
2. İşlevsiz yüzeylerin geçici eylemlerle mekansallaştırılması kentsel mekanın dönüşümünü, yeniden kullanımını gündeme getirmektedir. Bu dönüşümde beden izleyen değildir, yaratan ve deneyimleyendir.
3. Gezinti yürüyüşlerinin yoğunlaştığı alanlarda beden mekan içinden geçiş eylemiyle (derive) kentsel mekanın sınırlarını dönüştürmektedir. Geçip gidilen, yürüyüşün hızlandığı mekânlardasınırlı bir iletişim kurgulayan, duyumsal ilişkilerin azaaldığı yüzeyler gözlemlenmiştir. Yüzey gruplarının farklı açılar ve mekansal derinlikler kurgulaması iletişimi arttırırken, yaya sirkülasyonun azlığı ya da bedenın yüzeylerle etkileşime girmeyecek bir yürüyüş ritmi seçmesi mekânı tekdüzeleştirmektedir.
4. Mekânı kurgulayan beden, deneyimlediği mekânları bir “kent odası” olarak özelleştirebilmektedir. Zemin, duvar, tavan boyutlarındaki yüzeylerin

oluşturduğu mekanda beden öznel bir yer edinmektedir. Yüzeylerin olarak sağladığı eylemlerle mekanda barınan beden, kentte bir “Fleneur” olarak gezinir. Yaşantıyı kendi penceresinden izler.

5. Önemli bir çekim alanı yaratan, kentin tarihi geçmişini barındıran yapılar odak oluşturan kentsel mekanları oluşturmaktadır. Bu simge yapılar yaya odaklı mekanları kurgulamakta, bu alanları sınırlandıran yüzeyler ise yarattıkları çeşitlilikle mekanın kullanımını arttırmaktadır. Bedenin hareket konforu ve mekana dair deneyimle oluşan bilgi, kent belleği odağında çoğalmaktadır.

Şekil 4.22: Yürüyüş rotasının görsel akışı.

Şekil 4.23:Kentsel mekan okuma deneyi boy kesit ve yüzey-mekan ilişkileri.

5. SONUÇ

Tez çalışmasında mekan sınırlarına yüzey kavramı üzerinden bakarak, mekan devinimini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu anlamda mekan sınırlarının incelenmesi üzerinden okumalar yapılmış ve bu okumalardan ve deneyimlerden elde edilen soyutlamalar haritalama metodu ile ele alınmıştır.

Yüzey kavramının irdelenmesi bağlamında seçilen örnekler “Kentsel mekan” kurgularından çıkarılmıştır. Bu kurguların yaratımı olan kent yaşantısının aktarıldığı çeşitli mekanların bedenle olan etkileşimi değişen özne - nesne ilişkileri bağlamında analiz edilmiştir. Okumalardan oluşturulan kavram setindeki “yüzey tanımı”, tarihsel süreç içerisinde yer alan mimari uygulamalardan ortaya çıkarılmış, başka deyişle yüzey tanımı düşünsel ve pratik ürünlerin analizinden meydana gelmiştir.

Kavramsal çerçeveden anlaşıldığı üzere, mekanı sınırlandıran yüzeylerin etkileşim içinde olduğu yaşantısal kurgularda, eylem ve hareketin kaynağı olan bedenin varlığı vazgeçilmezdir. Kentsel mekanın sahip olduğu nitelikler ve donanımıyla bedenin mekansal ihtiyaçlarını karşılayan yüzeyler, başlangıçta özne konumundadır. Bedenler, eylemleri kurgulayarak mekan kullanımını sağlarlar. Eylemleri ayıran, hareketi yönlendiren, işlevleri çeşitlendiren nitelikleri üstlenirler. Bedenin varoluşu için birincil iletişim basamağını oluşturan yüzeylerin mekansal etkisi daha sonra yerini sosyal ilişkiler, hayal gücü ve anlamsal arayışlarla bedenin mekanı kurgulayan özne durumuna geçişine bırakır. Bedenin öznelliğinin dışı vurumu da bu noktada gerçekleşmeye başlar. Yeni mekansallıkların yaratımı ile mekanda yüzeylerin kurgulama süreci ile yeni eylemler ve mekansal ilişkiler oluşur.

Kentsel mekanda bedenin yüzeylerle etkileşimi ile gelişim gösterdiği düşüncesi, bedenin kent içindeki hareketini önemsemektedir. Yürüme eylemi, mekanda basitçe bulunmak ve hareket, gözlem ve deneyimi bütünselleştiren temel bir ulaşım türü olarak ele alınmakta, kentsel mekanın yüzeylerle tanımlanan yapısını okumak için gözlemciye ait bir araç niteliği taşımaktadır.

Yapılan yürüyüş aracılığıyla beden-mekan ilişkilerinin gözlemlendiği okuma deneyinde, gözlemcinin hareketiyle birbirine bağlanan mekanların mevcut durumları ve potansiyelleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Yapılan okuma deneyinde 1. Gözlemcinin yürüyüş ritmi ve bedensel hareketinin serbestliği, 2. Karşılaşılan yüzeylerin diğer kullanıcılar tarafından nasıl değerlendirildiği, 3. Bedenin mekanı nasıl dönüştürdüğü yüzeyler bağlamında incelenmiştir.

Yürüme ve yüzey ilişkisi bağlamında, zemin, düşey (yan) ve gölgelik (üst) yüzey boyutlarıyla yürüyüşün biçimlendiği gözlemlenmiştir. Zemin yüzeyinin eğimi, dokusu, pürüzlülük durumu, taşıt yolunun katılımı gibi değişkenlerle yürüyüş kısıtlanmakta ya da kolaylaşmakta, düşeyde ise ilgi çekici görsel kurgular, dokunma duyusunu tetikleyen durumlarla yürüyüş yavaşlamakta, zaman zaman durdurmaktadır. Duyuları uyaran verilerin eksikliğinde ise, beden hızlı hareket ederek mekanla olan iletişimi azalmaktadır. Gölgelik yüzeyler, oluşturdukları yarı açık mekan tanımıyla yürüyüş yolunu tariflemekte, kimi yerlerde kapalılık hissini artırarak yürüyüşü yavaşlatmaktadır.

Bedenin farklı yürüyüş ritimleri mekanla diyalogunu yansıtırken, mekanı deneyimlemesine dair diğer eylemleriyle mekanın iletişim değerini arttırdığı söylenebilir. Kentsel mekanda oturmak, izlemek, dokunmak, yemek yemek, müzik yapmak, oyun oynamak, duvar resmi yapmak, hayal kurmak gibi eylemlerle mekanda varolur ve yüzeyin iletişim değerine bir katkıda bulunur. Bununla birlikte bedenin işlevsiz yüzeyleri dönüştürerek görsel değer kazandırması, eylemleriyle geçici mekansallıklar yaratması, bilgi paylaşımı sağlayarak sosyal iletişimi sağlaması gibi durumlar yüzeylerin araçsallığıyla gerçekleşmektedir.

Kentte kitlesel tasarımlar yerine kent yaşamıyla uyum sağlayan, esnek ve dönüşüme açık yüzey kurguları ile kentsel mekan kullanımının arttırılabileceği düşünülmektedir. Yeni yapılan binaların dış yüzeylerinin kentsel mekanda beden ölçeğinde etkileşim yaratması, kentte dolu alanları oluşturan binaların kentin bütüncül işlerliği için katkı sağlayan bir mimari öge olarak değer kazanmasını sağlayacaktır.

Sonuç olarak bu tez çalışması, kentsel mekanı kurgulayan dinamiklerin bedenin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak planlanmasıyla mekansal zenginliğin

sağlandığını vurgulamaktadır. Bedenin mekanı izleyen konumundan yaratıcı durumuna geçişi yaya alanlarının duysal iletişiminin gücüyle bağlantılıdır. Deneyimin gerçekleştiği mekanda edinilen bilgi mekanı dönüştürerek yeniden kurgulamaktadır.

KAYNAKLAR

- Alangoya, A.**(2000). “Semper’in Kaplama Kuramı Üzerine”. *Arredamento Mimarlık*, 09:118-121, Boyut Yayıncılık, İstanbul.
- Alexander, C., Ishikawa, S., Silverstain, S.** (1977). *A Pattern Language*, Oxford University Press, NewYork.
- Aydınlı, S.**(2003). “Mimarlığı Anlama, Kaynağa Ulaşma Ve Özünü Yakalama”. *TOL Dergisi*, 3:58, Mimarlar Odası Kayseri Şubesi Yayınları, Kayseri.
- Benjamin, W.**(2002). Pasajlar. Çev. Ahmet Cemal. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Breton, D.**(2008). Yürümeye övgü. Çev. İsmail Yerguz. Sel yayıncılık, İstanbul.
- Bloomer, K. ve Moore C.**(1977). *Body, Memory and Architecture*, Yale University Press (New Haven ve Londra).
- Carr, S.** (1992). *Public Space*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Careri, F.**(2002). *Walkscapes: Walking as an aesthetic practice*, Gili, Barcelona.
- Cullen, G.**(1976). *The Concise Townscape*. New York: Van Nostrand.
- Elmalı, D.**(2005). Mimaride saydamlık-opaklık kavramları ve cephelerin algılanmasına etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Coelho, M. ve Maes P.**(2009). *Shutters: A Permeable Surface for Environmental Control and Communication*. MIT Media Lab, Cambridge.
- Coverley, M.**(2011).Psikocoğrafya, Londra Yazıları. Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Dereli, H. C.**(2010). Kentsel Mekanda Gündelik Yaratıcılık. *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eck, V. ve Caroline, A.**(2009). “*Figuration, tectonics and animism in Semper's Der Stil*”, *The Journal of Architecture*, 14 (3): 325-329, 332, 334-337
- Elmalı, D.**(2005). Mimaride saydamlık-opaklık kavramları ve cephelerin algılanmasına etkileri.*Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Erdönmez, M. E.,** (2005). Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplumsal İlişkileri Yapılandırmadaki Rolü, Büyükdere - Levent - Maslak Aksı, *Doktora Tezi*, Y.T.U. Fen Bilimleri Fakültesi, İstanbul.
- Ergün, Z.**(2008). Mimarlıkta cephe-yüzey dönüşümü : 1990'lar sonrası değişim süreci, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eyüce, Ö.**(2002). Değişen Bina Kabuğu Ve Çağdaş Gelişmeler. *Ege Mimarlık*, 44:4-7.
- Franck, K. ve Lepori B.**(2000). Architecture inside out. Wiley, Chichester.
- Gehl, J.**(2011). Life between buildings. Island Press, Washington.
- Giddens, A.**(2012). Sosyoloji. Çev. Özel, H. Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Jacobs, J.**(2011). Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı. Çev. Doğan, B. Metis Yayınları, İstanbul.
- Harmanşah, Ö.**(1997). Kentin kalbine bir yürüyüş. *Mimarlık Dergisi* 227:22-25.
- Hasol, D.** (2010). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, YEM Yayınları, İstanbul.
- Herzog, T.**(2004). Envelope, Wall, Façade – an Essay, in Facade Construction, p.9, Birkhauser, Almanya
- Kale, G.**(2004). Bellek ve Mekan. *Arredamento Mimarlık*. 11:116-123.
- Khan, O.**(2007). Architecture and Situated Technologies Pamphlet 1. Urban Computing and Its Discontents. Ed. Omar Khan, Trebor Scholz, Mark Shepard. Greenfield A., Shepard M., The Architectural League of New York, New York.
- Koca, S.**(2006). Çağdaş Mimarlıkta Özne Üzerinden Aidiyet Okuması : Yersizlik. *Arredamento Mimarlık*. 09:108-115.
- Kökner, B.**(2001). Mekansal Arayüzlerin Kente Ve Yaşama Katılımları Üzerine Bir İnceleme, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kuban, D.**(2002). Mimarlık Kavramları: Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş. Yem Yayınları, İstanbul.
- Lavrinec, J.**(2011). *From A “Blind Walker” to an “Urban Curator”: Initiating “Emotionally Moving Situations” in Public Spaces*. Cultural Regionalistics, 2011 Volume 4(1): 54–63.
- Leatherbarrow, D. ve Mostafavi, M.**(2005). Surface Architecture. The Mit Press Cambridge, Massachusetts

- Lynch, K.**(1990). City sense and city design: writings and projects of Kevin Lynch,edit.Tridib Banerjee ,Michael Southworth, Cambridge, Mass. : MIT Press.
- Lynch, K.**(2011). Kent imgesi. Çev. Başaran, İ. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Massangale, J. ve Dover, V.**(2014). Street Design, The Secret To Great Cities And Towns. Wiley, New Jersey.
- Melvin, J.**(2006). "...izimler: Mimarlığı Anlamak". Yem Yayınları, İstanbul.
- De Certeau M.**,(1984). The Practice of Everyday Life. University of California Press, Berkeley and Los Angeles,
- Neumeyer, F.**(1999). "Head First Through The Wall: An Approach to The Non-word Façade", The Journal of Architecture, 4: 245-250.
- Gür, Ö., Ş.**(1996). Mekan örgütlenmesi, Gür Yayıncılık, Trabzon.
- Palasmaa, J.**(2011). Tenin Gözleri. çev. Kılıç, U., A. YEM yayınları, İstanbul,2011
- Pallasmaa J. ve MacKeith P.** (2005). Encounters: Architectural Essays. 129. Helsinki: Rakennustieto Publishing.
- Pluta, K.**(2003). "Free Reflections on The Theme of Urban Space", IFHP 47th World Congress, "Cities & Markets", Viyana.
- Sennet, R.** (2010).Kamusal İnsanın Çöküşü, çev. Durak S., Yılmaz,A. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Sennet, R.**(2014). Ten ve Taş. Çev. Tuncay Birkan. Metis Yayınları, İstanbul.
- Simmel, G.**(2002).Metropol ve Zihinsel Yaşam. *Arredamento Mimarlık*.10:85-87.
- Sönmez,M.**(2011). Çağdaş Mimarlıkta Cephe/Yüzey Kavramı Tartışmaları, *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Stroll, A.**(1988). Surfaces. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Tanyeli, U.**(2004). Dünya görsellikle inşa edilir. *Arredamento Mimarlık*.11:7.
- Thomas, H.**(2012). *Facade Construction Manual, Envelope, wall, facade - an essay*, s:9, De Gruyter, W.
- Trancik, R.** (1986). Finding Lost Space: Theories Of Urban Design, New York.
- Velioğlu, S.**(1990). Dış Mekan Yasantısına Bağlı Olarak Mimari Ölçekteki Fiziksel Biçimlenisi Değerlendirmeye Yönelik Bir Model, *Doktora Tezi*, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Venturi, R.**(1991). Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, İstanbul (çev. S.M.Özaloğlu).
- Vidler, A.**(1997). Aidiyetsiz. *Mimarlık*. Çev. Çelik G., 277:18-23.
- Wunderlich, F. M.**(2008). Walking and Rhythmicity: Sensing Urban Space. Journal of Urban Design, Vol. 13., 1: 125–139.
- Zardani, M.** (2006). "Sense of the City" Şehirciliğe Alternatif Bir Yaklaşım. Çev. Özlüdil B., *Arredamento Mimarlık*, 03:60-68
- Aydınlı, S.**(2012). Aylak Ve Muğlak Kent Deneyimleri.
<<http://www.e-skop.com/skopdergi/aylak-ve-muglak-kent-deneyimleri/595>>, alındığı tarih: 16.03.2014
- Bentley, I.**(2005). Urban Transformations, Power, people and Urban Design. Routledge, Taylor & Francis e-Library.
<www.ebookstore.tandf.co.uk>, Alındığı Tarih: 28.04.2015.
- Brynskov, M.** (2009). Staging Urban Interactions with Media Façades, Center for Digital Urban Living & Department of Information and Media Studies, Aarhus University, IFIP International Federation for Information Processing, Aarhus. *Alındığı Tarih: 25.03.2014*
<http://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-642-03655-2_20>
- Burden, A.** (2014). "How public spaces make the cities work?" TED konferansı.
<http://www.ted.com/talks/amanda_burden_how_public_spaces_make_cities_work> alındığı tarih: 10.01.2015
- Coverley, M.**(2012).The Art of Wandering: The Writer as Walker.
<<http://www.scribd.com/read/247147217/The-Art-of-Wandering>>, alındığı tarih: 06.05.2015
- Çakır, O.**(2013). Ortak Kullanım Alanlarında Fon Müziğinin Ve Müziksizliğin Anketler Üzerinden Değerlendirilmesi. 10. Ulusal Akustik Kongresi, Yıldız Teknik Üniversitesi Oditoryumu, İstanbul.
<http://issuu.com/onurcancakir/docs/fon_muzigi_ve_muziksizlik> alındığı tarih: 02.05.2015
- Debord, G.**(1955). Introduction to a Critique of Urban Geography.
<<http://library.nothingness.org/articles/SI/en/display/2>> alındığı tarih: 05.05.2015
- Eliasson, O.**(2009). "Mekan ve ışıkla Oynamak" TED konferansı.
<http://www.ted.com/talks/olafur_eliasson_playing_with_space_and_light?language=tr> Alınma tarihi: 10.01.2015

- Karakurt, E.**(2006). Kentsel Mekanı Düzenleme Önerileri: Modern Kent Planlama Anlayışı Ve Postmodern Kent Planlama Anlayışı. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26. Alınma tarihi: 24.04.2015 <<http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi26/ekarakurt.pdf>>
- Mclean, K.**(2014). Smell Map Narratives of Place - Paris. <<http://www.nanocrit.com/issues/6-2014/smell-map-narratives-place-paris>> alındığı tarih: 02.05.2015
- Salingaros, N.**(1999). Urban Space and Its Information Field. *Journal of Urban Design*, 4: 29-49. <<http://zeta.math.utsa.edu/~yxk833/UrbanSpace.html>> alındığı tarih: 29.04.2015
- Url-1**<global.britannica.com/EBchecked/topic/575001/surface>, alındığı tarih: 15.03.2015.
- Url-2**<<http://www.serpentinegalleries.org/exhibitions-events/serpentine-gallery-pavilion-2013-sou-fujimoto>>,alındığı tarih: 12.03.2015.
- Url-3** <http://www.wine-mart.net/wp-content/uploads/2014/07/1024px-Reims_Kathedrale.jpg>,alındığı tarih:28.04.2015.
- Url-4** <<https://kringlejopplen.wordpress.com/2014/06/10/more-architecture-of-churches/>>,alındığı tarih:28.04.2015.
- Url-5** <http://www.tourist-information-uk.com/uploads/images/attraction_images/165/xlarge/00038_1.jpg>,alındığı tarih:28.04.2015.
- Url-6**<<https://www.msu.edu/course/eng/886/photo-front.JPG>>,alındığı tarih:28.04.2015.
- Url- 7** <<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/8c/50/81/8c5081cc63e10510c1021edc7fa3ec00.jpg>>,alındığı tarih:02.04.2015.
- Url-8** <<http://brandsdisplay.com/wp-content/uploads/2014/06/Sydney-Opera-House.jpg>>,alındığı tarih:01.04.2015.
- Url-9** <<http://3.bp.blogspot.com/-kBOP9ZuCroQ/UKoyJWMvw4I/AAAAA AAAAC4/aP9MZe8kuQs/s320/Nouvel-Arab-hallway.jpg>>,alındığı tarih:01.04.2015.
- Url-10** <<http://www.arkiv.com.tr/proje/sishane-park-kentsel-meydan-ve-yeralti-otoparki/2573>>,alındığı tarih:01.04.2015.
- Url-11** <<http://m1.paperblog.com/i/287/2879633/heydar-aliev-center-zaha-hadid-L-OIghdc.jpeg>>,alındığı tarih:01.04.2015.
- Url-12** <https://raissaelsakina.files.wordpress.com/2014/06/istiklal_street.jpg>, alındığı tarih: 02.05.2015.

- Url-13**<<http://galleryhip.com/berlin-wall-memorial.html>>, alındığı tarih: 12.03.2015.
- Url-14**<<http://cdn-project.architectureweekend.com/3ad7c2ebb96fcb7cda0cf54a2e802f5/photos/cartier-foundation-base.jpg>>, alındığı tarih: 02.02.2015.
- Url-15** <<https://www.flickr.com/photos/scottnorsworthy/3039924764/in/album-72157609060539438/>>, alındığı tarih: 03.04.2015.
- Url-16** <<http://www.walkberlin.com/fr/wp-content/uploads/sites/3/2014/11/25jahremauerfall-330x220.jpg>>, alındığı tarih: 01.02.2015.
- Url-17** <https://flavorwire.files.wordpress.com/2012/09/za-bor-architects_image-by-peter-zaytsev_1.jpeg?w=560&h=470>, alındığı tarih: 05.02.2015.
- Url-18** <<https://metalab.at/bilder/live-arcade-quai-pacman-huge.html>>, alındığı tarih: 02.04.2015.
- Url-19**<<http://www.lifeinbursa.com/chc/8/3/83b81e3b819a8449618fae91087df771.jpg>>, alındığı tarih: 03.04.2015.
- Url-20**<<https://www.youtube.com/watch?v=WRFq1pUS1RU>>, alındığı tarih: 03.04.2015.
- Url-21** <<http://www.rolestreet.com/street-art-common-experience/>>, alındığı tarih: 03.04.2015.
- Url-22**<http://www.domusweb.it/en/news/2013/06/27/leandro_erlich_dalston_house.html>, alındığı tarih: 03.04.2015.
- Url-23**<<http://www.urbanscreen.com/facts/>>,alındığı tarih: 29.04.15.
- Url-24**<<http://www.directorsnotes.com/wp-content/uploads/2010/04/555-Kubric.jpg>>,alındığı tarih:07.04.2015.
- Url-25**<<http://idea-edu.com/wp-content/uploads/2013/05/P21.pdf>> alındığı tarih: 20.04.15>,alındığı tarih:01.03.2015.
- Url-26** <http://cdn.citylab.com/media/img/citylab/2011/09/13/7picnurbia/lead_large.jpg?GEZTSOJZHA3TEOJRFYYA>,alındığı tarih:01.04.2015.
- Url-27** <http://www.mmmm.tv/img/meeting_bowl/DSC_0886_web_baja.jpg>, alındığı tarih: 05.02.2015.
- Url-28**<<http://www.theteahouseltd.com/> ,<https://www.flickr.com/photos/garryknight/5346181025/> ,http://cdn.psfk.com/wp-content/uploads/2013/06/kate_spade_saturday_nyc-01.jpg>, alındığı tarih: 05.02.2015.

- Url-29**<http://tr.imkanmekan.org/files/tabela_kitapcik.pdf> alındığı tarih: 20.04.2015>, alındığı tarih: 07.01.2015.
- Url-30** <<http://www.radio4revenue.com/wp-content/uploads/2014/03/Times-Square1.jpg>>, alındığı tarih: 05.02.2015.
- Url-31** <https://mpml.files.wordpress.com/2010/06/piccadilly_circus_at_night.jpg>, alındığı tarih: 05.02.2015.
- Url-32** <https://c3.staticflickr.com/3/2475/3753026671_261e49e235_b.jpg>, alındığı tarih: 05.02.2015.
- Url-33** <<http://www.panoramio.com/photo/64757626>>, alındığı tarih: 05.02.2015.
- Url-34**<<http://static.panoramio.com/photos/large/53605025.jpg>>, alındığı tarih: 05.02.2015.
- Url-35** <<http://www.e-skop.com/skopbulten/%E2%80%9Cutopya-acligi%E2%80%9D-olarak-gezinin-mizahi/1719>> alındığı tarih: 30.04.2015.
- Url-36**<<http://www.kirpice.com/wp-content/uploads/2015/02/internetyasak.jpg>>, alındığı tarih: 25.02.2015.
- Url-37**<http://www.womenist.net/site_media/image_uploads/tumblr_mnv2ikq5Dy1supt6oo3_1280.jpg>, alındığı tarih: 24.02.2015.
- Url-38**<http://1.bp.blogspot.com/_xrA6wTXuk-w/S69STzj0bFI/AAAAAAAAAEs/WCIbyPUk3pY/s400/banksy-graffiti-street-art-soldier-beth.jpg>, alındığı tarih: 05.02.2015.
- Url-39**<<http://www.belbim.com.tr/PublishingImages/ak%C4%B1ll%C4%B1%20durak.jpg>>, alındığı tarih: 05.02.2015.
- Url-40**<<http://divisare.com/projects/25487-Alberto-Izzo-Partners-Giuseppe-Zampieri-Sm-Ingegneria-David-Chipperfield-Architects-Urban-Redevelopment-Of-The-University-Hospital-Of-Santa-Chiara-Pisa-Italy>>, alındığı tarih: 03.02.2015.
- Url-41**<<https://davisla5.files.wordpress.com/2014/01/grand-canal-square-dublin-ireland-shared-surface-2.jpg>>, alındığı tarih: 18.02.2015.
- Url-42**<<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/5b/e4/ef/5be4ef0f896eafd7e1e3634e8550f8c2.jpg>>, alındığı tarih: 16.02.2015.
- Url-43**<<http://v2.arkiv.com.tr/p2910-selamicesme-parki-cevre-duvari.html>> alındığı tarih: 14.05.2015.
- Url-44**<<https://static.squarespace.com/static/52fd86dfe4b0a44284e8af84/53220664e4b0839c3a2ca432/532206ade4b0839c3a2cb5d1/139473886136>>

4/1000w/>, alındığı tarih: 09.02.2015.

Url-45 <http://www.lozano-hemmer.com/body_movies.php> alındığı tarih: 01.05.2015.

Url-46<<http://candychang.com/before-i-die-in-nola/>>, alındığı tarih: 07.02.2015.

Url-47<<https://www.youtube.com/watch?v=cO7iCbtIcIc>>, alındığı tarih: 11.02.2015.

Url-48 51 <<http://www.geog.leeds.ac.uk/people/a.evans/psychogeog.html>> alındığı tarih: 13.04.2015.

Url- 49<<http://candychang.com/looking-for-love-again/>>, alındığı tarih: 05.02.2015.

Url-50<<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/46/21/c4/4621c4584ef10e63c9ff7cf10d02e424.jpg>>, alındığı tarih: 14.02.2015.

Url-51<<http://image.architonic.com/imgArc/project-1/4/5204904/CMG-landscape-architecture-Mint-Plaza-05.jpg>>, alındığı tarih: 17.02.2015.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyadı :Ceylan Zeynep CEYLAN

Doğum Yeri ve Tarihi : Sakarya, 1986

E-Posta :mimczc@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** :2009, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- Indesign Mimarlık, Mart - Temmuz 2010
- Simetri İnşaat & Mimarlık, Temmuz 2010 –Nisan 2011
- PAB Mimari Tasarım, Mart 2012 – Mart 2015